

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

**Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ ΟΘΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ (1836-1843)**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΙΔΟΥ ΟΥΡΑΝΙΑΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΤΙΤΛΟΥ

**«Επιστήμες της Αγωγής: Ζητήματα Ιστορίας, Ιστορικής Εκπαίδευσης και Εκπαιδευτικής
Πολιτικής»**

Φλώρινα, 2023

ΦΥΛΛΟ ΕΞΕΤΑΣΗΣ

1) Επόπτης: Κιμουρτζής Παναγιώτης

Βαθμός:

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

2) Δεύτερος Βαθμολογητής: Μπέτσας Ιωάννης

Βαθμός:

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

3) Τρίτος Βαθμολογητής: Φούκας Βασίλειος

Βαθμός:

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

Γενικός Βαθμός:

Η συγγραφέας Ουρανία Κρητίδου βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στις εργασίες τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

Περιεχόμενα

Περίληψη	4
Abstract	5
Εισαγωγή	6
A Μέρος: Θεωρητικό υπόβαθρο.....	8
1. Ο 19 ^{ος} αιώνας.....	8
1.1 Το παγκόσμιο συγκείμενο.....	8
1.2 Η περίπτωση του νεοσύστατου ελληνικού κράτους	12
2. Τα Οθωνικά χρόνια.....	16
2.1 Το ιστορικό πλαίσιο της εποχής του Όθωνα	16
2.2 Η Αντιβασιλεία	27
3. Ο βασιλιάς Όθωνας.....	34
3.1 Βιογραφικά Στοιχεία.....	34
3.2 Αίτια εκλογής και οι πρώτες μέρες.....	37
4. Ο ελληνικός τύπος στο πρώτο μισό του 19ου αιώνα.....	41
5. Η οργάνωση της Εκκλησίας της Ελλάδος στην εποχή του Όθωνα	43
6. Οι μεταρρυθμίσεις στην εκπαίδευση	47
B Μέρος: Η απήχηση που είχε ο Όθωνας στον λαό	52
1. Τα ταξίδια του άνακτος.....	52
1.1 Τα ταξίδια στην Ηπειρωτική Ελλάδα	52
1.2 Τα ταξίδια στα νησιά.....	64
1.3 Η εικόνα του βασιλιά μέσα από τα ταξίδια του	67
2. Η γενικότερη εικόνα του βασιλιά Όθωνα.....	72
Συμπεράσματα	77
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	81

Περίληψη

Ο βασιλιάς Όθων υπήρξε ο πρώτος βασιλιάς της Ελλάδας και ταυτόχρονα μία από τις πιο σημαντικές προσωπικότητες του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Ήταν ένας Βαυαρός πρίγκιπας, ο οποίος κλήθηκε μετά την ενηλικίωσή του να αναλάβει τον θρόνο της Ελλάδας. Στο πρόσωπό του οι Έλληνες είχαν εναποθέσει όλες τις ελπίδες τους σχετικά με την απελευθέρωσή τους από τη δεσποτική διακυβέρνηση των Βαυαρών, με την ειρήνη, την ευημερία και τη βελτίωση της ζωής τους. Η εικόνα που είχε ο λαός για τον βασιλιά του αποτυπώνεται σε μεγάλο βαθμό μέσα στον Τύπο της εποχής εκείνης. Εξαιτίας αυτού στη συγκεκριμένη εργασία γίνεται μία προσπάθεια αποδελτίωσης των άρθρων δύο φιλοβασιλικών εφημερίδων, της Αθηνάς και του Αιώνας. Με βάση τα όσα αναφέρονται τονίζεται η μεγάλη δημοτικότητα που είχε ο Όθων στον λαό και η ελπίδα που ενέπνεε στους πολίτες της χώρας.

Λέξεις κλειδιά: *Αντιβασιλεία, Βαυαροί, Όθων, Τύπος, Αθηνά, Αιών*

Abstract

King Othon was the first king of Greece and at the same time one of the most important personalities of the newly established Greek state. He was a Bavarian prince, who was called after he came of age to assume the throne of Greece. In his face the Greeks had placed all their hopes regarding their liberation from the despotic rule of the Bavarians, their peace, prosperity and the improvement of their lives. The image of their king that the people had is largely reflected in the press of that time. Because of this, in this particular work, an attempt is made to extract the articles of two royalist newspapers, Athena and Aion. Based on what is mentioned, Othon's great popularity among the people and the hope he inspired in the citizens of the country are emphasized.

Key words: *Regency, Bavarians, Othon, Press, Athena, Aeon*

Εισαγωγή

Στην παρούσα διπλωματική διατριβή έγινε μία προσπάθεια να διερευνηθεί πρωτογενές υλικό σχετικό με τη διακυβέρνηση του Όθωνα κατά τα έτη 1835 με 1843 και με την εικόνα που είχε σχηματίσει ο λαός για τον ίδιο, έτσι όπως αποτυπώθηκε στον Τύπο της εποχής. Διερευνώντας συγκεκριμένα άρθρα φαίνεται ο τρόπος, με τον οποίο αντιμετώπιζε ο λαός τον βασιλιά και τις αποφάσεις που έπαιρνε. Μέσα από τη μελέτη αυτή φαίνεται ότι οι Έλληνες είχαν προχωρήσει σε έναν ξεκάθαρο διαχωρισμό μεταξύ του Όθωνα και των Βαυαρών. Πιο συγκεκριμένα ο βασιλιάς για τους ίδιους υπήρξε το σύμβολο της ευημερίας, της ειρήνης και της τάξης και ταυτόχρονα το πρόσωπο, πάνω στο οποίο στήριζαν τις ελπίδες τους για το μέλλον. Δεν κατηγορούσαν τον Όθωνα για τις συμφορές που τους βρήκαν, αλλά επέλεξαν να ρίξουν όλο το βάρος στην αντιβασιλεία και στη δεσποτική διακυβέρνησή τους. Σέβονταν τον θεσμό της βασιλείας και φυσικά το ίδιο το πρόσωπο του βασιλιά, τον οποίο θεωρούσαν σωτήρα, δίκαιο και πατέρα, που θα μπορούσε να τους απαλλάξει από τους άδικους Βαυαρούς.

Εάν αποδεχθεί κανείς ότι τα άρθρα των εφημερίδων παρουσιάζουν όντως την πραγματικότητα, που ίσχυε εκείνη την εποχή, φαίνεται πως ο Όθωνας ήταν ιδιαίτερα αγαπητός στον λαό των Ελλήνων, σε αντίθεση με τους Βαυαρούς, τους οποίους τους μισούσαν. Το σημαντικότερο είναι πως ο Όθων θεωρούνταν ως Έλληνας βασιλιάς και σε καμία περίπτωση ως Βαυαρός, γεγονός που συνέβαλε στην αύξηση της θετικής αποδοχής του εκ μέρους των πολιτών. Αναλυτικότερα οι εφημερίδες που θα μελετηθούν είναι οι φιλοβασιλικές Αθηνά και ο Αιών, οι οποίες εκδίδονταν δύο φορές την εβδομάδα και αποτελούνταν από τέσσερις σελίδες. Για την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας επιλέχθηκαν φύλλα των ετών μέχρι από το 1835 μέχρι και το 1843. Το συγκεκριμένο πρωτογενές υλικό αντλήθηκε από τη Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων, στην οποία βρίσκονται σε ψηφιακή μορφή, με στόχο να επιτευχθεί η αποδελτίωσή τους.

Η συγκεκριμένη εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο, το θεωρητικό υπόβαθρο, αρχικά αναλύεται το συγκείμενο του 19ου αιώνα. Περιγράφεται η κατάσταση που επικρατούσε σε διεθνές επίπεδο και στη συνέχεια γίνεται συγκεκριμένα λόγος για το νεοσύστατο ελληνικό κράτος. Ακολούθως το δεύτερο κεφάλαιο αφορά τα χρόνια του Όθωνα. Εδώ αφού καταγράφει το ιστορικό πλαίσιο της εποχής του, αναλύεται η περίοδος της αντιβασιλείας. Σειρά έχει το τρίτο κεφάλαιο, το οποίο είναι αφιερωμένο στον βασιλιά Όθωνα. Μετά την καταγραφή των σημαντικότερων

βιογραφικών στοιχείων που τον αφορούν, αναλύονται τα αίτια της εκλογής του και οι πρώτες μέρες μετά την ανάληψη του αξιώματός του. Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στον ελληνικό τύπο κατά τη διάρκεια του πρώτου μισού του 17ου αιώνα, ενώ στο πέμπτο στην οργάνωση της εκκλησίας Ελλάδος κατά την εποχή του Όθωνα. Τέλος το έκτο κεφάλαιο αναφέρεται στις μεταρρυθμίσεις που έκανε ίδιος στον χώρο της εκπαίδευσης.

Μετά την ολοκλήρωση του θεωρητικού υποβάθρου, ακολουθεί το δεύτερο μέρος της εργασίας, το οποίο αποτυπώνει την απήχηση που είχε ο Όθων στον λαό, έτσι όπως αυτή προκύπτει από την αποδελτίωση των εφημερίδων της Αθηνάς και του Αιώνας. Αρχικά γίνεται λόγος για τα ταξίδια που έκανε ο βασιλιάς στην ηπειρωτική Ελλάδα και στα νησιά και εν συνέχεια παρουσιάζεται η γενικότερη εικόνα που είχε ο λαός για τον ίδιο. Τέλος καταγράφονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τη διαδικασία της αποδελτίωσης των άρθρων.

A Μέρος: Θεωρητικό υπόβαθρο

1. Ο 19^{ος} αιώνας

1.1 Το παγκόσμιο συγκείμενο

Ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα, το οποίο στην ουσία καθόρισε και την ιστορία του ελληνικού κράτους, αλλά και ολόκληρο τον 19ο αιώνα στην Ελλάδα, υπήρξε η Επανάσταση του 1821. Ο κύριος συντελεστής για την έναρξη αυτής ήταν η Φιλική Εταιρεία, που ξεκίνησε να δρα μυστικά στην Οδησό το 1814. Ιδρυτές της υπήρξαν ο Νικόλαος Σκουφάς, ο Αθανάσιος Τσακάλωφ, ο Παναγιώτης Αναγνωστόπουλος και ο Εμμανουήλ Ξάνθος. Όλοι αυτοί ήταν είτε γραμματείς εμπόρων είτε έμποροι, οι οποίοι περίμεναν να τους δοθεί η κατάλληλη ευκαιρία για να μπορέσουν να ξεσηκώσουν τους Έλληνες και να απελευθερώσουν την Ελλάδα από τους Οθωμανούς τούρκους. Οι συγκεκριμένοι ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας θέλησαν να πετύχουν τον στόχο τους μέσω της κατήχησης πολύ σημαντικών ελλήνων σε αυτή, αλλά και με την ανάθεση της ηγεσίας της στον Ιωάννη Καποδίστρια, ο οποίος ήταν τότε Υπουργός εξωτερικών της Ρωσίας. Με όλα αυτά ήθελαν να εξασφαλίσουν και την στήριξη αυτής της πολύ σημαντικής Μεγάλης Δύναμης.¹

Τελικά η Φιλική Εταιρεία, μετά την άρνηση του Καποδίστρια να αναλάβει την ηγεσία της, υπό την καθοδήγηση του Αλέξανδρου Υψηλάντη, ο οποίος κατείχε πολύ υψηλή θέση στον ρωσικό στρατό, προσπαθούσε συνεχώς να ξεσηκώσει τους Έλληνες. Ο ίδιος ο Υψηλάντης, αντίθετα από τους πιο πολλούς Φιλικούς, ήθελε να δημιουργηθεί μεγάλη ένταση μεταξύ Τουρκίας και Ρωσίας, κυρίως μέσα από την έναρξη της επανάστασης στις παραδουνάβιες ηγεμονίες και από την εισβολή των στρατευμάτων των Τούρκων εκεί, γεγονός που θα ανάγκαζε τη Ρωσία να αρχίσει να περιφρουρεί τα αυτόνομα καθεστώτα των συγκεκριμένων ηγεμονιών. Στο τέλος η Φιλική Εταιρεία κατάφερε να δημιουργήσει πυρήνες ξεσηκωμού σε πολλές περιοχές, ανάμεσα στις οποίες ανήκαν η Πελοπόννησος, η Μακεδονία, η Βλαχία, η Μολδοβλαχία, η Ήπειρος, η Στερεά Ελλάδα,

¹ Κώστας Κωστής, «Τα κακομαθημένα παιδιά της Ιστορίας: Η διαμόρφωση του νεοελληνικού κράτους», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2013 σελ. 115 - 126

η Κρήτη, η Θεσσαλία και η Κύπρος. Ειδικά για την τελευταία περίπτωση η αντίδραση του Σουλτάνου ήταν αμεσότητα, κάτι που επιβεβαίωσε την αρχή του πολέμου.²

Τη συγκεκριμένη περίοδο η εσωτερική πολιτική που επικρατεί στα πλαίσια της Επανάστασης ταιριάζει άμεσα με το ρητό «Τάξεις χωρίς εθνότητα είναι τυφλές, εθνότητα χωρίς τάξη είναι άδεια», όπως υποστήριζε ο Gellner.³ Ο ελληνικός αγώνας δε βασιζόταν σε ένα ξεκάθαρο πλάνο γύρω από την προσπάθεια να διατηρηθούν οι κοινωνικές και πολιτικές ισορροπίες αμέσως μετά το τέλος του πολέμου. Άλλωστε αυτό φάνηκε και από το τραγικό αποτέλεσμα του εμφυλίου πολέμου, που ξεκίνησε μεταξύ των ελλήνων την πιο κατάλληλη χρονική στιγμή, όταν δηλαδή κρινόταν ολόκληρο το μέλλον της Επανάστασης και η δημιουργία του νέου ελληνικού κράτους. Η Μεγάλη Ιδέα επιβεβαίωσε περίτρανα το ίδιο το όνομα της, τον χαρακτηρισμό «μεγάλη», εφόσον οι ίδιοι οι εκφραστές της δεν μπόρεσαν να ανταποκριθούν στις προϋποθέσεις της.⁴

Οι πιο παλιές τάξεις που κατείχαν την εξουσία, όπως ήταν η Πρόκριτοι, οι Φαναριώτες και οι Ιεράρχες, άρχισαν να συγκρούονται με τις νέες ομάδες που αναδύονταν, οι οποίες ήθελαν να επηρεάζουν τις εξελίξεις, όπως ήταν η Φιλική και οι αγωνιστές της επανάστασης. Επίκεντρο της διαμάχης τους ήταν η διανομή της εξουσίας μέσα στο νέο πλαίσιο, εφόσον οι πιο χαμηλές κοινωνικές τάξεις των Ελλήνων και κυρίως οι αγρότες παρακολουθούσαν, χωρίς να μπορούν να κάνουν τίποτα, τους ήρωες και τους άρχοντες τους να ληλατούν τις περιουσίες τους. Εξάλλου όλες οι διαμάχες που έλαβαν χώρα το δεύτερο διάστημα του εμφυλίου πολέμου σχετιζόνταν άμεσα με τοπικές διαμάχες μεταξύ των Πελοποννησίων και των Στερεοελλαδιτών. Η δεύτερη προσπάθεια που έγινε να συγκληθεί μία τρίτη Εθνοσυνέλευση του 1827 στην Τροιζήνα οδήγησε σε μία προσωρινή άρση της διχόνοιας που επικρατούσε στο έθνος, κάτι το οποίο ενισχύθηκε και από την εκλογή του Καποδίστρια ως κυβερνήτη. Η εσωτερική πολιτική της Ελλάδας όμως είχε αρχίσει να δείχνει ήδη τον χαρακτήρα που θα υιοθετούσε στο μέλλον.⁵

Πέρα όμως από την εσωτερική πολιτική, και στην εξωτερική ήταν φανερό η πορεία που ακολουθούσε το νέο ελληνικό κράτος, η οποία βρισκόταν σε άμεση συνάρτηση με τις επιδιώξεις

² Η Επανάσταση του εικοσιένα, Επιστημονικό Συμπόσιο, Κέντρο Μαρξιστικών Ερευνών, Σύγχρονη Εποχή 1985 σελ. 74 - 88

³ Gellner Ernest, «*Nations and Nationalism*» Cornell University Press 1985, σελ. 56

⁴ Η Επανάσταση του εικοσιένα, Επιστημονικό Συμπόσιο, Κέντρο Μαρξιστικών Ερευνών, Σύγχρονη Εποχή 1985, σελ. 131 - 142

⁵ Κοροβίνης Ευάγγελος, «*Η Νεοελληνική Φαυλοκρατία*», Εκδόσεις Αρμός Αθήνα 2008, σελ. 50

που είχαν οι Μεγάλες Δυνάμεις, οι οποίες είχαν τη δυνατότητα είτε να ανυψώσουν την Ελληνική Επανάσταση του 1821 είτε όμως και να ακυρώσουν όλους τους αγώνες που είχε κάνει το ελληνικό έθνος. Όσον αφορά στην Ελληνική Επανάσταση, αν και λίγο μετά την παλινόρθωση των αυτοκρατοριών της Ευρώπης το 1815 δεν ήταν τα πράγματα ιδιαίτερα φιλικά απέναντι στις επαναστατικές κινήσεις, η στάση που τήρησαν οι Μεγάλες Δυνάμεις επέδρασε θετικά για τον φιλελληνισμό, εφόσον και οι ίδιες διαπίστωσαν ότι εάν κατάφερναν να αποδυναμώσουν την Οθωμανική Αυτοκρατορία τότε θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα «παρεμβαλλόμενο κράτος», έτσι όπως είχε υποστηρίξει ο ίδιος ο Καποδίστριας κατά την έναρξη της επανάστασης.⁶

Οι Μεγάλες Δυνάμεις προσπαθώντας να ελέγξουν την αναρχία που χαρακτήριζε το νεοσύστατο ελληνικό κράτος, στις 7 Μαΐου του 1832 υπέγραψαν μία Συνθήκη σύμφωνα με την οποία ο Όθων, ο Πρίγκιπας της Βαυαρίας, ανακηρύσσεται ως Βασιλεύς της Ελλάδος. Λόγω του ότι όμως ήταν ανήλικος, ο πατέρας του αποφάσισε να προχωρήσει στον διορισμό ενός συμβουλίου αντιβασιλείας, που θα τον συνόδευε στην Ελλάδα και θα ασκούσε αυτό την εξουσία μέχρι να ενηλικιωθεί, πάντα εξ ονόματός του. Τελικά ο Όθωνας έφτασε στην Ελλάδα τον Μάιο του 1833. Ήδη η διακυβέρνηση της χώρας από την αντιβασιλεία ήταν ξεκάθαρα συγκεντρωτική με αποτέλεσμα να απομακρυνθούν οι Έλληνες από τις θέσεις άσκησης της εξουσίας και να αυξηθεί ακόμα περισσότερο η εξάρτηση της χώρας, σε ζητήματα εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής, από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Αυτό οδήγησε στην ανυπαρξία συγκροτημένων προτάσεων, οι οποίες θα αφορούσαν την εδαφική ολοκλήρωση του κράτους. Ακριβώς αυτήν τη χρονική περίοδο ξεκινάει ένα διάστημα, κατά το οποίο η Μεγάλη Ιδέα εκφυλίζεται από διάφορες πολιτικές επιδιώξεις.⁷

Το μεγαλύτερο πρόβλημα αυτής περιόδου για τους Έλληνες, αλλά και για όλους όσους κατοικούσαν στο ελεύθερο πλέον κράτος, καθώς και για τους ομογενείς που βρισκόταν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, ήταν να ρυθμιστούν οι σχέσεις μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας. Δυστυχώς για τα δύο κράτη ήταν αδύνατη η σύναψη διπλωματικών σχέσεων, λόγω του ότι ο Σουλτάνος δεν ήθελε καμιά διπλωματική επαφή με την Ελλάδα. Οι έλληνες έμποροι της Κωνσταντινούπολης από την πλευρά τους πίεζαν σε μεγάλο βαθμό τον Όθωνα να καταφέρει να συνάψει εμπορικές και διπλωματικές σχέσεις με την Πύλη, έτσι ώστε να απελευθερωθούν οι

⁶ Καμπούρογλου Γρηγόριος, «*Ιστορικόν Αρχεῖον Διονυσίου Ρώμας*» Τομ. Α 1819 - 1825. Αθήνα 1901, σελ. 33 - 40

⁷ Κώστας Κωστή, «*Τα κακομαθημένα παιδιά της Ιστορίας: Η διαμόρφωση του νεοελληνικού κράτους*» Εκδόσεις Πατάκη Αθήνα, σελ. 255 -270

εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των δύο χωρών. Ακριβώς τότε ο Όθωνας αποφάσισε να στείλει τον Υπουργό Εξωτερικών του στην Πύλη και πέτυχε το 1840 την υπογραφή της πρώτης εμπορικής συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, η οποία θα είχε διάρκεια 10 χρόνια. Η επιτυχία του αυτή επικρίθηκε πολύ έντονα από τους Έλληνες και αποδοκιμάστηκε λόγω του ότι πίστεψαν πως οι παραχωρήσεις που έκανε ο βασιλιάς ήταν πολλές, με αποτέλεσμα να θυσιαστούν όλες οι μελλοντικές διεκδικήσεις των Ελλήνων. Θα πρέπει να τονιστεί ότι αντίθετοι με αυτή τη συμφωνία ήταν κυρίως όσοι υποστήριζαν την Μεγάλη Ιδέα.⁸

Βασικό ζήτημα της Μεγάλης Ιδέας ήταν να μπορέσουν να διευρυνθούν τα ελληνικά σύνορα, έτσι ώστε να συμπεριληφθούν στο κράτος κι άλλες περιοχές, στις οποίες κατοικούσαν ελληνόφωνοι πληθυσμοί, που μέχρι τότε βρίσκονταν υπό την κυριαρχία των ξένων. Έτσι οποιεσδήποτε συμφωνίες γίνονταν με τους κυρίαρχους των συγκεκριμένων περιοχών θα θεωρούνταν σαν μία, απόδειξη ότι η Μεγάλη Ιδέα είχε εγκαταλειφθεί. Σταδιακά η Μεγάλη Ιδέα συνδέθηκε άμεσα με την προσπάθεια να ανασυσταθεί η Βυζαντινή Αυτοκρατορία και εξαιτίας αυτού οι Έλληνες άρχισαν να οραματίζονται μία διαφορετική Ελλάδα, τα σύνορα της οποίας θα εκτεινόταν από το Αίμο ως το Ταίναρο, καθώς και από την Αδριατική μέχρι τον Εύξεινο πόντο και τον Ταύρο. Για πρώτη φορά μάλιστα η Μεγάλη Ιδέα σαν όρος αποτυπώθηκε και στον πολιτικό λόγο του Ιωάννη Κωλέττη, κατά τη διάρκεια της ομιλίας τους στα πλαίσια της διαμάχης μεταξύ αυτοχθόνων και ετεροχθόνων στην Εθνοσυνέλευση του 1844.⁹

Η Μεγάλη Ιδέα τελικά δεν κατάφερε να αναζωπυρωθεί στην Ελλάδα και ακριβώς αυτό το γεγονός χρησιμοποιήθηκε από Έλληνες πολιτικούς για να μπορέσουν να ξεσηκώσουν τους πόθους των ελεύθερων Ελλήνων, καθώς και όσων βρίσκονταν υπό κατοχή, έτσι ώστε να επανενωθούν όλες οι ελληνικές περιοχές σε ένα και μόνο ελληνικό κράτος. Σημαντικό γεγονός για αυτή την εξέλιξη ήταν η δραματική κατάσταση που επικρατούσε στη χώρα λίγα χρόνια μετά την ενηλικίωση του Όθωνα,¹⁰ Αναλυτικότερα τα προβλήματα ήταν μεγάλα. Οι εθνικές γαίες, οι χρόνιες αδυναμίες της εκπαίδευσης και η αγροτική γη ταλαιπωρούσαν την χώρα και ο λαός δυσφορούσε συνεχώς. Η οικονομική κατάσταση του κράτους ήταν δεινή, εφόσον βρισκόταν στα όρια της πτώχευσης, κάτι

⁸ Σταματόπουλος Μ. Κωνσταντίνος, «Περί της Βασιλείας στη Νεότερη Ελλάδα», Εκδόσεις Καπον, Αθήνα, 2015 σελ. 58 - 65

⁹ Δημάκης, Ιωάννης, «Η πολιτειακή μεταβολή του 1843 και το ζήτημα των αυτοχθόνων και ετεροχθόνων», Θεμέλιο Αθήνα, σελ.77

¹⁰ Δημάκης Ιωάννης, «Η πολιτειακή μεταβολή του 1843 και το ζήτημα των αυτοχθόνων και ετεροχθόνων», Θεμέλιο Αθήνα 1991, σελ.122

το οποίο έγινε το 1843. Η απολυταρχική άσκηση της εξουσίας εκ μέρους του παλατιού οδηγούσε πολύ συχνά σε διάφορες εξεγέρσεις, τις οποίες τελικά κατέστειλε ο κυβερνητικός στρατός. Γενικότερα κυριαρχούσε μίσος για το παλάτι, ενώ το ίδιο δεχόταν συνεχώς έντονη κοινωνική και πολιτική κριτική. Αυτά είχαν ως αποτέλεσμα την έκρηξη της επανάστασης στις 3 Σεπτεμβρίου 1843, η οποία έκανε τον Όθωνα να μεταβεί από την απόλυτη μοναρχία στην συνταγματική μοναρχία, μέσω και της θέσπισης του Συντάγματος του 1844.¹¹

1.2 Η περίπτωση του νεοσύστατου ελληνικού κράτους

Η Ευρώπη του 19ου αιώνα χαρακτηρίζεται από την βιομηχανική επανάσταση. Κυριαρχεί ένας πολύ έντονος ανταγωνισμός μεταξύ των βιομηχανικών χωρών, ενώ ταυτόχρονα μεγαλώνει η διαφορά μεταξύ αυτών και των λιγότερο αναπτυγμένων χωρών, όπως ήταν η Ελλάδα, οι οποίες παρέμεναν αγροτικές. Δημιουργείται εξαιτίας αυτής κατάστασης ένα διαφορετικό κοινωνικό στρώμα, οι εργάτες, ενώ σε κάθε κοινωνία της Ευρώπης αρχίζουν σιγά-σιγά να κυριαρχούν οι αστοί, οι οποίοι επιδιώκουν την συμμετοχή τους στην πολιτική εξουσία.¹² Αμέσως μετά το 1814, όταν πραγματοποιήθηκε το Συνέδριο της Βιέννης, όλοι οι ευρωπαίοι ηγεμόνες έβαλαν ως στόχο να αποτρέψουν τις μελλοντικές εξεγέρσεις. Κατά τη διάρκεια των ετών 1821 με 1825, 1830 με 1832 και 1848 ξέσπασαν επαναστατικά κινήματα σε πάρα πολλές περιοχές Ευρώπης. Πολλά από αυτά στόχευαν στη δημιουργία εθνικών κρατών, ενώ άλλα στη θέσπιση Συντάγματος. Στη Γαλλία οι νικητές Ναπολέον αποφάσισαν να προχωρήσουν στην παλινόρθωση και να συνεργαστούν με τους βασιλιάδες, έτσι ώστε να εμποδίσουν τα επαναστατικά κινήματα. Πέρα από αυτό όμως αξιοσημείωτη είναι και η δημιουργία πολιτικών ομάδων και κινήματων, τα οποία ζητούσαν εθνική αυτοδιάθεση, Σύνταγμα και πιο πολλά προνόμια. Στην Πορτογαλία, στην Ισπανία και στην Ιταλία από το 1820 μέχρι και το 1825 ξέσπασαν πολλά επαναστατικά κινήματα, τα οποία ήταν φιλελεύθερα και εθνικά. Επιδίωκαν την ανεξαρτησία τους από την ξένη κυριαρχία και τη θέσπιση

¹¹ Καϊδατζής Ακρίτας, «Το Σύνταγμα του 1844. Στο Ιστορία των Ελλήνων» Τ. 10, 1974 σελ.170-171

¹²HartogFrancois, «Ο 19ος ΑΙΩΝΑΣ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΦΥΣΤΕΛ ΝΤΕ ΚΟΥΛΑΝΖ», Εκδόσεις Κάτοπτρο, Αθήνα 1999, σελ. 83-90

Συντάγματος. Τελικά όλα αυτά τα κινήματα καταπνίγηκαν από το στρατό των Μεγάλων Δυνάμεων και πιο συγκεκριμένα της Αυστρίας στην Ιταλία, της Γαλλίας στην Ισπανία και της Μεγάλης Βρετανίας στην Πορτογαλία.¹³

Αμέσως μετά τη Γαλλική επανάσταση ανακηρύχτηκε και το βασίλειο των Κάτω Χωρών, το οποίο είχε δημιουργηθεί μετά τη λήξη του Συνεδρίου της Βιέννης, στην περιοχή όπου σήμερα βρίσκονται η Ολλανδία και το Βέλγιο. Το 1830 οι κάτοικοι των Βρυξελλών κήρυξαν και αυτοί την επανάσταση, με στόχο να γίνει ανεξάρτητος ο Βορράς. Αποτέλεσμα ήταν να δημιουργηθεί το 1831 το Βέλγιο, του οποίου το πολίτευμα ήταν συνταγματικό μοναρχικό. Η Πολωνία αμέσως μετά το Συνέδριο της Βιέννης προσεταιρίστηκε στη Ρωσία, διατηρώντας παρ' όλα αυτά την αυτονομία της. Το 1831 οι Πολωνοί ξεσηκώθηκαν έναντι του Τσάρου Νικολάου Α΄ της Ρωσίας και ζήτησαν να ανεξαρτητοποιηθούν. Η εξέγερση τους τελικά απέτυχε.¹⁴ Στη Γαλλία επανήλθε εκ μέρους των νικητών του Ναπολέοντα η μοναρχία με βασιλιά τον Λουδοβίκο των ΙΗ. Ωστόσο ο ίδιος και ο διάδοχος αυτού ο Κάρολος Ι με τα μέτρα που πήραν ευνοούσαν περισσότερο τον κλήρο και τους αριστοκράτες. Αυτό οδήγησε τον λαό και τους αστούς σε επανάσταση του 1830 στο Παρίσι, μετά τη λήξη της οποίας εγκαθιδρύθηκε η συνταγματική μοναρχία με νέο βασιλιά το Λουδοβίκο Φίλιππο. Στη Γερμανία αντίστοιχα ξεκίνησε να δημιουργείται ένα πολύ μεγαλύτερο Εθνικό Κίνημα, το οποίο επιδίωκε την ύπαρξη ενός ενιαίου και φιλελεύθερου κράτους. Πιο συγκεκριμένα το 1848 πραγματοποιήθηκαν διαδηλώσεις σε πολλές πόλεις της Γερμανίας, οι οποίες οδήγησαν στη δημιουργία Εθνοσυνέλευσης, όπου εκπροσωπούσαν όλα τα γερμανικά κράτη. Η ένωση βέβαια δεν επήλθε. Πολύ γρήγορα επαναστάτησαν και οι κάτοικοι και της Αυστρίας, ενώ ο αυτοκράτορας της χώρας μαζί με τον πρωθυπουργό Μέττερνιχ παραιτήθηκαν. Ακολούθησαν οι Ούγγροι και οι Τσέχοι, οι οποίοι διεκδικούσαν την αυτονομία τους. Το 1848 τα χαμηλότερα στρώματα της κοινωνίας στη Γαλλία ξεσηκώθηκαν, αναγκάζοντας τον βασιλιά να παραιτηθεί, ενώ νέος αυτοκράτορας της χώρας έγινε ο Λουδοβίκος Ναπολέων.¹⁵

¹³ Μπακουνάκης Νίκος, «Μια στιγμή της Ευρώπης στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα», Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2008, σελ. 45-50

¹⁴ Salmi Hannu, «19th Century Europe: a cultural history» John Wiley & Sons 2013, σελ. 24-28

¹⁵ Goldstein Robert Justin, «Political repression in 19th century Europe», Routledge 2013, σελ. 87

Απ' όλα όσα αναφέρθηκαν έγινε φανερό ότι λίγο πριν, αλλά και λίγο μετά την έναρξη της Επανάστασης στην Ελλάδα, η Ευρώπη χαρακτηριζόταν από τεράστιες αναταραχές, εφόσον η κυριαρχία του Ναπολέοντα στη Γαλλία μέχρι και το 1815 μαζί με τους ναπολεόντειους πολέμους συντάραξαν ολοκληρωτικά το πολιτικό σύστημα της γηραιάς Ηπείρου. Φυσικά πολλές επαναστάσεις είχαν προηγηθεί τόσο στη Γαλλία όσο και στην Αμερική, ενώ, παρά το γεγονός ότι η ήττα του Ναπολέοντα στο Βατερλώ είχε ως αποτέλεσμα, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, την παλινόρθωση απολυταρχικών και μοναρχικών πολιτευμάτων, οι επαναστάσεις που είχαν προηγηθεί και ο Φιλελευθερισμός, ο οποίος διαδιδόταν ολοένα και περισσότερο, έκαναν το κλίμα ιδανικό για την ελληνική επανάσταση.¹⁶

Πολλά ευρωπαϊκά κράτη μετά από πολλές φιλονικίες με τους Οθωμανούς πλέον ακολουθούσαν διαφορετική πολιτική μαζί τους. Δημιουργούνταν η άποψη ότι επικρατεί ένα κλίμα μίσους προς οποιαδήποτε επαναστατική ιδέα, η οποία μπορούσε να διασαλεύσει την καθεστηκυία τάξη. Παρόλα αυτά σε περίπτωση που η ελληνική επανάσταση έδινε ευκαιρία στους ευρωπαίους να επιβληθούν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, τότε αυτοί σίγουρα θα την εκμεταλλεύονταν. Στην ουσία η Μεγάλη Ιδέα ήταν εκ των προτέρων φανερό ότι θα συμβάδιζε με την πολιτική συγκυρία που επικρατούσε σε ολόκληρο τον κόσμο, εφόσον οι αξίες και οι αρχές στις οποίες βασιζόταν ταυτίζονταν με τον δυτικό πολιτισμό. Ακριβώς πάνω σ' αυτές τις αξίες και τις αρχές βασίστηκε και ο ελληνισμός.¹⁷

Το γεγονός αυτό είναι φανερό και από την τεράστια διάδοση του Διαφωτισμού, ο οποίος φάνηκε ότι ήταν η συνέχεια του ευρωπαϊκού πολιτισμού μέσω του ελληνικού. Αυτή ακριβώς η συνέχεια είναι που εξασφάλισε την παρουσία των φιλελλήνων σε διάφορους πολιτικούς, επιστημονικούς, στρατιωτικούς και καλλιτεχνικούς κύκλους των αστικών κοινωνιών της Ευρώπης. Ο περιηγητισμός στην παλιά Ελλάδα, οι Έλληνες λόγιοι της Ευρώπης και η ανάγκη να βρεθεί μία διέξοδος και να εφαρμοστούν οι ιδέες του Φιλελευθερισμού, κυρίως μετά την παλινόρθωση των ευρωπαϊκών μοναρχιών, ήταν τα βασικότερα αίτια που οδήγησαν στο φιλελληνικό ευρωπαϊκό κίνημα.¹⁸

¹⁶ Ιστορία του Ελληνικού Έθνους Τόμος ΙΑ, Εκδοτική Αθηνών, 1975 σελ.366 - 376

¹⁷ Μπακουνάκης Νίκος, «Μια στιγμή της Ευρώπης στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα», Εκδόσεις Πόλις Αθήνα, 2008, σελ. 45-50

¹⁸ Ιστορία του Ελληνικού Έθνους Τόμος ΙΑ, Εκδοτική Αθηνών 1975 σελ.366 - 376

Επιπλέον η Μεγάλη Ιδέα ήταν άμεσα συνδεδεμένη και με τις συγκυρίες σε παγκόσμιο επίπεδο. Αναλυτικότερα το 1839 ο Μωχάμετ Αλή στην Αίγυπτο εξεγέρθηκε εναντίον του Σουλτάνου και έτσι ο στρατός του κατάφερε να πλήξει σε μεγάλο βαθμό την Υψηλή Πύλη. Αποτέλεσμα ήταν να υπάρξουν απειλές από τον νότο για την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Εξαιτίας αυτών οξύνθηκε το Ανατολικό ζήτημα, κάτι το οποίο έθεσε σε κίνδυνο τη βιωσιμότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η Ελλάδα θεώρησε ότι αυτή τη στιγμή ήταν η καταλληλότερη για να πραγματοποιηθεί η Μεγάλη Ιδέα και να μπορέσει έτσι να επανακτήσει τη Μακεδονία, την Ήπειρο και τη Θεσσαλία. Συγχρόνως πολλοί εξόριστοι από την Κρήτη απηύθουν συνεχώς εκκλήσεις προς τις Μεγάλες Δυνάμεις και κυρίως προς την Αγγλία για να απομακρυνθεί ο Μωχάμετ Αλή από την Κρήτη. Τελικά όμως οι Μεγάλες Δυνάμεις επενέβησαν και αγωνίστηκαν για να προστατέψουν τον Σουλτάνο και την κυριαρχία του ίδιου στα Στενά του Βοσπόρου, με απώτερο στόχο να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντά τους. Η Αγγλία μάλιστα πήρε ξεκάθαρα το μέρος της Τουρκίας και έπεισε και τις άλλες Δυνάμεις να στηρίξουν την ακεραιότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.¹⁹

Με την υπογραφή της Συνθήκης του Λονδίνου στις 15 Ιουνίου 1840, οι Δυνάμεις επέβαλαν ένα διακανονισμό των τουρκοαιγυπτιακών διαφορών, υπέρ της Πύλης, και ταυτόχρονα με την υπογραφή της Σύμβασης των Στενών του 1841, καθόρισαν ότι σε όλες τις πολιτικές συρράξεις, από τη στιγμή που η Τουρκία θα αποφάσισε να παραμείνει ουδέτερη, τα Στενά δεν θα άνοιγαν για τα πλοία των χωρών που βρίσκονταν σε πόλεμο. Ο Σουλτάνος μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Λονδίνου ανέκτησε την κυριαρχία της Κρήτης εκ μέρους του Μωχάμετ Αλή. Τελικά οι Κριτικοί αγανακτισμένοι από όλα συνέβησαν επαναστάτησαν στις 22 Φεβρουαρίου 1841. Οι τούρκοι κατάφεραν να καταστείλουν την επανάσταση, αλλά ο αναβρασμός που επικρατούσε το νησί ήταν τεράστιος. Τελικά η νέα έξαρση που γνώρισε το Ανατολικό ζήτημα είχε διαφοροποιήσει σε σημαντικό βαθμό την πολιτική κατάσταση της Ευρώπης, από την οποία όμως η Ελλάδα δεν κατάφερε να επωφεληθεί.²⁰

¹⁹ Κυριακίδου Επαμεινώνδα, «Ιστορία σύγχρονου Ελληνισμού», Γρηγοριάδης, Αθήνα 1972 τόμος Α, σελ. 36-37

²⁰ Ιστορία του Ελληνικού Έθνους Τόμος ΙΑ, Εκδοτική Αθηνών 1975 σελ.366 - 376

2. Τα Οθωνικά χρόνια

2.1 Το ιστορικό πλαίσιο της εποχής του Όθωνα

Κατά το πρώτο διάστημα της ανεξαρτησίας η κατάσταση που επικρατούσε στην Ελλάδα, αν εξαιρέσει κανείς τα τρία έτη διακυβέρνησης του Καποδίστρια, είχε ως βασικό χαρακτηριστικό της κυρίως την επιρροή των ευρωπαϊκών χωρών. Ένα από τα πολλά γεγονότα, τα οποία ήταν αντιφατικά μεταξύ τους, εξαιτίας των τεσσάρων αιώνων της Οθωμανικής κυριαρχίας, αποτέλεσε η ίδρυση ενός νέου κράτους, το οποίο όμως βρισκόταν υπό την άμεση επίβλεψη των τριών Μεγάλων Δυνάμεων, της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ρωσίας, οι οποίες καθόριζαν ολόκληρο το μέλλον της χώρας.²¹

Σίγουρα για ένα κράτος, όπως το ελληνικό, ήταν πολύ δύσκολο να καταφέρει να ορθοποδήσει, ειδικά μετά από όλα τα πλήγματα που δέχτηκε, τις εμφύλιες συγκρούσεις κατά τη διάρκεια της Επανάστασης και φυσικά τη δολοφονία του πρώτου του κυβερνήτη. Για να μπορέσει να ανεξαρτητοποιηθεί η χώρα προηγήθηκε η υπογραφή πολλών διαταγμάτων, τα οποία αναδιαμόρφωσαν τα σύνορα του κράτους. Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου, που υπεγράφη τον Φεβρουάριο του 1830, η Ελλάδα κατάφερε να κερδίσει την πολιτική ανεξαρτησία της από την Πύλη και να επεκταθεί σε νέα σύνορα με όριο τη γραμμή του Σπερχειού και του Αχελώου. Πλέον μέσα στο νέο κράτος συμπεριλήφθηκαν οι Κυκλάδες, οι Σποράδες, η Εύβοια και η Σκύρος. Τα Επτάνησα βρίσκονταν ακόμα υπό αγγλική κατοχή, ενώ όλα τα υπόλοιπα εδάφη και η Κρήτη ήταν κάτω από την ηγεσία του Σουλτάνου. Μάλιστα κατά τα έτη 1829 έως 1834 Πρωτεύουσα της Ελλάδας ήταν το Ναύπλιο και μέχρι πριν λίγα χρόνια η Αίγινα.²²

Φαίνεται, λοιπόν, ότι ξεκινά να δημιουργείται ένα νέο σύγχρονο κράτος, το οποίο επιδίωκε να οργανωθεί με βάση τα πρότυπα της Ευρώπης, χωρίς όμως οι διαθέσιμοι πόροι και ο πληθυσμός του να μπορούν να καλύψουν τις συγκεκριμένες απαιτήσεις. Εξάλλου το γεγονός αυτό ήταν χαρακτηριστικό ήδη από τα χρόνια της διακυβέρνησης του Καποδίστρια και από την

²¹ CloggRichard «Συνοπτική ιστορία της Ελλάδας 1770-2000», Εκδόσεις Κάτοπτρο, Αθήνα 2003. Σ. 146-204

²² Ζούσης Αλέξανδρος, «Αμαλία και Όθων», Εκδόσεις Ατλαντίδα, Αθήνα 2002, σ. 128-160

Βαυαροκρατία, όπως έχει ονομαστεί η πρώτη φάση της Αντιβασιλείας.²³ Τα χρόνια του Όθωνα μπορούν να χωριστούν σε τρεις κύριες περιόδους: η πρώτη είναι αυτή της Αντιβασιλείας, η διάρκεια της οποίας είναι μεταξύ των ετών 1832 και 1835, η δεύτερη είναι αυτή της απόλυτης μοναρχίας του βασιλιά Όθωνα μεταξύ των ετών 1835 και 1840 και τέλος η τρίτη είναι η Συνταγματική μοναρχία, η οποία ξεκινάει το 1844 και φτάνει μέχρι και το 1862, με την έξωση των βασιλέων. Χαρακτηριστικό και των τριών περιόδων είναι το ότι ο Όθωνας κυριαρχεί.²⁴

Το στέμμα και οτιδήποτε το φορούσε απασχολούσε ιδιαίτερα τους Έλληνες ήδη από την Επανάσταση. Το ζήτημα αυτό για πολλά χρόνια είχε παραμεριστεί, μέχρι που η χώρα απελευθερώθηκε από τους Οθωμανούς. Για την ανάληψη του ελληνικού θρόνου αρχικά επιλέχθηκαν έξι υποψήφια πρόσωπα, μέσα στα οποία συμπεριλαμβάνονταν και ο Όθωνας. Σε καμία περίπτωση η επιλογή του δεν ήταν τυχαία, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ήταν αναμενόμενη, εφόσον αποτελούσε μία ουδέτερη προσωπικότητα μεταξύ των υπολοίπων υποψηφίων, οι οποίοι υποστήριζαν φανερά μία από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Θα πρέπει να τονιστεί ότι ο νέος βασιλιάς ήταν υποχρεωτικό να μην κατάγεται από κάποια από αυτές τις τρεις χώρες για να μην αντιπροσωπεύει ξεκάθαρα τα συμφέροντα αυτών.²⁵ Ήδη από την διακυβέρνηση του Καποδίστρια, οι Έλληνες και γενικότερα τα ελληνικά κόμματα επηρεάζονταν σημαντικά από τις Μεγάλες Δυνάμεις, με βασικότερα το Γαλλικό, που είχε εκπρόσωπο τον Ιωάννη Κωλέττη, το Ρώσικο ή Ρωσόφιλο, που είχε εκπρόσωπο τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη και τέλος το Αγγλικό, που είχε εκπρόσωπο τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο.²⁶

Πέρα από όλα τα παραπάνω τελικά το Μάιο του 1832 εκ μέρους των Μεγάλων Δυνάμεων υπεγράφη το Πρωτόκολλο Ανεξαρτησίας του Λονδίνου. Ένας εκ των τριών εκπροσώπων από τις χώρες που υπέγραψαν, ήταν ο πρεσβευτής και λόρδος της Αγγλίας Πάλμεστον. Η μεγάλη αυτή προσωπικότητα κυριαρχούσε στην πολιτική ζωή της Ευρώπης, ενώ η συμπεριφορά του προς την Ελλάδα κατακρίθηκε πολλές φορές. Ο Όθωνας αναχώρησε από την πατρίδα του στις 24 Νοεμβρίου του 1832 και με συνοδεία Ελλήνων, στην οποία ήταν ο Ανδρέας Μιαούλης, ο Μάρκος

²³ Δερτιλής Γεώργιος, «Ιστορία του Ελληνικού κράτους 1830-1920», ΠΕΚ, Κρήτη 2014, σ. 123-156.

²⁴ Clogg Richard «Συνοπτική ιστορία της Ελλάδας 1770-2000», Εκδόσεις Κάτοπτρο, Αθήνα 2003. Σ. 146-204

²⁵

²⁶ Δερτιλής Γεώργιος, «Ιστορία του Ελληνικού κράτους 1830-1920», ΠΕΚ, Κρήτη 2014, σ. 123-156.

Μπότσαρης και ο Δημήτριος Πλαπούτας, έφτασε στην Ελλάδα στις 25 Ιανουαρίου του 1833. Όλος ο ελληνικός λαός τον υποδέχθηκε στο Ναύπλιο.²⁷

Πέρα από κάποια ταξίδια που έκανε στο Μόναχο, ο Όθωνας έμεινε στην Ελλάδα έως το 1862, για να μπορέσει να υπερασπιστεί τη νέα πατρίδα του. Εξάλλου ο φιλελληνισμός του είχε εκδηλωθεί από νεαρή ακόμα ηλικία, λόγω του ότι ο ίδιος επηρεάστηκε αφενός από τον πατέρα του και αφετέρου από τη γυναίκα του, τη βασίλισσα Αμαλία. Έως την ενηλικίωση του τα καθήκοντα ασκούσαν εκ μέρους του τυπικά, χωρίς όμως να έχει έντονη εμπλοκή στην πολιτική ζωή. Κατά τα έτη αυτά ταξίδεψε σε διάφορες επαρχιακές, αλύτρωτες ή όχι, περιοχές και προσπάθησε με αυτόν τον τρόπο να ενισχύσει τη βασιλεία του. Αντ' αυτού την εξουσία είχε αναλάβει μία τριμελής επιτροπή από Βαυαρούς και γι' αυτόν τον λόγο η περίοδος ονομάστηκε «Βαυαροκρατία».²⁸

Ισχυρότερος από όλους και πιο αυταρχικός, ήταν ο κόμης Άρμανσπεργκ, ο οποίος είχε φιλικές σχέσεις με την Αγγλία και είχε δημιουργήσει έναν πολύ ισχυρό κύκλο γύρω του. Ο δεύτερος από αυτούς, ήταν φιλικά διακείμενος προς τους Γάλλους και μεγάλος νομομαθής, ο Λούντβιχ Μάουερ, αναγνωρίστηκε ιδιαίτερα για την προσφορά του στην Ελλάδα και κυρίως στον χώρο της εκπαίδευσης. Τελευταίος ήταν ο αγωνιστής κατά τη διάρκεια της ανεξαρτησίας και φιλέλληνας Άιντεκ.²⁹ Η αντιβασιλεία, πέρα από τα θετικά στοιχεία που έφερε στην Ελλάδα, όπως ήταν η ενίσχυση των οδικών δικτύων και των θαλάσσιων συγκοινωνιών, δέχτηκε πολλές επικρίσεις για το έργο της. Τα κύρια προβλήματα που προέρχονταν από την ίδια ήταν τρία και αντιμετωπίστηκαν πολύ δύσκολα στα επόμενα χρόνια. Πρώτο ήταν το πολύ σημαντικό ζήτημα της συγκρότησης του δημοσίου και κρατικού μηχανισμού. Όλοι οι ετερόχθονες στην Ελλάδα και κυρίως οι συμμετέχοντες στον Αγώνα, έβλεπαν δυσανεστήσιμο να απομακρύνονται από το δημόσιο και από τις υψηλές θέσεις. Ο Άρμανσπεργκ με τη σειρά του αποφάσισε να οργανώσει το κράτος βασιζόμενος σε Φαναριώτες και Βαυαρούς και με αυτόν τον τρόπο θεωρήθηκε ότι λειτουργούσε σύμφωνα με το προσωπικό του συμφέρον.³⁰

²⁷ Ζούσης Αλέξανδρος, «Αμαλία και Όθων», Εκδόσεις Ατλαντίδα, Αθήνα 2002, σ. 128-160

²⁸ CloggRichard «Συνοπτική ιστορία της Ελλάδας 1770-2000», Εκδόσεις Κάτοπτρο, Αθήνα 2003. Σ. 146-204

²⁹ Κλάψης Αντώνιος, «Αφοσιωμένος σε μια ιδέα. Ο βασιλιάς Όθωνας και η Ελλάδα», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2003, σ. 41-80

³⁰Οπ.π.

Το ίδιο ακριβώς παρατηρήθηκε και στον τομέα της οικονομίας. Τα χρήματα από το δάνειο που συνάφθηκε τα χρόνια του Καποδίστρια, δεν δόθηκαν έγκαιρα στο ελληνικό κράτος και όταν τελικά εκταμιεύθηκαν, ένα μεγάλο ποσοστό αυτών χρησιμοποιήθηκε για τα προσωπικά έξοδα του αρχικαγκελάριου, του οποίου ο μισθός ήταν δέκα φορές μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο που έπαιρναν οι υπόλοιποι πολιτικοί του συμβουλίου. Το τρίτο τέλος πρόβλημα, το οποίο σχετίζεται άμεσα με το πρώτο, ήταν η αναλογία Ελλήνων και Βαυαρών στον τακτικό στρατό. Σε αυτό το σημείο ήταν αναγκαία η δημιουργία ενός συστήματος υπεράσπισης, το οποίο δεν θα έπρεπε να λειτουργεί σύμφωνα με τα πρότυπα του ανταρτοπόλεμου, αλλά με βάση τα δυτικά.³¹ Εκτός από τα γαλλικά στρατεύματα που υπήρχαν στην Ελλάδα κυρίως μετά το 1828, 14.000 περίπου άντρες, μαζί με τον Όθωνα, έφτασαν ακόμα 3.500 αξιωματικοί. Υπήρχαν ακόμη 1000, ίσως και λιγότεροι, Έλληνες στρατιωτικοί, κάτι που φανερώνει ότι αποκλείστηκαν οι περισσότεροι «άτακτοι». Πολύ λοιπόν εξ αυτών αποφάσισαν να στραφούν προς τη ληστεία, η οποία γνώριζε ιδιαίτερη αύξηση εκείνη την εποχή.³²

Όλα αυτά τα προβλήματα έγιναν ακόμα εντονότερα όταν η πρωτεύουσα μεταφέρθηκε από το Ναύπλιο στην Αθήνα. Πιο συγκεκριμένα τον Σεπτέμβριο του 1834, με ένα διάταγμα που εξέδωσε η αντιβασιλεία, αποφάσισε να μεταφέρει την πρωτεύουσα τον Δεκέμβριο του 1834. Από αυτό χαροποιήθηκε κυρίως ο Βαυαρός βασιλιάς, ο οποίος λάτρευε την Αθήνα και γενικότερα την αρχαία ελληνική ιστορία και τον πολιτισμό. Εκείνη την εποχή όμως η Αθήνα βρισκόταν σε πολύ χειρότερη κατάσταση συγκριτικά με το Ναύπλιο. Ολόκληρη η πόλη περιοριζόταν ακριβώς γύρω από την Ακρόπολη και τα σπίτια της ήταν ελάχιστα. Οι δρόμοι ήταν λιθόστρωτοι είτε είχαν στρωθεί με χώμα και το έδαφος ήταν ξερό. Ο βαρύς χειμώνας μαζί με το ζεστό καλοκαίρι ταλαιπωρούσαν ιδιαίτερα τους κατοίκους της πόλης. Εξαιτίας όλων αυτών ο Λουδοβίκος ο Α΄ δεν ήθελε να αφήσει την πόλη να καταστραφεί, κυρίως λόγω του ότι ο γιος του θα έπρεπε να γίνει βασιλιάς σε αυτό τον τόπο. Έτσι αποφάσισε να αναθέσει την ανοικοδόμηση της σε έναν Βαυαρό αρχιτέκτονα. Η αδυναμία εξεύρεσης χώρων για να μείνουν οι κάτοικοι, αλλά και οι χώροι, όπου θα στεγάζονταν οι δημόσιες υπηρεσίες ήταν επίσης ένα πολύ σημαντικό ζήτημα.

³¹ CloggRichard «Συνοπτική ιστορία της Ελλάδας 1770-2000», Εκδόσεις Κάτοπτρο, Αθήνα 2003. Σ. 146-204

³² Δερτιλής Γεώργιος, «Ιστορία του Ελληνικού κράτους 1830-1920», ΠΕΚ, Κρήτη 2014, σ. 123-156.

Επίσημα η μεταφορά έγινε τον Δεκέμβριο του 1834, ενώ τότε πρώτη κατοικία του βασιλιά Όθωνα ήταν ένα σπίτι στην οδό Αδριανού στην πλάκα.³³

Πέρα από την αντιβασιλεία και τις τρεις Μεγάλες Δυνάμεις, οι Βαυαροί επενέβαιναν σε όλα τα διοικητικά θέματα της Ελλάδας, γεγονός που μείωνε σημαντικά τη δύναμη του αρχικαγκελάριου Άρμανσπεργκ, που παρέμεινε στην εξουσία μέχρι το 1837. Ο Όθωνας από το 1835 ανέλαβε την διοίκηση του κράτους, έχοντας στο πλευρό του έναν πολύ καλό στρατιωτικό και πολιτικό, τον Ρούντχαρτ. Στις 20 Μαρτίου 1835 η Αθήνα φωταγωγήθηκε και ετοιμάστηκε να υποδεχτεί τον νέο βασιλιά με επίσημο τρόπο. Με βάση την καθολική θρησκεία, η δοξολογία, αλλά και η στέψη έπρεπε να γίνουν ταυτόχρονα στον ναό της Αγίας Ειρήνης, μαζί με όλο το πλήθος που είχε πάει για να παρακολουθήσει τη συγκεκριμένη τελετή. Εκείνη την ημέρα τυπικά παραιτήθηκε και η αντιβασιλεία, η οποία όμως συνέχισε το έργο της έως το 1843. Οι κάτοικοι της Αθήνας με όλες αυτές τις εορταστικές εκδηλώσεις ένιωσαν μεγάλη ευφορία και ελπίδα, θεωρώντας ότι με τον Όθωνα θα μπορούσε να αλλάξει τη ζωή και να τους απαλλαγούν από όλα τα αρνητικά που έφερε η αντιβασιλεία, και η Βαυαρική κυριαρχία.³⁴

Μαζί με τον Όθωνα στην Αθήνα ήρθε και ο Ρούντχαρτ, τον οποίο όμως η πολιτική ηγεσία και ο Πρωθυπουργός αντιπαθούσαν και ήθελαν να απομακρύνουν. Η απόλυτη μοναρχία, το πολίτευμα που ίσχυε από το 1830, έδινε μεγάλη εξουσία στον βασιλιά, ο οποίος έπρεπε να παίρνει κάθε απόφαση. Στη συνέχεια ανέλαβε την Πρωθυπουργία ο Ρούντχαρτ, ο οποίος ζήτησε πολλές δικαιοδοσίες από τον Όθωνα, που δεν τις πήρε ποτέ. Ουσιαστικά λειτουργούσε σαν ένας διαμεσολαβητής ανάμεσα στον ίδιο και στο υπουργικό συμβούλιο, τα μέλη του οποίου είχαν αναλάβει καθήκοντα συμβούλων ή γραμματέων. Οι προσπάθειες που έκανε για να οργανώσει αποτελεσματικά τον μηχανισμό του κράτους και τον οικονομικό τομέα, που παρουσίαζαν προβλήματα, τελικά δεν ευδοκίμησαν.³⁵

Ένα ακόμα πολύ σημαντικό πρόβλημα, πέρα από το πολιτικό και το οικονομικό, ήταν το ότι ο Όθωνας στην Ελλάδα κατέφθασε μόνος, χωρίς βασίλισσα. Το ζήτημα που προέκυπτε στη συγκεκριμένη περίπτωση ήταν αυτό της διαδοχής, το οποίο χαρακτηριζόταν κυρίως ως εθνικό,

³³ Δερτιλής Γεώργιος, «*Ιστορία του Ελληνικού κράτους 1830-1920*», ΠΕΚ, Κρήτη 2014, σ. 123-156.

³⁴ Κλάψης Αντώνιος, «*Αφοσιωμένος σε μια ιδέα. Ο βασιλιάς Όθωνας και η Ελλάδα*», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2003, σ. 41-80

³⁵Οπ.π.

λόγω του ότι μπορούσε να καθορίσει τον διάδοχο του θρόνου. Ήταν λοιπόν αναγκαίο ο βασιλιάς να παντρευτεί για να μπορέσει κάποια στιγμή να υπάρξει ένας ορθόδοξος διάδοχος, ο οποίος θα μεγάλωνε στην Ελλάδα και θα έδωχνε τις ξένες δυνάμεις για να βοηθήσει τη χώρα να πετύχει την ανεξαρτησία της. Για να επιτευχθεί αυτό φρόντιζαν οι Μεγάλες Δυνάμεις, αλλά και η οικογένεια του Όθωνα. Πιο συγκεκριμένα ο πατέρας του, λόγω του ότι λάτρευε τον ελληνικό πολιτισμό και συμμετείχε ενεργά στη διακυβέρνηση του κράτους, έφτασε στην Αθήνα το 1835 και έμεινε για ένα χρόνο. Εκτός από το ότι επέβλεπε τα πολιτικά πράγματα και τις εργασίες, μέσα στις οποίες συμπεριλαμβάνονταν και η οικοδόμηση του ανακτόρου του βασιλιά, προετοίμαζε τον γιο του για να κάνει ένα ταξίδι στη Γερμανία.³⁶

Ο Όθωνας έφυγε από την Ελλάδα τον Απρίλιο του 1836, αφού είχε συνεννοηθεί μυστικά με τον πατέρα του, για να πάει στο Ολδεμβούργο. Φτάνοντας στη χώρα αυτή, βασιλιάς της οποίας ήταν ο Μεγάλος Δούκας Παύλος Φρειδερίκος, συνάντησε την κόρη του και μέλλουσα σύζυγό του, τη Δούκισσα Μαρία Αμαλία Φρειδερίκη. Ο γάμος τελικά έγινε το 1836 και τον ίδιο χρόνο ο Όθωνας επέστρεψε πίσω φέρνοντας και τη νέα βασίλισσα της Ελλάδας. Ο γάμος του Όθωνα με την προτεστάντισσα βασίλισσα εξόργισε σε μεγάλο βαθμό τις Δυνάμεις, που έβλεπαν ότι δεν είχαν πολλά περιθώρια να επηρεάζουν πλέον την Ελλάδα. Το μόνο γεγονός που χαροποίησε κυρίως τους ρωσόφιλους πολιτικούς, ήταν το ότι ο νέος διάδοχος θα ήταν ορθόδοξος. Το συγκεκριμένο ζήτημα ταλαιπωρούσε σημαντικά τον βασιλιά και τη βασίλισσα και δεν είχε αίσιο τέλος.³⁷

Στο πολιτικό πεδίο ο Άρμανσπεργκ απομακρύνθηκε, γεγονός το οποίο εκμεταλλεύτηκαν οι Μεγάλες Δυνάμεις και κυρίως η Αγγλία, κατά την προσπάθειά τους να μειώσουν την ισχύ του βασιλιά μέσω ραδιουργιών. Έτσι καταγράφηκαν πολλές εξεγέρσεις στις επαρχίες, ληστείες σε περιοχές της υπαίθρου και λεηλασίες. Αυτή την περίοδο δύο είναι τα πιο σημαντικά έργα που έγιναν: το ένα ήταν το ότι ιδρύθηκε η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και το δεύτερο τα εγκαίνια του Πανεπιστημίου Αθηνών. Οι αντιδράσεις απέναντι στην πολιτική του Όθωνα δε σταμάτησα να υπάρχουν. Πιο συγκεκριμένα το 1840 η Φιλορθόδοξη Εταιρεία, ιδρυτής της οποίας ήταν ο Τζορτζέτο Καποδίστριας, αδελφός του πρώτου κυβερνήτη της χώρας, αφού υποκινήθηκε από το ρωσικό κόμμα, προχώρησε στη δημιουργία μιας μυστικής οργάνωσης με απώτερο στόχο να

³⁶ Ζούσης Αλέξανδρος, «Αμαλία και Όθων», Εκδόσεις Ατλαντίδα, Αθήνα 2002, σ. 128-160

³⁷ Οπ.π.

συλλάβουν τον Όθωνα και να τον εξαναγκάσουν να αλλάξει θρησκευτικό δόγμα ή να παραιτηθεί τελείως. Όλες αυτές οι ενέργειες δεν πέτυχαν, εφόσον ο βασιλιάς έμαθε τα σχέδιά τους.³⁸

Τον Φεβρουάριο του 1841 ξέσπασε επανάσταση στην Κρήτη. Ο βασιλιάς, όποιος ήταν τότε 26 χρονών, θεώρησε ότι αυτό ήταν ένα θεόσταλτο δώρο για να προσπαθήσει να προσαρτήσει το νησί στην Ελλάδα. Η Κρήτη τότε ήταν υπό Οθωμανική κατοχή, ενώ κατά την Επανάσταση είχε δοθεί τον Μεχμέτ Αλί, ηγεμόνα της Αιγύπτου. Το 1841 οι Μεγάλες Δυνάμεις συμφώνησαν με την επιστροφή της στον Σουλτάνο. Οι Κρήτες εξεγέρθηκαν, διότι δεν επιθυμούσαν πλέον την ξένη κυριαρχία και δεν άντεχαν τις αντίξοες συνθήκες. Μάταια ο Όθωνας προσπάθησε να εκμεταλλευτεί την έναρξη της επανάστασης, εξαιτίας του ότι τόσο από στρατιωτική όσο και από οικονομική άποψη δεν μπορούσε να ανταπεξέλθει σε μία τέτοια απόπειρα. Μία εκ των προτάσεων που υποστήριξε, η οποία έγινε αποδεκτή, ήταν αυτή σύμφωνα με την οποία το νησί βρεθεί υπό αγγλική κυριαρχία, αλλά να διατηρήσει έχει καθεστώς αυτονομίας.³⁹

Ο Όθωνας το προτιμούσε αυτό, επειδή η Ελλάδα θα μπορούσε διπλωματικά να αποσπάσει με αυτόν τον τρόπο την Κρήτη από τις Δυνάμεις, παρά το ότι βρισκόταν σε πόλεμο με τους Οθωμανούς. Εξαιτίας αυτο δημιούργησε ένα σώμα από εθελοντές, την ηγεσία του οποίου ανέλαβαν οι οπλαρχηγοί της Επανάστασης. Αντίστοιχα το ίδιο έγινε και στην Κρήτη, όπου ξεκίνησαν οι εξεγερμένοι να οργανώνονται με έδρα τα Σφακιά. Το δυστύχημα ήταν ότι ο Όθωνας δεν κοινοποίησε την απόφαση σχετικά με την αγγλική κυριαρχία και αυτονομία και γι' αυτόν τον λόγο προέβη σε πολλές αποτυχημένες ενέργειες. Έστειλε όπλα και εθελοντές στους Κρήτες, οι οποίοι δεν γνώριζαν τίποτα και είχαν στραφεί εναντίον των Άγγλων και των Οθωμανών, που με τη σειρά τους ήθελα να διαλύσουν την επανάσταση. Έτσι οι Κρητικοί απογοητεύτηκαν από τον βασιλιά και θεώρησαν ότι τους πρόδωσε.⁴⁰

Το ίδιο ακριβώς επαναλήφθηκε και στη Μακεδονία αργότερα το 1854, όταν ο Όθωνας και η Αμαλία τάχθηκαν υπέρ κάθε επαναστατικού κινήματος, θεωρώντας όμως επίσημα ότι το κράτος έπρεπε να βρίσκεται υπό καθεστώς ουδετερότητας. Η τακτική αυτή ήταν αντίθετη με τις βλέψεις που είχαν οι βασιλείς γύρω από την ανεξαρτησία και από την επέκταση του κράτος και λειτούργησε σαν ένα αρνητικό στοιχείο για τη διατήρηση της εξουσίας τους και για την επιρροή

³⁸CloggRichard «Συνοπτική ιστορία της Ελλάδας 1770-2000», Εκδόσεις Κάτοπτρο, Αθήνα 2003. σ. 146-204

³⁹ Ζούσης Αλέξανδρος, «Αμαλία και Όθων», Εκδόσεις Ατλαντίδα, Αθήνα 2002, σ. 128-160

⁴⁰ Δερτιλής Γεώργιος, «Ιστορία του Ελληνικού κράτους 1830-1920», ΠΕΚ, Κρήτη 2014, σ. 123-156.

που ασκούσαν στον λαό.⁴¹ Ο Όθων, όσο καιρό διαρκούσε η εξέγερση στην Κρήτη, αποφάσισε να κάνει μία επιλογή για το καλό της Ελλάδας, την οποία όμως ο ίδιος απέσυρε αργότερα. Συγκεκριμένα ζήτησε βοήθεια από τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, ο οποίος ήταν ο απεσταλμένος του ελληνικού κράτους στο Λονδίνο. Οι πολιτικές ικανότητες και η προσωπικότητα που διέθετε, αρκούσαν για να τον εδραιώσουν στην πολιτική ζωή της χώρας. Γι' αυτόν τον λόγο ο Όθωνας του πρότεινε να αναλάβει το αξίωμα του Υπουργού των Εξωτερικών και το αντίστοιχο του Προέδρου του Υπουργικού Συμβουλίου. Δεν μπόρεσε όμως να προβλέψει ότι η ισχυρή προσωπικότητά του δεν θα μπορούσε να περιοριστεί στην απλή εκτέλεση των καθηκόντων του διαμεσολαβητή ή του γραμματέα του βασιλιά. Έτσι ο Μαυροκορδάτος προσπάθησε να προβεί σε διαπραγμάτευση σχετικά με τις δικαιοδοσίες του, το αποτέλεσμα των οποίων όμως τον έκανε να φύγει από τη θέση που του παραχωρήθηκε, αφού είχε μείνει σε αυτή μόνο δύο μήνες. Φυσικά επέστρεψε αργότερα στην πολιτική ζωή της χώρας.⁴²

Όλα τα γεγονότα που αναφέρθηκαν παραπάνω αποτέλεσαν γόνιμο έδαφος για την αντιπολίτευση, η οποία προσπαθούσε να αποδυναμώσει και να καταργήσει την βασιλεία, που δεν είχε καταφέρει να σβήσει τις άσχημες μνήμες της αντιβασιλείας και κυβερνούσε απόλυτα, πράγμα αναμενόμενο στα πλαίσια της απόλυτης μοναρχίας. Σε όλα αυτά τα προβλήματα προστέθηκαν και τα οικονομικά ζητήματα, τα οποία επιδεινώθηκαν με τα μέτρα του Μαΐου του 1843 κατά τη διάρκεια της συνδιάσκεψης του Λονδίνου. Οι Δυνάμεις, εκτός από το ότι ήλεγχαν την οικονομία, προχώρησαν σε διάφορες περικοπές. Άλλες από αυτές προκάλεσαν δυσαρέσκεια στον λαό, όπως ήταν η μείωση των μισθών των καθηγητών του Πανεπιστημίου και οι απολύσεις ελλήνων στρατιωτικών για να πάρουν τη θέση οι Βαυαροί, ενώ κάποιες άλλες όχι, όπως το να καταργηθεί ένα σημαντικό ποσοστό της χορηγίας που έδιναν κάθε χρόνο στον Όθωνα.⁴³

Αποτέλεσμα ήταν να εξεγερθεί ο λαός στις 3 Σεπτεμβρίου 1843. Ο λαός συμμετείχε συμβολικά σε όλα τα γεγονότα, εφόσον τότε τον κύριο λόγο είχαν τα πολιτικά κόμματα. Πρωτεργάτες της επανάστασης υπήρξαν ο Ανδρέας Μεταξάς, ο Κωνσταντίνος ζωγράφος και ο Ανδρέας Λόντος, ενώ ο πιο βασικός παράγοντας ήταν ο Δημήτριος Καλλέργης, ο οποίος ήταν Συνταγματάρχης. Παρά του ότι θεωρήθηκε ένα στρατιωτικό πραξικόπημα, στόχος δεν ήταν εκδιωχθεί με βίαιο

⁴¹ Ζούσης Αλέξανδρος, «Αμαλία και Όθων», Εκδόσεις Ατλαντίδα, Αθήνα 2002, σ. 128-160

⁴² Δερτιλής Γεώργιος, «Ιστορία του Ελληνικού κράτους 1830-1920», ΠΕΚ, Κρήτη 2014, σ. 123-156.

⁴³ Clogg Richard «Συνοπτική ιστορία της Ελλάδας 1770-2000», Εκδόσεις Κάτοπτρο, Αθήνα 2003. σ. 146-204

τρόπο ο Όθωνας, αλλά να εξαναγκαστεί σε παραχώρηση Συντάγματος και αν αρνηθεί να παραιτηθεί. Μέσα από τις πρώτες αντιδράσεις του Όθωνα φάνηκε ότι ο ίδιος θέλησε να υποβάλει την παραίτησή του από το αξίωμα, η βασίλισσα Αμαλία όμως δεν τον άφησε να το κάνει.⁴⁴

Την ίδια νύχτα μεγάλο πλήθος συγκεντρώθηκε εκεί όπου σήμερα βρίσκεται η Πλατεία Συντάγματος, ακριβώς κάτω από τα βασιλικά ανάκτορα, για να διαμαρτυρηθεί. Ο λαός είχε απογοητευτεί από τη διακυβέρνηση του Όθωνα και είχε παραπλανηθεί από όσους συμμετείχαν σε αυτή. Γι' αυτόν τον λόγο απαίτησε καλύτερες συνθήκες διακυβέρνησης. Σχετικά με τη στάση που τηρούσαν οι Μεγάλες Δυνάμεις, ενώ οι απεσταλμένοι τους τάχθηκαν υπέρ της εξέγερσης, οι ίδιες τόνισαν ότι υποστηρίζουν την ακεραιότητα του βασιλιά Κω, Εκτός από τις Ρωσία που θέλεις να αποστασιοποιηθεί από αυτή την άποψη. Χαρακτηριστική είναι και η στάση που τηρεί στην Βαυαρία, η οποία εξόργισε τον πατέρα του Όθωνα, Λουδοβίκο, όποιος προσπάθησε πάση θυσία να μην εκδιωχθεί ο γιος του από το θρόνο και υποστήριξε ότι για να γίνει νέο σύντομα θα έπρεπε να παρέμβει και δυνάμεις.⁴⁵

Η συγκεκριμένη περίοδος είναι μία από τις κρίσιμότερες για τον Όθωνα. Μετά τη διενέργεια εκλογών για τη δημιουργία εθνοσυνέλευσης, που θα συγκροτούσε και θα ψήφιζε νέο Σύνταγμα, αυτό τροποποιήθηκε εκ μέρους του Όθωνα και τελικά τον Μάρτιο του 1844 κατοχυρώθηκε. Παρά το ότι το πολίτευμα της απόλυτης μοναρχίας άλλαξε σε συνταγματική, οι εξουσίες που είχε ο Όθωνας δεν διαφοροποιήθηκαν. Βασικότερα επιτεύγματα σχετικά με τις προσδοκίες που είχε ο λαός ήταν να απομακρυνθούν οι περισσότεροι Βαυαροί και ξένοι από το Δημόσιο και να αντικατασταθούν από Έλληνες.⁴⁶

Μέχρι και την υπογραφή του Συντάγματος του 1844 όλες οι εξουσίες πήγαζαν από τον Όθωνα. Στη συνέχεια υπήρχε η Βουλή, που εκλεγόταν από τον λαό και η Γερουσία. Η Γερουσία διοριζόταν από τον Όθωνα και βρισκόταν υπό την ηγεσία του. Οι γερουσιαστές, αντίθετα από τους βουλευτές, επιλέγονταν από τον ίδιο, ήταν πιο λίγοι και διατηρούσαν το αξίωμά τους ισόβια. Ο Όθωνας σύμφωνα με το Σύνταγμα μπορούσε είτε να τους μειώσει είτε να τους αυξήσει. Την πρώτη φορά

⁴⁴ Δερτιλής Γεώργιος, «Ιστορία του Ελληνικού κράτους 1830-1920», ΠΕΚ, Κρήτη 2014, σ. 123-156.

⁴⁵ Ζούσης Αλέξανδρος, «Αμαλία και Όθων», Εκδόσεις Ατλαντίδα, Αθήνα 2002, σ. 128-160

⁴⁶ Κλάψης Αντώνιος, «Αφοσιωμένος σε μια ιδέα. Ο βασιλιάς Όθωνας και η Ελλάδα», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2003, σ. 41-80

οι Γερουσιαστές ήταν 36 και σε αυτούς συμπεριλαμβάνονταν πολλοί αγωνιστές, όπως ήταν ο Νοταράς, ο Μαυρομιχάλης και ο Κουντουριώτης.⁴⁷

Όταν ο Μαυροκορδάτος επέστρεψε στη χώρα και έφερε μαζί του τον Ιωάννη Κωλέττη. Οι δύο ενώθηκαν αρχικά συνεργαζόμενοι με τον βασιλιά και στη συνέχεια ακολούθησαν διαφορετική πορεία, εφόσον ο Μαυροκορδάτος αντιτέθηκε στο στέμμα και τάχθηκε με το αγγλικό κόμμα. Ο Όθωνας τους πρότεινε να συνεργαστούν και ο Μαυροκορδάτος να αναλάβει το αξίωμα του πρωθυπουργού, αλλά τελικά ο Κωλέττης δεν το δέχτηκε. Οι διενέξεις μεταξύ των τριών κομμάτων ήταν πολλές και ταλαιπωρούσαν τη Γερουσία και τη Βουλή. Χαρακτηριστική ήταν η συνεχής εναλλαγή των υπουργών, ενώ η μόνη σταθερότητα ήταν ο ίδιος ο Ιωάννης Κωλέττης, ο οποίος τελικά έφυγε από την πλευρά του Όθωνα το 1847. Μετά την επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου ήταν μεταξύ των λίγων ατόμων που εμπιστευόταν ο βασιλιάς και η βασίλισσα.⁴⁸

Όσο ήταν πρωθυπουργός ο Κωλέττης λίγα έργα έγιναν στα πλαίσια οικοδόμησης Αθήνας, ένα πολύ μεγάλο πρόβλημα ήταν ο τρόπος με τον οποίο θα πληρώνουν τα δάνεια. Συγχρόνως το 1800 Randa 4 ο τούρκος πρέσβης στην Ελλάδα, Κωστάκης Μουσούρος, δημιούργησε ένα μεγάλο διπλωματικό ζήτημα να μη στις δύο χώρες. Οι εμπορικές και οικονομικές σχέσεις δημιουργούσαν ιδιαίτερη ανησυχία στο βασιλιά, εφόσον το κλίμα ήταν πεταμένο και σχέσεις ανάμεσα στις χώρες είχαν διακοπή για ένα χρονικό διάστημα μέχρι και την επέμβαση των μεγάλων δυνάμεων για την αποκατάσταση τους. Το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα έφτασε μέχρι το 1846, όταν παρενέβη και ο Μέττερνιχ για να βελτιώσει την κατάσταση.⁴⁹

Μετά τον θάνατο του Κωλέττη, η Ελλάδα άρχισε σταδιακά να ορθοποδεί, ενώ στην Ευρώπη ήδη από το 1846 ξέσπασαν μεγάλες επαναστάσεις κυρίως στη Γαλλία, οι οποίες όμως επηρέασαν σε μικρό βαθμό την κοινωνία της Ελλάδας. Οι επιπτώσεις φάνηκαν κυρίως στον οικονομικό τομέα, αλλά και στον αντίστοιχο της εσωτερικής πολιτικής. Το 1849 προστέθηκε και η πολύ σημαντική υπόθεση Πατσίφικο, που βασίστηκε πάνω στην άσχημη συμπεριφορά απέναντι σε έναν Εβραίο

⁴⁷ Δερτιλής Γεώργιος, «Ιστορία του Ελληνικού κράτους 1830-1920», ΠΕΚ, Κρήτη 2014, σ. 123-156.

⁴⁸ Κλάφης Αντώνιος, «Αφοσιωμένος σε μια ιδέα. Ο βασιλιάς Όθωνας και η Ελλάδα», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2003, σ. 41-80

⁴⁹ CloggRichard «Συνοπτική ιστορία της Ελλάδας 1770-2000», Εκδόσεις Κάτοπτρο, Αθήνα 2003. σ. 146-204

τραπεζίτη. Το συγκεκριμένο γεγονός οδήγησε σε πολλές αναταραχές και τελικά σε διπλωματική διένεξη με τους Άγγλους, κάτι το οποίο επηρέασε αρνητικά και την οικονομία.⁵⁰

Το 1850 ο Όθωνας έφυγε από την Ελλάδα και για πρώτη φορά η σύζυγός του ανέλαβε τη βασιλεία σύμφωνα με το Σύνταγμα. Στη συνέχεια το 1854 άρχισε να γίνεται λόγος σχετικά με την αγγλική κατοχή στην Ελλάδα. Κατά τη διάρκεια του Κριμαϊκού πολέμου η Ελλάδα θεωρούσε ότι με τη στήριξη όλων των ορθοδόξων θα μπορέσει να πάρει πίσω τις ελληνικές περιοχές, που βρίσκονταν ακόμα υπό την κυριαρχία των Οθωμανών, με απώτερο στόχο κυρίως τη Θεσσαλία και αργότερα τη Μακεδονία και την Ήπειρο. Για τον Όθωνα αυτό ήταν ένα πολύ μεγάλο όνειρο, το πει ήθελε να πραγματοποιήσει. Οι δύο άλλες όμως Δυνάμεις θεωρούσαν ότι αυτό δεν θα μπορούσε να συμβεί και γι' αυτό υποστήριζαν τον Σουλτάνο. Για την Ελλάδα πράγματι αυτό ήταν ανέφικτο, λόγω του ότι οι Οθωμανοί οικονομικά και στρατιωτικά βρίσκονται σε πολύ καλύτερη κατάσταση. Έτσι δεν ήταν δυνατό να κηρυχθεί ένοπλη αντιπαράθεση με αυτούς. Παρόλα αυτά ο βασιλιάς υποστήριξε την επανάσταση, θέλοντας όμως να τηρήσει το κράτος ουδετερότητα. Δεν θα μπορούσε άλλωστε να κάνει διαφορετικά, εφόσον πιεζόταν από τη Γαλλία και την Αγγλία. Πέρα από αυτό δημιουργήθηκαν σώματα από εθελοντές, αυτόχθονες και ετερόχθονες Έλληνες, που συμμετείχαν σε επαναστάσεις, αλλά δυστυχώς απέτυχαν. Άλλωστε η παρέμβαση των δύο Μεγάλων Δυνάμεων και κυρίως της Αγγλίας ήταν πολύ πιο έντονη από ότι κατά τα προηγούμενα χρόνια.⁵¹

Τα επόμενα έτη η βασιλεία του Όθωνα άρχισε να κλονίζεται σημαντικά. Οι σχέσεις που είχε με τις Μεγάλες Δυνάμεις ήταν τεταμένες, ενώ η δεύτερη απόπειρα δολοφονίας της βασίλισσας και το πολύ σημαντικό ζήτημα της διαδοχής έφεραν ακόμα μεγαλύτερες αναταραχές. Πλέον το βασιλικό ζεύγος δεν υποστηριζόταν ένθερμα από τον λαό όπως παλαιότερα. Η εξέγερση στο Ναύπλιο το βράδυ το 1861 και στην Πρωτεύουσα τον Οκτώβριο αυτού του έτους, οδήγησαν τον Όθωνα στην έξωση. Το 1862 αναχώρησε με τη βασίλισσα από την Ελλάδα και εγκαταστάθηκαν στη Νυρεμβέργη, όπου και παρέμεινε μέχρι τον θάνατό του το 1867.⁵²

⁵⁰ Ζούσης Αλέξανδρος, «Αμαλία και Όθων», Εκδόσεις Ατλαντίδα, Αθήνα 2002, σ. 128-160

⁵¹ Δερτιλής Γεώργιος, «Ιστορία του Ελληνικού κράτους 1830-1920», ΠΕΚ, Κρήτη 2014, σ. 123-156.

⁵² Κλάψης Αντώνιος, «Αφοσιωμένος σε μια ιδέα. Ο βασιλιάς Όθωνας και η Ελλάδα», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2003, σ. 115-116

2.2 Η Αντιβασιλεία

Η Αντιβασιλεία έθεσε ως προτεραιότητα να βρει τους κατάλληλους τρόπους και να χρησιμοποιήσει τα κατάλληλα μέσα προκειμένου να επιτευχθεί η επιβολή τάξης και η διαχείριση των χαωδών καταστάσεων που επικρατούσαν την δεδομένη χρονική στιγμή στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος. Αναλυτικότερα, ήταν αναγκαίο να συμφιλιωθούν οι εχθροί και να επιβληθεί στο σύνολο των Ελλήνων πολιτών το αίσθημα της πυγμής και της δικαιοσύνης. Παράλληλα, έπρεπε να ενστερνιστούν την πεποίθηση ότι προκειμένου να επιβληθεί δικαιοσύνη είναι απαραίτητο να παρθεί ένα σύνολο αυστηρών μέτρων, ούτως ώστε να επιτευχθεί η υλοποίηση των απαραίτητων οργανωτικών αλλαγών, προκειμένου να λειτουργεί ομαλά το κράτος και αυτό έπρεπε να γίνει με κάθε κόστος.⁵³

Σε πρώτο χρόνο αποφασίστηκε ότι τα πεδία που ήταν πιο επείγον να οργανωθούν ήταν αυτά της οικονομίας, της διοίκησης, της δικαιοσύνης, της εκκλησίας, της εκπαίδευσης, του στρατού και του ναυτικού. Η οργάνωση στους τομείς αυτούς θα συνέβαλε στην οικοδόμηση γερών θεμελίων, τα οποία θα συντελούσαν στο μέλλον ώστε να ανοικοδομηθεί η νέα Ελλάδα. Τα παραπάνω ανακοινώθηκαν βάσει των διαπραγματεύσεων μεταξύ του Μάουρερ και των δύο φίλων του, του στρατηγού φον Έυντεκ και του μυστικού συμβούλου φον Άμπελ.⁵⁴

Το σύνολο των ενεργειών τους, που στόχευε στο να αναδιοργανωθεί η Ελλάδα στο πλαίσιο του σύντομου χρονικού διαστήματος για το οποίο θα παρέμεναν στην χώρα, αποσκοπούσε στην ευεργεσία της τελευταίας. Εξαιτίας αυτού λοιπόν, ανέλαβαν διοικητικό έργο που πάντοτε, όπως διακήρυσσαν, ήθελαν να λαμβάνει υπόψη το σύνολο των τοπικών συνθηκών, προκειμένου να πετύχει η καλή στήριξη του μελλοντικού οικοδομήματος του κράτους και να αποφευχθεί η στασιμότητα της Ελλάδας στην τότε κατάστασή της.⁵⁵ Προκειμένου να πετύχουν τους στόχους τους και να ξεπεράσουν τυχόν δυσκολίες που μπορεί να ανέκυπταν, ήταν πολύ σημαντικό

⁵³Π. Κώστας Κωστής, Τα κακομαθημένα παιδιά της ιστορίας η διαμόρφωση του Νεοελληνικού Κράτους 18ος -21ος, Αθήνα 2015, σ. 472-689

⁵⁴Παύλος Β. Πετρίδης, Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική Ιστορία, Αθήνα 2000, σ. 265-329

⁵⁵Σφυρόερας Βασίλειος, Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος- Η Περίοδος της Βασιλείας του Όθωνος (1831-1862), Αθήνα 1970, σ. 43-69

να εξασφαλίσουν ότι το ελληνικό έθνος θα τους υποστήριζε, διότι χωρίς την υποστήριξή τους θα ήταν σαν να προσπαθούν να οικοδομήσουν κάτι άνευ θεμελίων.⁵⁶

Στην αρχή, το πρόγραμμα της Αντιβασιλείας ήταν ιδιαίτερα αποδιοργανωμένο και ανέφερε ότι η Ελληνική Εκκλησία θα ήταν ελεύθερη και ανεξάρτητη ούτως ώστε να επιτευχθεί η απόκτηση ενός θρησκευτικού πυρήνα και όχι προκειμένου να προκύψει η διάσπαση της Ανατολικής Εκκλησίας, θεωρία που υποστηρίχθηκε από πλήθος Ελλήνων. . Το παραπάνω εξέφρασε ο Μάουρερ, ως προσωπική του άποψη.⁵⁷ Ένα παρόμοιο όραμα εμπνεόταν από τις διατάξεις του σχεδίου που είχε η Αντιβασιλεία, για την οργάνωση του πολιτικού τομέα. Έτσι, ζητήθηκε από το Ελληνικό Εθνικό Κόμμα, το οποίο αντιπροσωπεύονταν από τον Ιωάννη Κωλέττη, τον Λάζαρο Κουντουριώτη, τον Ανδρέα Μιαούλη, τον Ρίζο Νερουλό, τον Μαυρομιχάλη και από άλλους αξιολόγους άνδρες, να προσφέρει την υποστήριξή του.⁵⁸

Στον κατάλογο των στόχων που είχε η Αντιβασιλεία, συμπεριλαμβανόταν η επιδίωξη να πάψει η επέμβαση της Ρωσίας και της Αγγλίας στις εξελίξεις των ελληνικών υποθέσεων, παρότι δεν υπήρχε κάποιο είδος έχθρας απέναντι στις χώρες αυτές. Αντιθέτως, τα μέλη της Αντιβασιλείας προσπάθησαν να καλλιεργήσουν φιλικούς δεσμούς με τα προαναφερθέντα κράτη και εργάστηκαν πάνω σε αυτή την κατεύθυνση.⁵⁹ Προκειμένου κάποτε το νεοσύστατο ελληνικό κράτος να πετύχει την εκπλήρωση του προορισμού του, ήταν απαραίτητο να είναι ελεύθερο και ανεξάρτητο και τα μέλη της κυβέρνησής του να είναι Έλληνες, ώστε να συναποτελούν ένα είδος ελληνικής εθνικής κυβέρνησης και όχι ρωσικής ή αγγλικής. Από την άλλη πλευρά, προκειμένου να επιτευχθεί η διατήρηση της ανεξαρτησίας, το ελληνικό κράτος όφειλε να διατηρεί καλές σχέσεις με τα κράτη που διέθεταν δύναμη, ακόμα και με όσα παρουσιάζονταν ως ουδέτερα απέναντί του, όπως ήταν το κράτος της Αυστρίας και της Γαλλίας.⁶⁰

⁵⁶Γεώργιος Ασπρέας, Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος 1821-1921, Αθήνα 1924, σ.46-102

⁵⁷Ζάιντλ Βόλφ, Βαυαροί στην Ελλάδα. Η γένεση του νεοελληνικού Κράτους και το καθεστώς του Όθωνα, Αθήνα 1981, σ. 123-274

⁵⁸Ι. Α. Πετρόπουλος - Αικατερίνη Κουμαριανού, Η θεμελίωση του ελληνικού κράτους (1833- 1843), Αθήνα 1982, σ. 76-128

⁵⁹Ζάιντλ Βόλφ, Βαυαροί στην Ελλάδα. Η γένεση του νεοελληνικού Κράτους και το καθεστώς του Όθωνα, Αθήνα 1981, σ. 123-274

⁶⁰Χ. Λούκος, Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, Αθήνα 2003, σ. 185-216

Αναφορικά με το έργο της εσωτερικής οργάνωσης της Ελλάδας, το πρόγραμμα ανορθωτικού χαρακτήρα τόνιζε ότι, έπρεπε να δοθεί πολύ μεγάλη βαρύτητα στον ανδρικό πληθυσμό που αποτελούσε το σώμα της ελληνικής εθνικής δύναμης. Επιπλέον, το σύνολο των νόμων και των κωδίκων που συντάχθηκαν κατά την σύντομη παραμονή τους στο ελληνικό κράτος έγινε βάσει του προσωπικού εθνικιστικού πνεύματος που διέθετε ο καθένας ξεχωριστά.⁶¹

Μέσω του προγράμματος της Αντιβασιλείας, έγινε πρόβλεψη επίσης για τα αρχαία μνημεία, για τις ενέργειες ώστε να ιδρυθούν επιστημονικοί σύλλογοι και για να οργανωθεί η δημοτική -ιδίως- εκπαίδευση. Επιπλέον, ο Μάουρερ εξέφρασε ότι επιθυμούσε, το σύνολο των πολιτών να συμβουλευέται και να μελετά τον κάθε νόμο με προσήλωση και όχι με επιπολαιότητα. Θεωρούσε ότι κάποια στιγμή στο μέλλον, όσα προσέφερε ο ίδιος, αλλά και ο Άμπελ στην οργάνωση του νομοθετικού έργου του ελληνικού κράτους, θα αναγνωριστούν και ότι σε τελική ανάλυση δεν θα είχαν εργαστεί μάταια.⁶² Επίσης, μέσα σε όλα όσα είπε, ο Μάουρερ δήλωσε ότι ελπίζει να του φερθούν με επιείκεια οι μετέπειτα ιστοριογράφοι, αναφορικά με το όραμά του, το οποίο δεν κατάφερε να υλοποιήσει μέχρι τέλους, διότι στάθηκε μεγάλο εμπόδιο ο περιορισμένος χρόνος που παρέμεινε στην Ελλάδα, σχεδόν 1,5 χρόνο.⁶³

Όταν οι Βαυαροί ανέλαβαν την διακυβέρνηση, ένα από τα πρώτα θεσμικά μέτρα που έλαβαν, ήταν να συγκροτήσουν ξένο, τακτικό, μισθοφορικό στρατό. Θα αποτελούσαν, ως επί το πλείστον, από Βαυαρούς στρατιώτες, διότι βάσει διατάγματος της αντιβασιλείας, είχε προηγηθεί η διάλυση του Ελληνικού άτακτου στρατού. Όσοι είχαν αγωνιστεί στην Επανάσταση του 1821 και ήταν νεότεροι από τα 30 έτη, μπορούσαν να καταταγούν στο στρατιωτικό σώμα, καθώς επίσης και στο σώμα της χωροφυλακής. Από την άλλη πλευρά, όσοι ξεπερνούσαν το όριο ηλικίας, είχαν ενσωματωθεί αυτόματα, τιμητικά στο σώμα της Φάλαγγας, στο οποίο όμως δεν ασκούσαν εξουσία. Το τελευταίο συνέβη, διότι ένα σώμα αποτελούμενο αποκλειστικά από Βαυαρούς αξιωματικούς, είχε αναλάβει τη διοίκηση τόσο του πεζικού όσο και του ναυτικού.⁶⁴

Στο πλαίσιο του οράματος να ενοποιηθεί η επικράτεια, ο Άρμανσμπεργκ και το κυβερνητικό του σώμα προχώρησαν σε ενέργειες για να αναδιαρθρωθεί από διοικητική άποψη το ελληνικό

⁶¹Σ. Παπαγεωργίου, *Από το Γένος στο Έθνος. Η θεμελίωση του ελληνικού κράτους 1821- 1864*, Αθήνα 2004, σ. 255-408

⁶²J. Petropoulos, *Πολιτική και συγκρότηση κράτους στο ελληνικό βασίλειο 1833-1843*, Αθήνα 1985-1986, σ. 144-181

⁶³ Τάσος Βουρνάς, *Ιστορία της Νεότερης και Σύγχρονης Ελλάδας*, Αθήνα 1997, σ. 245-462

⁶⁴ Δημήτρης Φωτιάδης, *3η Σεπτεμβρίου 1843*, Αθήνα 1975, σ. 65-111

κρατίδιο. Έτσι, σημειώνεται ο σχηματισμός δέκα νομαρχιών και 47 επαρχιών, ενώ παράλληλα υπήρχαν και αρκετοί δήμοι.⁶⁵ Ωστόσο, ο χαρακτήρας της περιφερειακής διοίκησης δεν ήταν αυτοδιοικούμενος, διότι το σύνολο των αξιωματούχων, από τη μία πλευρά είχε περιορισμένο αριθμό αρμοδιοτήτων και από την άλλη, του ασκούσαν έλεγχο από μέλη της κεντρικής εξουσίας, η οποία το 1834 μεταφέρθηκε στην Αθήνα, η οποία ορίστηκε ως η καινούργια πρωτεύουσα της Ελλάδας.⁶⁶

Μία ακόμα ενέργεια στην οποία προχώρησε ο Άρμανσπεργκ και το κυβερνητικό του σώμα, ήταν η ανακήρυξη της εκκλησίας της Ελλάδας ως αυτοκέφαλης. Η κίνηση αυτή έγινε καθώς ο ίδιος ο Άρμανσπεργκ επεδίωκε να αποδεσμευτεί η εκκλησία διοικητικά, τόσο από τον έλεγχο του Οικουμενικού Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης, όσο και από εκείνον της αυτοκέφαλης ρωσικής ορθόδοξης εκκλησίας.⁶⁷ Έχουμε λοιπόν την επίτευξη της εκκοσμίκευσης της χώρας, η οποία αποτελούσε ένα από τα χαρακτηριστικά που είχαν τα φιλελεύθερα δυτικά κράτη. Το τελευταίο, πραγματοποιήθηκε όταν ο βασιλιάς διόρισε μέλη στην Ιερά Σύνοδο, κατήργησε αρκετές μονές και κρατικοποίησε μεγάλο μέρος από την εκκλησιαστική περιουσία.⁶⁸

Στον τομέα της οικονομίας, η κυβέρνηση του βασιλιά είχε στα σχέδιά της να διανείμει τις εθνικές γαίες και έτσι προχώρησε στο να ιδρύσει την Εθνική Τράπεζα το 1841, η οποία είχε ως στόχο να ενισχύσει τους μικροκαλλιεργητές και τους μικροεπαγγελματίες, χρηματοδοτώντας τους μέσω χαμηλών επιτοκίων.⁶⁹ Ωστόσο, η οικονομική κατάσταση του ελληνικού κρατιδίου ήταν απολύτως περιοριστική. Αυτό προκάλεσε την επιβολή μειώσεων στους μισθούς, απόλυση πολλών δημόσιων υπαλλήλων, ενώ παράλληλα επιβάλλονταν περιορισμοί από την Οθωμανική Αυτοκρατορία ως προς την άσκηση του εμπορίου από πλευράς των Ελλήνων, εξαιτίας του επαναστατικού αγώνα που είχε ξεσπάσει στην Κρήτη. Όλα τα προαναφερθέντα, προκάλεσαν την αντίδραση του λαού, εναντίον του μονάρχη.⁷⁰

Κατά τα χρόνια που οι Βαυαροί βρίσκονταν στην εξουσία, στον χώρο της πολιτικής σημειώθηκε εξέλιξη στον θεσμό των κομμάτων, τα οποία ήταν ένα είδος κοινωνικών δικτύων, που αναπτύσσονταν στο πλαίσιο ισχυρών οικογενειών και δέχονταν τη στήριξη ξένων δυνάμεων.

66 Τρύφων Ευαγγελίδης, *Ιστορία του Όθωνος της Ελλάδος (1832 - 1862)*, Αθήνα 1894, σ. 243-442

67 Σπύρος Μαρκεζίνης, *Πολιτική Ιστορία*, τομ. Α', εκδ., Αθήνα 1973 σ.67-337

68 Δημήτρης Φωτιάδης, *3η Σεπτεμβρίου 1843*, Αθήνα 1975, σ. 65-111

69 Ε' Ιστορικά, *Η επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου*, Αθήνα 2000, σ. 9

70 Τρύφων Ευαγγελίδης, *Ιστορία του Όθωνος της Ελλάδος (1832 - 1862)*, Αθήνα 1894, σ. 243-442

Λόγω της εμπλοκής των Δυνάμεων αυτών, οι τελευταίες μπορούσαν να παρέμβουν τόσο στα εσωτερικά, όσο και στα εξωτερικά πράγματα του κράτους.⁷¹ Τα κόμματα της εποχής ήταν 3 και είχαν πάρει το όνομά τους από την χώρα που τους προσέφερε στήριξη. Έτσι, υπήρχε το αγγλικό, το γαλλικό και το ρωσικό. Εξαιτίας του γεγονότος ότι το κάθε κόμμα παρουσίαζε ένα είδος εξάρτησης από την χώρα που το υποστήριζε, αυτό υποδεικνύει ότι δεν υπήρχε ιδεολογικός προσανατολισμός. Με τον καιρό, η θέση που κατείχαν τα κόμματα ενισχύθηκε και κατέληξαν να αποτελούν έναν παράγοντα από τους πολλούς, οι οποίοι συντέλεσαν στη διαμόρφωση των πολιτικών εξελίξεων της Ελλάδας.⁷²

Ωστόσο, στο σημείο αυτό πρέπει να υπογραμμιστεί, ότι το σύνολο των πολιτικών κινήσεων στις οποίες προέβησαν οι βαυαρικές κυβερνήσεις, προκάλεσε ισχυρές αντιδράσεις του ελληνικού λαού. Βασικό λόγο αναταραχών, οι οποίες οδήγησαν στο κίνημα της 3ης Σεπτεμβρίου, αποτελούσε το σύνολο λανθασμένων κινήσεων που έκαναν οι Βαυαροί αξιωματούχοι, καθώς αντιμετώπιζαν την Ελλάδα ως ένα από τα Γερμανικά κρατίδια και δεν έδειχναν ενδιαφέρον για την ύπαρξη τυχόν ιδιαιτεροτήτων που μπορεί να υπήρχαν.⁷³ Επιπλέον, το γεγονός ότι ο μονάρχης απαλλοτρίωσε την εκκλησιαστική περιουσία και έκλεισε τις ιερές μονές, θεωρήθηκε ως προσβολή από τους Έλληνες, καθώς θιγόταν το θρησκευτικό τους αίσθημα. Μία από τις πλέον σημαντικές αιτίες, ήταν ότι μεγάλος αριθμός Ελλήνων Αγωνιστών του επαναστατικού αγώνα του 1821, αποκλείστηκε από τη συμμετοχή του στην δημιουργία του νέου Ελληνικού Στρατού.⁷⁴ Το γεγονός αυτό, τους καταδίκασε στην ένδεια, ενώ το ότι δεν τους δόθηκε έκταση αδιάθετης καλλιεργήσιμης γης, συντέλεσε ακόμα περισσότερο στην δεινή οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκονταν πολλοί από αυτούς. Όλα τα παραπάνω, συνδυασμένα με την επιβολή σκληρών φορολογικών μέτρων, προκάλεσαν ισχυρά κύματα λαϊκής δυσαρέσκειας, τα οποία μεταφέρονταν στο πεδίο της πολιτικής μέσω των τριών ισχυρών κομμάτων που προαναφέρθηκαν.⁷⁵

Το καθένα από τα τρία αυτά κόμματα, είχε το δικό του λόγο να είναι δυσαρεστημένο με το θεσμό της απόλυτης μοναρχίας. Στα φιλελεύθερα αιτήματα των μελών του αγγλικού κόμματος συγκαταλέγονταν το να περιοριστεί η κρατική εξουσία, να μειωθεί η εκκλησιαστική εξουσία, να

71 Σπύρος Μαρκεζίνης, *Πολιτική Ιστορία*, τομ. Α', εκδ., Αθήνα 1973 σ.67-337

72 Δημήτρης Φωτιάδης, *3η Σεπτεμβρίου 1843*, Αθήνα 1975, σ. 65-111

73 Ε' Ιστορικά, *Η επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου*, Αθήνα 2000, σ. 9

74 Χ. Λούκος, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, Αθήνα 2003, σ. 185-216

75 Κωστής Κώστας, *Τα κακομαθημένα παιδιά της Ιστορίας*, Αθήνα 2013, σ. 37-749

επιβεβαιωθούν οι ατομικές ελευθερίες, να κατοχυρωθεί Σύνταγμα και η εκλογή κυβερνήσεων να προέρχεται από μέλη του Κοινοβουλίου.⁷⁶ Σε ένα τελείως διαφορετικό πνεύμα, οι οπαδοί του γαλλικού κόμματος υποστήριζαν έντονα την κήρυξη ενός επιθετικού αλτρωτισμού απέναντι στην οθωμανική αυτοκρατορία και θεωρούσαν, ότι ήταν επιτακτικό να αποκατασταθούν όλοι οι αγωνιστές του 1821. Τα αιτήματα του ρωσικού κόμματος ήταν περισσότερο θρησκευτικού χαρακτήρα, διότι οι οπαδοί του υποστήριζαν ότι η εξουσία πηγάζει κατά κύριο λόγο από το ορθόδοξο δόγμα, ενώ τάσσονταν κατά του να δοθεί Σύνταγμα στο λαό. Τα τρία κόμματα διατηρούσαν ένα είδος κοινής, εσωτερικής οικονομικής πολιτικής και σχετικά με τον προσανατολισμό τους στον καθορισμό της εξωτερικής πολιτικής, λάμβαναν κατευθυντήριες γραμμές από τις χώρες που τους προσέφεραν στήριξη.⁷⁷

Το σημείο κατά το οποίο ξεκινά ένας αριθμός συνωμοσιών, σχετικά με το Σύνταγμα που ήθελε ο λαός να δοθεί, εντοπίζεται όταν το σύνολο των πολιτικών φιλοδοξιών που είχαν οι αρχηγοί των προαναφερθέντων κομμάτων, συνάντησε την έκφραση δυσαρέσκειας από την πλευρά του αγγλικού κράτους, σχετικά με τον μονάρχη και συγκεκριμένα τις κινήσεις αλτρωτικού χαρακτήρα, στις οποίες προέβη, με σκοπό την αποσταθεροποίηση της οθωμανικής αυτοκρατορίας.⁷⁸ Η διαρκής έκφραση της επιθυμίας να παράσχει ο μονάρχης Σύνταγμα, αποτελούσε ένα είδος προσχήματος, διότι απώτερος σκοπός τους ήταν να μεταβιβαστεί η εξουσία των Οθωμανών, στις φατρίες τους. Ο τελικός σκοπός που είχαν οι κινηματίες, ήταν να παραιτηθεί ο Όθωνας, διότι θεωρούσαν ότι ο μονάρχης θα αρνούσαν σε κάθε περίπτωση να μειωθούν τα δικαιώματά του.⁷⁹

Επιπλέον είναι φανερό ότι το γεγονός ότι οι Έλληνες πολίτες εξέφραζαν τόσο έντονα τη δυσαρέσκειά τους, δεν ήταν δυνατόν να αποδοθεί στο ότι δεν υπήρχε Σύνταγμα, διότι ένα συντριπτικό ποσοστό των Ελλήνων ήταν χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, ενώ παράλληλα δυσκολεύονταν ακόμη και σε ζητήματα που αφορούσαν την καθημερινή επιβίωσή τους, καθώς είχε μόλις λήξει μία περίοδος 400 χρόνων πολιτιστικού και πολιτικού σκότους. Επομένως, είναι προφανές, ότι δεν είχαν κανένα είδος συνταγματικής ευαισθησίας.⁸⁰

76 Ε' Ιστορικά, *Η επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου*, Αθήνα 2000, σ. 9

77 Τρύφων Ευαγγελίδης, *Ιστορία του Όθωνος της Ελλάδος (1832 - 1862)*, Αθήνα 1894, σ. 243-442

78 Δημήτρης Φωτιάδης, *3η Σεπτεμβρίου 1843*, Αθήνα 1975, σ. 65-111

79 ό.π.

80 Κωστής Κώστας, *Τα κακομαθημένα παιδιά της Ιστορίας*, Αθήνα 2013, σ. 37-749

Με την έναρξη του έτους του 1843, σημειώνεται και η εκδήλωση οικονομικής κρίσης. Οφειλόταν στο γεγονός ότι οι τρεις μεγάλες δυνάμεις αρνήθηκαν να δανειοδοτήσουν την Ελλάδα προσφέροντας εγγύηση, όταν το ελληνικό βασίλειο δεν μπορούσε να προχωρήσει στην καταβολή των συμφωνημένων τοκοχρεολυσίων. Έτσι, ο μονάρχης και το κυβερνητικό σώμα αναγκάστηκαν να προχωρήσουν στην επιβολή δραματικών περικοπών: μείωση μισθών, αναβολή δημοσίων έργων και επιβολή περιορισμών στην χρηματοδότηση διπλωματικών αποστόλων.⁸¹ Οι δυσαρεστημένοι Έλληνες αυξήθηκαν κατά πολύ, ενώ στον κατάλογο αυτών συμπεριλαμβανόταν και ένας μεγάλος αριθμός αξιωματικών, που υπέφερε λόγω των περικοπών που είχαν υποστεί οι απολαβές τους. Οι τελευταίοι μάλιστα, δεν συμπαθούσαν ιδιαίτερα τους Βαυαρούς στρατιωτικούς, όπως επίσης και την συμμετοχή τους στον ελληνικό στρατό, ενώ φυσικά συντέλεσαν καταλυτικά, στο να πετύχει το κίνημα της 3ης Σεπτεμβρίου.⁸²

81 Ιωάννης Πετρόπουλος– Αικ. Κουμαριανού, *Περίοδος βασιλείας του Όθωνος, (1833-1862)*, Αθήνα 1977, σ. 8-105

82 Ε΄ Ιστορικά, *Η επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου*, Αθήνα 2000, σ. 9

3. Ο βασιλιάς Όθωνας

3.1 Βιογραφικά Στοιχεία

Ο Όθων (Otto), ο οποίος καταγόταν από τη Βαυαρία, είχε τον τίτλο του πρίγκιπα και έγινε ο πρώτος βασιλιάς του ελληνικού κράτους, από την στιγμή που εγκαθιδρύθηκε η μοναρχία τον Μάιο του 1832 σύμφωνα με την συνθήκη του Λονδίνου, μέχρι την έξωσή του τον Οκτώβριο του 1862.⁸³

Πατέρας του ήταν ο Λουδοβίκος Α΄ της Βαυαρίας, ενώ ο Όθωνας ήταν το δεύτερο κατά σειρά αρσενικό μέλος της οικογένειας, με την γέννησή του να λαμβάνει χώρα τον Μάιο του 1815. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Όθωνας ήταν απόγονος βυζαντινών αυτοκρατορικών δυναστειών των Κομνηνών και Λάσκαρη. Λόγω της θέσης του ως δευτερότοκος γιος, ήταν προορισμένος να ταχθεί στο πεδίο του ιερατείου, με την ανάληψη κάποιας επισκοπικής έδρας. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό, ότι το σύνολο της εκπαίδευσής του, ήταν θρησκευτικού χαρακτήρα. Από γλώσσες, είχε διδαχθεί την λατινική και την γαλλική, ενώ έμαθε και την τέχνη του πιάνου. Στα νεανικά του χρόνια έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα αθλήματα της ιππασίας και της κολύμβησης.⁸⁴ Όταν το ελληνικό κράτος κηρύχθηκε ανεξάρτητο, το 1830, ορίστηκε ο Λεοπόλδος του Saxe-Coburg ως ηγεμόνας. Ωστόσο, μετά από τρεις περίπου μήνες, ο Λεοπόλδος παραιτήθηκε και η ρύθμιση του ζητήματος σχετικά με τον μελλοντικό ηγεμόνα της Ελλάδας, θα γινόταν μέσω των αποφάσεων των μεγάλων Δυνάμεων. Το να επιλεγεί ένας πρίγκιπας γερμανικής καταγωγής για τον ελληνικό θρόνο, αποφασίστηκε από κοινού, ενώ τονίστηκε ότι αυτός που θα επιλεγόταν δεν θα ανήκε στον κύκλο όσων είχαν συνυπογράψει τόσο το πρωτόκολλο του 1829, όσο και εκείνο του 1830. Το γεγονός ότι επιλέχθηκε ο Βαυαρός Όθωνας, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο ότι ο πατέρας του Λουδοβίκος ήταν φιλέλληνας και στο ότι μπορούσε να προσφέρει υλική υποστήριξη στον νεαρό Βαυαρό ηγεμόνα.⁸⁵

⁸³Ευαγγελίδης Τρύφων, *Ιστορία του Όθωνος, Βασιλέως της Ελλάδος (1832-1862)*, Αθήνα 1894, σ. 444-721

⁸⁴Α. Γεωργαντά, *Ιστορικά απομνημονεύματα της βασιλείας του Όθωνος*, 1881, σ. 834-843

⁸⁵Ευαγγελίδης Τρύφων, *Ιστορία του Όθωνος, Βασιλέως της Ελλάδος (1832-1862)*, Αθήνα 1894, σ. 444-721

Όταν συμπλήρωσε το 17ο έτος της ηλικίας του, έγινε βασιλιάς της Ελλάδας. Λόγω του νεαρού της ηλικίας του, θεωρήθηκε απαραίτητο να έχει μαζί του ένα συμβούλιο. Έτσι, η άσκηση της βασιλείας του έγινε στην αρχή μέσω των αποφάσεων ενός συμβουλίου αντιβασιλείας, το οποίο αποτελούνταν από αξιωματούχα μέλη, προερχόμενα από την αυλή της Βαυαρίας.⁸⁶ Με την εκλογή του ως βασιλιά, οι Μεγάλες Δυνάμεις έπειτα από συζητήσεις, έβαλαν τον πατέρα του νεαρού βασιλιά να τους υποσχεθεί, ότι ο ίδιος ο Λουδοβίκος θα απέτρεπε τον γιό του από το να ενεργήσει με τρόπο εχθρικό προς την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Επιπλέον, έδειξαν ιδιαίτερη επιμονή σχετικά με τον τίτλο του. Πιο συγκεκριμένα λήφθηκε μέριμνα να ονομασθεί Βασιλιάς της Ελλάδος, και όχι Βασιλιάς των Ελλήνων, καθώς ο τελευταίος τίτλος θα παρέπεμπε στο όραμα της διεκδίκησης επί των πολυπληθών Ελλήνων, οι οποίοι εκείνη την περίοδο βρίσκονταν υπό τον έλεγχο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.⁸⁷ Έτσι το 1833, ο Όθωνας αφίχθη στο ελληνικό κρατίδιο υπό την συνοδεία 3.500 Βαυαρών στρατιωτών, οι οποίοι αποτελούσαν το Βαυαρικό Βοηθητικό Σώμα, καθώς επίσης και τριών Βαυαρών συμβούλων. Παρότι δεν γνώριζε καθόλου την ελληνική γλώσσα, αγαπήθηκε άμεσα από τον ελληνικό πληθυσμό, ενώ παράλληλα υιοθέτησε ως ντύσιμό του την παραδοσιακή στολή των Ελλήνων, που σήμερα φέρουν οι εύζωνες και εξελλήνισε το όνομά του σε Όθωνας.⁸⁸

Δύο χρόνια αργότερα, το 1835, ο Όθωνας ενηλικιώθηκε και ανακηρύχτηκε και επίσημα βασιλιάς της Ελλάδας. Παράλληλα, εγκρίθηκαν ορισμένα ευεργετικά βασιλικά διατάγματα, όπως ο νόμος που προέβλεπε να παραχωρηθούν οι εθνικές γαίες, ο νόμος για να συγκροτηθεί το Συμβούλιο της Επικρατείας ως ανώτατο δικαστικό και συμβουλευτικό σώμα και ο νόμος που προέβλεπε να ιδρυθεί η Βασιλική Φάλαγγα, η οποία θα αποτελούσε τιμητικό συνταξιοδοτικό στρατιωτικό σώμα.⁸⁹ Τον επόμενο χρόνο (1836), πραγματοποιείται η αναχώρηση του νεαρού βασιλιά για το Μόναχο, με σκοπό την τέλεση του γάμου του με την δούκισσα Μαρία-Φρειδερίκη-Αμαλία, πατέρας της οποίας ήταν ο μεγάλος δούκας του Oldenburg. Η επιστροφή του βασιλικού ζεύγους στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε στις αρχές του 1837. Το ζευγάρι δεν μπόρεσε να αφήσει κληρονόμους, ενώ η Αμαλία ως βασίλισσα δεν αγαπήθηκε από τον κόσμο, διότι παρενέβαινε στις

⁸⁶Σφουτεράς Βας, Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος- Η Περίοδος της Βασιλείας του Όθωνος (1831-1862), Αθήνα 1970, σ. 43-69

⁸⁷About Edmond, Η Ελλάδα του Όθωνα, Αθήνα 2018, σ. 56-249

⁸⁸Α. Γεωργαντά, Ιστορικά απομνημονεύματα της βασιλείας του Όθωνος, 1881, σ. 834-843

⁸⁹J. Petropoulos, Πολιτική και συγκρότηση κράτους στο ελληνικό βασίλειο 1833-1843, Αθήνα 1985-1986, σ. 144-181

υποθέσεις της κυβέρνησης και επέμενε στην διατήρηση της λουθηρανικής πίστης της. Έχει υποστηριχθεί ότι αν ο Όθωνας και η Αμαλία είχαν καταφέρει να τεκνοποιήσουν, τότε ο Όθωνας δεν θα είχε ανατραπεί, καθώς η διαδοχή ήταν ένα σημαντικό άλυτο ζήτημα εκείνη την εποχή. Ωστόσο, στο Σύνταγμα του 1843 προβλεπόταν η διαδοχή του Όθωνα από τους δύο μικρότερους αδελφούς του, αλλά και τους απογόνους τους.⁹⁰

Κατά την διάρκεια της επίσκεψης του Όθωνα στην Πελοπόννησο το 1862, σημειώνεται το ξεκίνημα ενός νέου πραξικοπήματος, το οποίο προκάλεσε την συγκρότηση Προσωρινής Κυβέρνησης και την σύγκληση Εθνικής Συνέλευσης. Οι πρεσβευτές των Μεγάλων Δυνάμεων προέτρεψαν τον βασιλιά Όθωνα να μην προβάλλει αντίσταση και έτσι ο βασιλιάς και η βασίλισσα κατέφυγαν σε ένα βρετανικό πολεμικό πλοίο, με το οποίο επέστρεψαν στη Βαυαρία. Το 1863 η Ελληνική Εθνοσυνέλευση εξέλεξε τον πρίγκιπα Γουλιέλμο της Δανίας, σε ηλικία μόλις 17 ετών, ως βασιλιά των Ελλήνων, με το βασιλικό όνομα Γεώργιος Α'.⁹¹

Ο Όθωνας όταν έφυγε από την Ελλάδα εγκαταστάθηκε στην πόλη της Βαμβέργης, όπου πέρασε την υπόλοιπη ζωή του, η οποία θα ήταν αρκετά σύντομη. Τον Ιούλιο του 1867 απεβίωσε. Λίγο πριν τον θάνατό του επισκέφτηκε μια μικρή πόλη στα περίχωρα του Μπάμπεργκ, η οποία μαστιζόταν από κρούσματα ιλαράς. Επιστρέφοντας, διαπιστώθηκε ότι έπασχε από την ασθένεια αυτή, καθώς ήταν συμπτωματικός. Στην αρχή η διάγνωση των γιατρών ήταν ότι πράγματι έπασχε από ιλαρά, ωστόσο αργότερα έγινε γνωστό ότι η αιτία θανάτου του ήταν η ερυσίπελα, μια λοιμώδης ασθένεια που εμφανίζεται στο δέρμα.⁹² Η εξέλιξη της ασθένειας ήταν ραγδαία και οι γιατροί δεν μπόρεσαν να του προσφέρουν ούτε βοήθεια, αλλά ούτε και θεραπεία. Είχε εκφράσει την επιθυμία του να ντυθεί με την ελληνική παραδοσιακή στολή και να τοποθετηθεί δίπλα του το ελληνικό σπαθί που είχε. Η κηδεία του έγινε όπως ο ίδιος ήθελε, στο νεκροταφείο της Εκκλησίας των Θεατίνων στο Μόναχο.⁹³ Παρότι εξορίστηκε από την Ελλάδα, μέχρι και τον θάνατό του νοσταλγούσε τα χρόνια της βασιλείας του σε αυτή. Μάλιστα, έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την

⁹⁰AboutEdmond, Η Ελλάδα του Όθωνα, Αθήνα 2018, σ. 56-249

⁹¹Ευαγγελίδης Τρύφων, Ιστορία του Όθωνος, Βασιλέως της Ελλάδος (1832-1862), Αθήνα 1894, σ. 444-721

⁹²Ιωάννης Πετρόπουλος– Αικ. Κουμαριανού, Περίοδος βασιλείας του Όθωνος, (1833-1862), Αθήνα 1977, σ. 8-105

⁹³Ευαγγελίδης Τρύφων, Ιστορία του Όθωνος, Βασιλέως της Ελλάδος (1832-1862), Αθήνα 1894, σ. 444-721

πορεία της Κρητικής Επανάστασης, ενώ προσέφερε την οικονομική συνδρομή του στο σύνολο των αγωνιστών, αξίας 200.000 χρυσών φράγκων.⁹⁴

3.2 Αίτια εκλογής και οι πρώτες μέρες

Στις αρχές του 1830 ορίστηκαν, μετά από απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων, τα σύνορα του νεοσύστατου ελληνικού κρατιδίου, στο πλαίσιο του οποίου περιλαμβάνονταν η Πελοπόννησος, οι περιοχές της Στερεάς Ελλάδας εκτός της Ακαρνανίας, τα νησιά των Κυκλάδων, η Εύβοια και τέλος τα νησιά των μικρών Σποράδων.

Λίγο αργότερα και συγκεκριμένα στα τέλη του Ιανουαρίου / αρχές Φεβρουαρίου του ίδιου έτους, οι Μεγάλες Δυνάμεις αναγνώρισαν επίσημα την Ανεξαρτησία της Ελλάδας μέσω της υπογραφής του Πρωτοκόλλου - Διάσκεψης του Λονδίνου. Αναλυτικότερα, βάσει του ενδέκατου άρθρου, διευθετήθηκε και επιλύθηκε το ελληνικό ζήτημα, δηλαδή ο καθορισμός των συνόρων του νεοσύστατου κρατιδίου και η ανακήρυξη του νέου ηγεμόνα της Ελλάδας, του Λεοπόλδου του Σαξ-Κόμπουργκ Ζάαλφελντ, ο οποίος ήταν δούκας στην Σαξονία.⁹⁵ Η επιλογή του Λεοπόλδου αποτέλεσε ένα είδος απάντησης της αγγλικής διπλωματικής προσπάθειας, έναντι της γαλλικής. Η επιλογή ηγεμόνα βρισκόταν στα χέρια του Άγγλου φιλέλληνα λόρδου Γκίλφορντ, ο οποίος εκείνη την χρονική περίοδο ήταν στα Επτάνησα και βρισκόταν ανάμεσα σε δύο πρόσωπα που θεωρούσε κατάλληλα για την θέση αυτή: το ένα ήταν ο Λεοπόλδος του Σαξ-Κόμπουργκ και ο άλλος ο Άγγλος δούκας του Sussex. Εν τέλει, όπως προαναφέρθηκε, η επιλογή έγινε μετά από απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων, οι οποίες υπέδειξαν τον Λεοπόλδο ως καταλληλότερο, καθώς ο ίδιος πολέμησε για τον τσάρο της Ρωσίας ενώ επίσης, είχε συγγένεια με τα μέλη της γαλλικής βασιλικής οικογένειας, γεγονός το οποίο θα προσέφερε βοήθεια από διπλωματικής πλευράς, ενώ παράλληλα δεν θα προκαλούσε ταραχές ανάμεσα στις Μεγάλες Δυνάμεις.⁹⁶

⁹⁴AboutEdmond, Η Ελλάδα του Όθωνα, Αθήνα 2018, σ. 56-249

⁹⁵Γεώργιος Ασπρέας, *Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος, 1821-1921*, Αθήνα 1924, σ.46-102

⁹⁶Τάσος Βουρνάς, *Ιστορία της Νεότερης και Σύγχρονης Ελλάδας*, Αθήνα 1997, σ. 245-462

Στην αρχή η απόφαση του Λεοπόλδου ήταν καταφατική και δεν αρνήθηκε να γίνει βασιλιάς του ελληνικού κρατιδίου. Ωστόσο, λόγω του γεγονότος ότι οι αρμόδιοι για τις διαπραγματεύσεις δεν δέχθηκαν τους όρους που έθεσε σχετικά με το να δοθούν εγγυήσεις για ασφάλεια και οικονομική βοήθεια και καθώς οι εξελίξεις για τις οποίες πληροφορούνταν από το ελληνικό κρατίδιο για εκείνο το χρονικό διάστημα δεν ήταν ενθαρρυντικές, την 01/06/1830 υπέβαλε την παραίτησή του. Ο Λεοπόλδος, θεωρούσε ότι ο κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας ήταν υπεύθυνος για το γεγονός ότι παραιτήθηκε.⁹⁷ Παρόλα αυτά και παρά την δήλωση του Λεοπόλδου, ανακοινώθηκε τόσο από τον Ιωάννη Καποδίστρια όσο και από τα μέλη της Γερουσίας ότι λυπήθηκαν για την δήλωση παραίτησης του Λεοπόλδου. Ο τελευταίος, λίγο καιρό μετά ανέλαβε την βασιλεία στο Βέλγιο, διότι το σύνολο των αιτημάτων του έγινε αποδεκτό εκεί.⁹⁸

Αφότου παραιτήθηκε ο Λεοπόλδος, ακολούθησε έναρξη νέων διαπραγματεύσεων. Ωστόσο, το γεγονός της παραίτησης αυτής κατέστησε εξαιρετικά δύσκολη την εύρεση νέου ηγεμόνα, διότι αρκετά μεγάλος αριθμός Αυλών είχε πλήθος επιφυλάξεων και απαντούσε αρνητικά στο ενδεχόμενο κάποιο μέλος να αναλάβει την ελληνική βασιλεία. Σημείο αναφοράς αποτέλεσε η δολοφονία του Κυβερνήτη της Ελλάδας Ιωάννη Καποδίστρια, καθώς τότε επιταχύνθηκαν οι διαδικασίες εύρεσης κατάλληλου ηγεμόνα και αποφασίστηκε, ότι ο πλέον κατάλληλος για να αναλάβει την διοίκηση του νεοσύστατου ελληνικού κρατιδίου, ήταν ο δευτερότοκος γιος του Λουδοβίκου Α΄ της Βαυαρίας και της Θηρεσίας της Σαξονίας, Όθων.⁹⁹ Η εκλογή του πρίγκιπα Όθωνα, ο οποίος καταγόταν από το Σάλτσμπουργκ, έγινε αφότου ο πατέρας του έθεσε υποψηφιότητα για αυτόν, καθώς ο Όθωνας ήταν ακόμη ανήλικος. Ο πατέρας του Λουδοβίκος ήταν γνωστός φιλέλληνας και υποστήριξε σημαντικά την Ελληνική Επανάσταση.¹⁰⁰

Εν μέσω αυτών των το κράτος της Βαυαρίας καταλάμβανε την θέση του τέταρτου μέλους στην συνθήκη, ενώ παράλληλα ήταν το μοναδικό κράτος με ουδέτερη στάση απέναντι στα τρία κράτη των Μεγάλων Δυνάμεων, διότι συγκριτικά με αυτά διέθετε μικρή ισχύ και έτσι, λόγω της μικρής

⁹⁷Χ. Λούκος, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, Αθήνα 2003, σ. 185-216

⁹⁸J. Petropoulos, *Πολιτική και συγκρότηση κράτους στο ελληνικό βασίλειο 1833-1843*, Αθήνα 1985-1986, σ. 144-181

⁹⁹Σ. Παπαγεωργίου, *Από το Γένος στο Έθνος. Η θεμελίωση του ελληνικού κράτους 1821- 1864*, Αθήνα 2004, σ. 255-408

¹⁰⁰Ανδρέας Σπ. Σκανδάμης, *Ο Ελληνικός τύπος κατά την περίοδο της Βασιλείας του Όθωνος 1832-1862*, Αθήνα 1969, σ. 31-49

του ισχύος δεν θα είχε την δυνατότητα να πετύχει την πρόκληση σοβαρών αντιπαλοτήτων ανάμεσα στα υπόλοιπα κράτη, σχετικά με την ύπαρξη του ελληνικού ζητήματος.¹⁰¹ Μια ακόμη αιτία που οδήγησε στην εκλογή του Όθωνος πιθανώς να είναι το γεγονός ότι το κράτος της Βαυαρίας δεν θα είχε την δυνατότητα πρόκλησης σοβαρών αντιζηλιών μεταξύ των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων σε περίπτωση που μπορούσε να εξασκήσει κάποιο είδους επιρροή στα ελληνικά πράγματα.¹⁰² Επιπλέον, στον κατάλογο των αιτιολογιών μπορεί να προστεθεί το γεγονός ότι το σύνολο σχεδόν των Ελλήνων πολιτών εκείνο το χρονικό διάστημα ήταν σημαντικά πολιτικοποιημένο και επομένως ήταν αρκετά πιθανό να ικανοποιήσουν, μέσω της εκμετάλλευσης της πολιτικής εξουσίας, κομματικά συμφέροντα, θεωρώντας ότι θα μπορούσαν να εμπλακούν στα πολιτικά πράγματα, επηρεάζοντας και την κρίση του νέου βασιλιά.¹⁰³

Ο αναγόρευση του Όθωνος σε βασιλιά δεν έγινε άμεσα λόγω πλήθους καθυστερήσεων. Η πρώτη σχετική συμφωνία εντοπίζεται τον Φεβρουάριο του 1832 μέσω του σχετικού Πρωτοκόλλου, ενώ η επικύρωση έγινε μέσω της Συνθήκης της 27 Απριλίου/7 Μαΐου 1832, την οποία υπέγραψαν η Βαυαρία και οι τρεις Μεγάλες Δυνάμεις.¹⁰⁴ Ο νεαρός Όθων τιτλοφορήθηκε ως βασιλιάς της Ελλάδας και προβλέφθηκε να είναι ο μόνος που θα ονομαζόταν έτσι. Σχετικά με τους διαδόχους του, θα τιτλοφορούνταν «βασιλείς των Ελλήνων», καθώς με αυτό τον τρόπο εντοπίζονταν τα ονόματα των Βυζαντινών Αυτοκρατόρων. Όλα τα παραπάνω γίνονταν ώστε να επιτευχθεί η ύπαρξη μιας ιστορικής συσχέτισης, αλλά και συνέχειας της ελληνικής ιστορικής πορείας, καθώς ο Όθωνας θα είχε τον τίτλο του πρώτου βασιλιά μετά την βασιλεία του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου.¹⁰⁵

Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι ο Όθωνας δεν ήταν υποχρεωμένος να βαπτιστεί ορθόδοξος, ωστόσο οι απόγονοί του, προκειμένου να μπορέσουν να αναλάβουν τον ελληνικό θρόνο, θα έπρεπε να έχουν βαπτιστεί χριστιανοί ορθόδοξοι.¹⁰⁶ Ωστόσο, παραλήφθηκε η συμπερίληψη του

¹⁰¹Π. Κώστας Κωστής, Τα κακομαθημένα παιδιά της ιστορίας η διαμόρφωση του Νεοελληνικού Κράτους 18ος -21ος, Αθήνα 2015, σ. 472-689

¹⁰²Σκανδάμης Ανδρέα Σπ., Η τριακονταετία της Βασιλείας του Όθωνος, Αθήνα 1961, σ. 243-784

¹⁰³Ι. Α. Πετρόπουλος - Αικατερίνη Κουμαριανού, Η θεμελίωση του ελληνικού κράτους (1833- 1843), Αθήνα 1982, σ. 76-128

¹⁰⁴Χ. Λούκος, Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, Αθήνα 2003, σ. 185-216

¹⁰⁵Ζάιντλ Βόλφ, Βαυαροί στην Ελλάδα. Η γένεση του νεοελληνικού Κράτους και το καθεστώς του Όθωνα, Αθήνα 1981, σ. 123-274

¹⁰⁶Ιωάννης Πετρόπουλος- Αικ. Κουμαριανού, Περίοδος βασιλείας του Όθωνος, (1833-1862), Αθήνα 1977, σ. 8-105

όρου, ότι τον βασιλιά θα διαδέχονταν τα αρσενικά τέκνα βάσει σειράς πρωτοτοκίας. Η προσθήκη του όρου αυτού έγινε σε δεύτερο χρόνο, αφότου το υπέδειξε η Αντιβασιλεία και συγκεκριμένα στο πλαίσιο της σύμβασης της 30 Απριλίου/11 Μαΐου 1832.¹⁰⁷ Επιπλέον, το σύνολο των Συμμάχων όφειλε να υποστηρίξει τις ενέργειες της Αντιβασιλείας, να εγγυηθεί την χορήγηση δανείου ύψους 60 εκατομμυρίων φράγκων, βάσει του δωδέκατου άρθρου στην διεθνή σύμβαση, καθώς επίσης και να φροντίσει να αναγνωριστεί ο Βασιλιάς Όθωνας από κάθε Ευρωπαϊκή Κυβέρνηση και να ανακοινώσει την αναγνώρισή του σε όλους τους Έλληνες πολίτες.¹⁰⁸

Επίσης, η βασιλική αυλή της Βαυαρίας θα υποστήριζε οικονομικά, αλλά και στρατιωτικά το νεοσύστατο ελληνικό κρατίδιο, μέσω της παροχής των αναγκαίων μέσων που θα βοηθούσαν να δημιουργηθεί ένα σώμα που θα αποτελούνταν από 3.500 στρατιώτες και αξιωματικούς, το οποίο σώμα θα είχε ως στόχο να εκπαιδεύσει τον ελληνικό τακτικό στρατό.¹⁰⁹ Τέλος, θα σημειωνόταν η προσφορά μέρους της ατομικής περιουσίας του φιλέλληνα τραπεζίτη βαρόνου Άιχταλ, που ανήκε παλαιότερα στο ελληνικό Κομιτάτο του Μονάχου. Η οικονομική υποστήριξη που εν τέλει προσέφερε άγγιζε το ύψος των δύο εκατομμυρίων φράγκων, ενώ ο τόκος που επέβαλε ήταν ιδιαίτερα μικρός.¹¹⁰

¹⁰⁷AboutEdmond, Η Ελλάδα του Όθωνα, Αθήνα 2018, σ. 56-249

¹⁰⁸ΣφουτέρηςΒας, Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος- Η Περίοδος της Βασιλείας του Όθωνος (1831-1862), Αθήνα 1970, σ. 43-69

¹⁰⁹Σ. Παπαγεωργίου, Από το Γένος στο Έθνος. Η θεμελίωση του ελληνικού κράτους 1821- 1864, Αθήνα 2004, σ. 255-408

¹¹⁰J. Petropoulos, Πολιτική και συγκρότηση κράτους στο ελληνικό βασίλειο 1833-1843, Αθήνα 1985-1986, σ. 144-181

4. Ο ελληνικός τύπος στο πρώτο μισό του 19ου αιώνα

Παρότι κατά τα επαναστατικά χρόνια το σύνολο των εντύπων είχε ως σκοπό να ενημερώσει, αλλά και να ξεσηκώσει τους Έλληνες, στα χρόνια κατά τα οποία βασιλεύε ο Όθωνας ένα μέρος του τύπου προσπάθησε να κατακρίνει με την πρώτη ευκαιρία τις κινήσεις και τις αποφάσεις απολυταρχικού χαρακτήρα, που έπαιρνε. Παράλληλα, ο τύπος της εποχής εξέφραζε κατά κύριο λόγο τις βασιλικές απόψεις, όποτε φαινόταν αναγκαίο. Εξάλλου, το να προσφέρει την στήριξή του στον θεσμό της βασιλείας κατέστη ουσιαστικά υποκριτικό, όταν εκδόθηκαν οι πρώτοι νόμοι, οι οποίοι αφορούσαν τις εφημερίδες.¹¹¹

Η άφιξη του Όθωνα στην Ελλάδα, εγκαινιάζει κατά κάποιο τρόπο δημοσιεύματα των εφημερίδων της εποχής τα οποία ήταν αφιερωμένα στο πόσο σημαντική είναι η ύπαρξη του τύπου και στο πόσο επιτακτικό είναι να κατοχυρωθεί η ελευθερία έκφρασης.¹¹² Την ίδια στιγμή, οι εφημερίδες ασχολήθηκαν και σχολίασαν διεξοδικά τον φορέα της εκτελεστικής εξουσίας, ενώ το κέντρο ενδιαφέροντος τους είχε μετατοπιστεί στο σύνολο των αρμοδιοτήτων αυτής και στο κατά πόσο υπερβολικές ήταν οι κινήσεις στις οποίες προέβαινε η διοίκηση. Είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί ότι έκριναν σε μεγάλο βαθμό και ένταση το πολίτευμα της απόλυτης μοναρχίας, ενώ παράλληλα υπογράμμιζαν την αναγκαιότητα να δοθεί ένα Σύνταγμα, αποδίδοντάς την στις επικρατούσες συνθήκες.¹¹³

Μέσα από τις εφημερίδες η κοινή γνώμη και το σύνολο των προβλημάτων που αντιμετώπιζαν οι πολίτες, είχαν την δυνατότητα να αποτυπωθούν, διότι πέραν αυτής της διεξόδου, το να ενημερωθεί ο βασιλιάς για το τι ζητάει ο λαός, ήταν αδύνατον. Μέσα από τα άρθρα στις εφημερίδες, οι αρθρογράφοι επιχειρούσαν να εκφράσουν τις επιθυμίες των πολιτών, είτε να τις διαμορφώσουν. Ιδιαίτερη έμφαση έδιναν οι περισσότερες εφημερίδες στην ανάγκη να παραχωρηθεί Σύνταγμα και να περιοριστούν οι αρμοδιότητες που είχε συγκεντρωμένες στα χέρια του ο μονάρχης. Πολλές φορές, από μαρτυρίες και δημοσιεύματα της εποχής, εκφραζόταν η θέση ότι μέσω των

111 Ιωάννης Τσουρουκτσόγλου, *Ο Γαλλικός τύπος απέναντι στα γεγονότα του κινήματος της 3ης Σεπτεμβρίου 1843*, Αθήνα 1986, σ.59-72

112 Κωστής Κώστας, *Τα κακομαθημένα παιδιά της Ιστορίας*, Αθήνα 2013, σ. 37-749

113 Γεώργιος Μελενίκος, *Η αποτύπωση της βασιλείας στον Τύπο: Η περίοδος της απόλυτης μοναρχίας του Όθωνα (1835-1843)*, 2019, σ. 14-46.

εφημερίδων και των δημοτικών συμβουλίων, μπορεί ο λαός να εκφράσει τις απόψεις του με νόμιμο τρόπο.¹¹⁴

Πέρα από το σταθερό αίτημα προς τον βασιλιά να παραχωρήσει στον λαό του σύνταγμα, υπήρχαν και άλλου είδους αιτήματα από τους πολίτες, αναφορικά με τις ενέργειες προκειμένου να προστατευτεί η ορθόδοξη πίστη και να επιλυθούν κοινωνικά προβλήματα, τα οποία είχαν κάνει την εμφάνισή τους προτού εγκατασταθεί ο Όθωνας στην Ελλάδα. Ωστόσο, υπήρχε και ένας αριθμός εφημερίδων, οι οποίες υπερασπίζονταν απροκάλυπτα το βασιλικό ζεύγος, καθόλη τη διάρκεια βασιλείας του Όθωνα.¹¹⁵ Το σύνολο των εφημερίδων αυτών αναφερόταν άμεσα στον μονάρχη χρησιμοποιώντας φιλοφρονήσεις και εκθειαστικό λόγο, ενώ παράλληλα αναλάμβαναν να ενημερώνουν για τα γεγονότα από τις περιοδείες του Όθωνα, τονίζοντας πάντα την έκφραση αγάπης και στήριξης από τον κόσμο προς τον μονάρχη. Ωστόσο, οι φιλοβασιλικές εφημερίδες και όσες υποστήριζαν την απόλυτη μοναρχία, αποτελούσαν ένα μικρό ποσοστό απέναντι στον αριθμό όσων προωθούσαν τον φιλελευθερισμό και το Σύνταγμα. Ήταν συχνό φαινόμενο, ορισμένες σελίδες των εφημερίδων να φιλοξενούν σατυρικά σκίτσα από καλλιτέχνες, οι οποίοι με αυτό τον τρόπο σχολίαζαν τα επίκαιρα γεγονότα της εποχής. Συνήθως τα σκίτσα απεικόνιζαν τον βασιλιά και τους πολιτικούς εκείνων των χρόνων.¹¹⁶

Προκειμένου να ασκήσει έλεγχο στον τρόπο λειτουργίας του τύπου, ο βασιλιάς επέβαλε έναν αριθμό από μέτρα, τα οποία μάλιστα αποτελούσαν τα πρώτα στο είδος τους. Τον Σεπτέμβριο του 1835 δημοσιεύτηκε η πρώτη τριάδα των σχετικών νόμων. Τα βασιλικά διατάγματα αυτά αφορούσαν όσες εφημερίδες εναντιώνονταν ανοιχτά στην απόλυτη μοναρχία και όριζαν με σαφήνεια το σύνολο των προσόντων που όφειλε να διαθέτει κάποιος, προκειμένου να έχει τη δυνατότητα να τυπώσει μια εφημερίδα.¹¹⁷ Επιπλέον, προβλεπόταν να καταβάλλεται εγγύηση ύψους 5000 δραχμών, η οποία αφορούσε όλους τους συντάκτες εφημερίδων, ενώ την ίδια στιγμή προβλεπόταν και η επιβολή προστίμων για συκοφάντηση των βασιλέων. Παρόλα αυτά, όσες εφημερίδες επικαλούνταν ότι ήταν επιστημονικού περιεχομένου, απαλλάσσονταν από την

114 Ιωάννης Τσουρουκτσόγλου, *Ο Γαλλικός τύπος απέναντι στα γεγονότα του κινήματος της 3ης Σεπτεμβρίου 1843*, Αθήνα 1986, σ.59-72

115 Σπύρος Μαρκεζίνης, *Πολιτική Ιστορία*, τομ. Α', εκδ., Αθήνα 1973 σ.67-337

116 Ιωάννης Τσουρουκτσόγλου, *Ο Γαλλικός τύπος απέναντι στα γεγονότα του κινήματος της 3ης Σεπτεμβρίου 1843*, Αθήνα 1986, σ.59-72

117 Γεώργιος Μελενίκος, *Η αποτύπωση της βασιλείας στον Τύπο: Η περίοδος της απόλυτης μοναρχίας του Όθωνα (1835-1843)*, 2019, σ. 14-46

πληρωμή της εγγύησης. Το τελευταίο, τονίζει την επιθυμία, αλλά και την προσπάθεια του μονάρχη να πλήξει το σύνολο των εφημερίδων που είχαν πολιτικό περιεχόμενο. Πέραν των όσων έχουν αναφερθεί, τα βασιλικά αυτά διατάγματα, εκτός των χρηματικών προστίμων, περιείχαν ειδικές διατάξεις σχετικά με την επιβολή ποινών φυλάκισης. Από την στιγμή που δημοσιεύτηκαν και τέθηκαν σε ισχύ, ξεκίνησε ένας σημαντικός αριθμός διώξεων κατά ορισμένων εφημερίδων.¹¹⁸

Φυσικά, ο μεγαλύτερος αριθμός των εφημερίδων και ιδιαίτερα των αθηναϊκών, ασχολήθηκε διεξοδικά όταν δημοσιεύτηκε το πρώτο Σύνταγμα της Ελλάδας, προωθώντας το ως ένα είδος μεγάλης νίκης, η οποία ανήκε στους φιλελεύθερους θεσμούς και στην ελευθεροτυπία. Η τελευταία μάλιστα, κατοχυρώθηκε στον κατάλογο των δικαιωμάτων με την ψήφιση του συντάγματος του 1844, ενώ χρονολογικά, οι εφημερίδες θα ασχοληθούν με έντονους ρυθμούς με το ζήτημα της έξωσης του Όθωνα το 1862.¹¹⁹

5. Η οργάνωση της Εκκλησίας της Ελλάδος στην εποχή του Όθωνα

Στις μέριμνες της Αντιβασιλείας ήταν σαφώς και η οργάνωση της Εκκλησίας. Ήταν πολύ σημαντικό, εφόσον ανεξαρτητοποιήθηκε το ελληνικό κράτος, να ανεξαρτητοποιηθεί και η Εκκλησία, η οποία έως τότε παρέμενε υπό τον έλεγχο του Πατριαρχείου, που όμως έδρευε στην Οθωμανική αυτοκρατορία. Οι χριστιανοί, που αποτελούσαν σημαντικό ποσοστό από τους υπηκόους της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, ήταν ελεύθεροι να ασκούν την πίστη τους και προστατεύονταν από τον Πατριάρχη.¹²⁰ Φυσικά, το σύνολο του κλήρου, ασκούσε την λειτουργία του μόνο κατόπιν επικύρωσης από την Υψηλή Πύλη, ενώ στην δικαιοδοσία της ελληνικής Εκκλησίας παρέμεινε η εκλογή και χειροτονία των κληρικών. Οι τελευταίοι, μπορούσαν να πραγματοποιούν γάμους, να συμμετέχουν στην απονομή δικαιοσύνης και άλλα. Εκτός των άλλων, ένας κληρικός μπορούσε να εκλεγεί και ως κοτζαμπάσης, ως πολιτικό αξίωμα.¹²¹

¹¹⁸ Ιωάννης Τσουρουκτσόγλου, *Ο Γαλλικός τύπος απέναντι στα γεγονότα του κινήματος της 3ης Σεπτεμβρίου 1843*, Αθήνα 1986, σ.59-72

¹¹⁹ Γεώργιος Μελενίκος, *Η αποτύπωση της βασιλείας στον Τύπο: Η περίοδος της απόλυτης μοναρχίας του Όθωνα (1835-1843)*, 2019, σ. 14-46

¹²⁰ Παπαδόπουλος Α. Χρυσόστομος, *Η Εκκλησία της Ελλάδος απ' αρχής μέχρι του 1934*, Αθήνα 1920. σ. 85-142

¹²¹ Αλιβιζάτος Νίκος, *Το σύνταγμα και οι εχθροί του στη νεοελληνική ιστορία, 1800-2010*, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, 2011 σ. 342-582

Από την έναρξη του επαναστατικού αγώνα, ένας μεγάλος αριθμός κληρικών έφυγε από την Οθωμανική αυτοκρατορία για το ελληνικό κράτος, λόγω των βάνουσων περιστατικών εναντίον τους. Επίσης, το πρόσωπο του Πατριάρχη έπαψε να μνημονεύεται στις δοξολογίες, διότι παρά την υψηλή χριστιανική, συμβολική, σημασία του, διοριζόταν από τον σουλτάνο.

Όταν ξεκίνησε η επανάσταση, με την ανεξαρτητοποίηση του, ο κλήρος δεν είχε κάποιον επικεφαλής. Έτσι η εκκλησιαστική πειθαρχία σχεδόν μηδενίστηκε. Ακόμα και την στιγμή της ύπαρξης ακέφαλων επισκοπών, η τάση για να ικανοποιηθούν τοπικά συμφέροντα παρέμεινε έντονη.¹²²

Καθώς το θρησκευτικό αίσθημα ήταν έντονο στους Έλληνες, αυτό το γνώριζε και η αντιβασιλεία, η οποία αποφάσισε να το σεβαστεί και να προχωρήσει στην εξασφάλιση τόσο πολιτικής, όσο και θρησκευτικής ελευθερίας για τους Έλληνες. Στην οργάνωση της Εκκλησίας της Ελλάδας πρωταγωνιστές ήταν ο Μαυρεγκαι ο Θεόκλητος Φαρμακίδης. Ο τελευταίος είχε δεχθεί επιρροές από τον προτεσταντισμό και τον καθολικισμό, ενώ έδωσε πολύ σημαντικές συμβουλές και στον Μαυρεγκαι των εκκλησιαστικών ζητημάτων. Αξίζει να σημειωθεί, ότι στις γραφές των επαναστατικών συνταγμάτων, υπογραμμιζόταν η επιθυμία για να δημιουργηθεί μια εθνική Εκκλησία βάσει κρατικών νόμων.¹²³

Έτσι, τον Μάρτιο του 1833, τα μέλη της Αντιβασιλείας, προχώρησαν στην συγκρότηση επιτροπής για την μελέτη των εκκλησιαστικών ζητημάτων και, κυρίως, για την διευθέτηση του προβλήματος της σχέσης ανάμεσα στην Εκκλησία της Ελλάδος και στο Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης, το οποίο πρόβλημα εντοπιζόταν στο κατά πόσο ήταν ανάγκη να πραγματοποιηθεί η ανεξαρτητοποίηση της Εκκλησίας της Ελλάδος από τους κόλπους του Πατριαρχείου.¹²⁴ Το όλο πρόβλημα, προέκυπτε καθώς ο ελληνικός λαός δεν δεχόταν την ανεξαρτητοποίηση της Εκκλησίας της Ελλάδος και τα μέλη της προαναφερθείσας επιτροπής επιλέχθηκαν συγκεκριμένα ώστε να υπάρχει ταύτιση απόψεων με τα μέλη της Αντιβασιλείας.

Τα ονόματα του Σπυρίδωνος Τρικούπη, στην θέση του Προέδρου, του Κων/νου Σχινά, στην θέση του Γραμματέα των Εκκλησιαστικών και Παιδείας, του Θεόκλητου Φαρμακίδη, του Ιγνάτιου, στην θέση του επισκόπου Αρδομερίου, του Παΐσιου, στην θέση του επισκόπου Ελαίας, του

¹²²Πετρίδης Β. Παύλος, *Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική Ιστορία, Από τα δημοκρατικά πολιτεύματα στην κατάλυση της Οθωμικής Μοναρχίας (1821-1862)*, Αθήνα, 1990, τ.1. σ. 217-293

¹²³Παπαδόπουλος Α. Χρυσόστομος, *Η Εκκλησία της Ελλάδος απ' αρχής μέχρι του 1934*, Αθήνα 1920. σ. 85-142

¹²⁴Αμπού Έντμοντ, *Η Ελλάδα του Όθωνα*, Αθήνα 2018 σ. 301-352

Σκαρλάτου Βυζάντιου και του Πανούτσου Νοταρά, βρίσκονταν στην λίστα των μελών της επιτροπής. Αξίζει να σημειωθεί, ότι η επιτροπή είχε και την υποστήριξη των φιλοδυτικών εφημερίδων «Σωτήρ» και «Αθήνα», οι οποίες την εποχή εκείνη επηρέαζαν σημαντικά το σύνολο της κοινής γνώμης.¹²⁵

Η τελική απόφαση της επιτροπής δημοσιεύθηκε τον Ιούλιο του 1833. Συγκεκριμένα αναφερόταν ότι οι Έλληνες επιθυμούσαν σε μεγάλο βαθμό να ανεξαρτητοποιηθεί η ελληνική Εκκλησία, μετά την απελευθέρωση. Επιπλέον, τονίζονταν ότι ως αρχηγό της, η Εκκλησία αναγνωρίζει μόνο τον Ιησού Χριστό.¹²⁶ Ωστόσο, για να επικυρωθεί η απόφαση, ο Μαυροεπιθυμούσε να γνωρίζει και τι πίστευε ο ανώτερος κλήρος. Έτσι, μετά από αίτημά του, οι Τρικούπης και Σχινάς, αποτάθηκαν μέσω ιδιωτικής αλληλογραφίας και μυστικά στο σύνολο των τοποθετημένων Επισκόπων, Αρχιεπισκόπων, Μητροπολιτών και αδιόριστων επισκόπων, για να μάθουν τι πίστευαν.¹²⁷

Σχεδόν στο σύνολό τους, εξέφρασαν την άποψη ότι έπρεπε να ανεξαρτητοποιηθεί η ελληνική Εκκλησία και να ιδρυθεί Ιερά Σύνοδος, υπό τον βασιλιά. Ωστόσο, στο ευρύτερο πλαίσιο της εκκλησιαστικής κοινότητας, δίσταντο οι απόψεις σχετικά με το αν πράγματι ζητήθηκε η γνώμη όλων. Ένας αριθμός κληρικών ισχυριζόταν ότι έλαβε ως ερωτηματολόγιο σε γράμμα, το να εκφράσει την γνώμη του για την ανεξαρτητοποίηση της Εκκλησίας, αλλά λεγόταν ότι τα μέλη της επιτροπής έλαβαν την τελική απόφαση προτού να συγκεντρωθεί το σύνολο των απαντήσεων.¹²⁸

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί, ότι λόγω της θρησκείας του βασιλιά, που ήταν καθολικός και των μελών της Αντιβασιλείας, που ήταν προτεστάντες, συζητούνταν έντονα ανάμεσα στους Έλληνες ότι προσπαθούσαν να τους επιβάλουν νέο θρήσκευμα. Πιο συγκεκριμένα, γίνονταν κηρύγματα στον νομό του Ναυπλίου, από τον μοναχό Προκόπιο Δενδρινό, που με αφορμή το εκκλησιαστικό ζήτημα, υποδείκνυαν ότι τα μέλη της Αντιβασιλείας επιχειρούν να προωθήσουν την ρωμαιοκαθολική πίστη και τις προτεσταντικές ιδέες, γεγονός που τρώμαζε τον ελληνικό λαό.¹²⁹

¹²⁵Βακαλόπουλος Απόστολος, *Νέα ελληνική ιστορία 1204-1985*, Θεσσαλονίκη 2001 σ. 167-294

¹²⁶Παπαδόπουλος Α. Χρυσόστομος, *Η Εκκλησία της Ελλάδος απ' αρχής μέχρι του 1934*, Αθήνα 1920. σ. 85-142

¹²⁷Παπαδόπουλος Α. Χρυσόστομος, *Η Εκκλησία της Ελλάδος απ' αρχής μέχρι του 1934*, Αθήνα 1920. σ. 85-142

¹²⁸Δεσποτόπουλος Αλέξανδρος, *Πολιτική ιστορία της νεωτέρας Ελλάδος, τόμος Α' 1821-1832*, τεύχος Α', Αθήνα 1979 σ. 53-111

¹²⁹Γέραγας Κώστας, *Σελίδες από την διοικητική ιστορίαν της Ελλάδος*, Αθήνα 1947 σ. 97-146

Τα μέλη της Αντιβασιλείας ήξεραν το δέσιμο που υπήρχε ανάμεσα στον ελληνικό λαό και την Ρωσία, λόγω θρησκείας, η οποία εξέφραζε την έντονη αντίθεσή της για την ανεξαρτητοποίηση της Εκκλησίας της Ελλάδας. Έτσι, ήρθε στο προσκήνιο η έννοια του καισαροπαπισμού, για να προστατευτεί κατά κάποιο τρόπο η εθνική ανεξαρτησία από τις ρωσικές επιρροές.¹³⁰

Σύμφωνα με αναφορές της εποχής, ο Όθωνας, θεωρούσε ότι η θέση του βασιλιά θα βρισκόταν σε κίνδυνο στην περίπτωση που η Εκκλησία τασσόταν με κάποιο πολιτικό κόμμα, διότι σε αυτή την περίπτωση το σύνολο του κλήρου και του λαού, θα στρεφόταν εναντίον του. Για αυτό θεωρούσε καλό να δημιουργηθεί μια εθνική Εκκλησία.¹³¹

Εφόσον συμφωνούσε ικανός αριθμός από ιερείς, τα μέλη της αντιβασιλείας συγκάλεσαν την εκκλησιαστική ιεραρχία στο νομό του Ναυπλίου τον Ιούλιο του 1833, για να εκδοθεί βασιλικό διάταγμα σχετικά με την αυτοκεφαλία της Εκκλησίας της Ελλάδος. Η έναρξη της διάσκεψης έγινε νωρίς το πρωί και διήρκησε 8 ώρες. Από όσους παρευρίσκονταν εκεί, δεν έμεινε κάποιος που να μη μιλήσει, ενώ δεν υπήρξαν σημαντικές αντιρρήσεις. Ως τελικό πόρισμα, σημειώθηκε ότι επίσημα η εκκλησία της Ελλάδος ανεξαρτητοποιείται, αλλά θα τάσσεται με ομοφωνία στο σύνολο των ανατολικών εκκλησιών. Ως κοσμικός άρχοντας ορίστηκε ο βασιλιάς και τα μέλη της Ιεράς Συνόδου ανέλαβαν το διοικητικό κομμάτι. Αξίζει να σημειωθεί, ότι ο αριθμός των αρχιερέων που δεν κατάφερε να παρευρεθεί στη διεξαγωγή της διάσκεψης, σε δεύτερο χρόνο, γραπτά ή προφορικά, αποδέχτηκε με ομοφωνία το σύνολο των αποφάσεων.¹³²

Παρά το γεγονός, ότι η εκκλησία της Ελλάδος ελεγχόταν ουσιαστικά από το κράτος, ο διοικητικός τομέας της, προκειμένου να είναι ξεκάθαρα τα πράγματα, υπογραμμίστηκε ότι θα ήταν η Ιερά Σύνοδος και ότι ο βασιλιάς θα αποτελούσε αποκλειστικά ένα είδος κοσμικής κεφαλής στην εκκλησία. Ανώτερη από την Ιερά Σύνοδο, θα ήταν μόνο το όργανο της Γενικής Εκκλησιαστικής Συνόδου, η οποία επιφορτιζόταν να διαδώσει το δόγμα, την διαδικασία των λατρευτικών δοξασιών, τον καθορισμό των καθηκόντων που θα είχαν οι διαφορές βαθμίδες του κλήρου, να εκπαιδεύσει θρησκευτικά τον λαό, να χειροτονεί τους κληρικούς και να καθαγιάζει τα πράγματα και τα οικοδομήματα της εκκλησίας.¹³³ Αποτελούνταν από πέντε μέλη, προερχόμενα κυρίως από

¹³⁰Παπαδόπουλος Α. Χρυσόστομος, *Η Εκκλησία της Ελλάδος απ' αρχής μέχρι του 1934*, Αθήνα 1920. σ. 85-142

¹³¹Αμπό Έντμοντ, *Η Ελλάδα του Όθωνα*, Αθήνα 2018 σ. 301-352

¹³²Παπαδόπουλος Α. Χρυσόστομος, *Η Εκκλησία της Ελλάδος απ' αρχής μέχρι του 1934*, Αθήνα 1920. σ. 85-142

¹³³Δεσποτόπουλος Αλέξανδρος, *Πολιτική ιστορία της νεωτέρας Ελλάδος, τόμος Α' 1821-1832*, τεύχος Α', Αθήνα 1979 σ. 53-111

τις βαθμίδες των Μητροπολιτών, των Αρχιεπισκόπων, ή των Επισκόπων. Ανάμεσα στα καθήκοντα της Ιεράς Συνόδου, βρισκόταν και το να εποπτεύει το σύνολο των αρχιερέων, να προχωρά στην εκλογή τους, να καταθέτει γνώμη στον Βασιλιά για όσους είχαν εκλεγεί προκειμένου να τους επικυρώσει και τέλος να τους διορίζει επίσημα. Αναφορικά με την ρύθμιση των απλών ζητημάτων, αυτή θα γινόταν μέσω του Κυβερνητικού Επιτρόπου, ενώ η Γραμματεία θα ρύθμιζε πιο σοβαρά ζητήματα. Σε έσχατες περιπτώσεις θα επενέβαινε ο Βασιλιάς.¹³⁴

6. Οι μεταρρυθμίσεις στην εκπαίδευση

Κατά την αντιβασιλεία, έγιναν οι πρώτες απόπειρες για να οργανωθεί η εκπαίδευση. Σε γενικές γραμμές, ο ελληνικός λαός επιθυμούσε να μορφωθεί. Ωστόσο, με την έναρξη της Επανάστασης, η εκπαίδευση παραμερίστηκε.¹³⁵ Στα χρόνια του Όθωνα, άλλαξε σημαντικός αριθμός πραγμάτων στην εκπαίδευση, αλλά σημειώθηκε και ένα χάσμα μεταξύ των ελεύθερων Ελλήνων και των Ελλήνων που βρίσκονταν ακόμη σε αλύτρωτες περιοχές. Εκείνη την περίοδο, ο ελληνικός λαός πασχίζει να λάβει την αποδοχή των ευρωπαίων και να ενταχθεί στην μεγάλη και πολιτισμένη Ευρωπαϊκή οικογένεια. Ωστόσο, ταυτόχρονα αισθάνεται ένα είδος προδοσίας, καθώς δεν υπάρχει πλέον το κίνημα του ευρωπαϊκού φιλελληνισμού. Βασικός άξονας την περίοδο εκείνη, ήταν να ευδοκιμήσει η ελληνική πολιτιστική δημιουργικότητα και να μορφωθεί ο ελληνικός λαός, ο οποίος προοριζόταν να στελεχώσει το σύνολο των δημόσιων και κυβερνητικών επιχειρήσεων. Πρωταγωνιστής και εδώ είναι ο Αντιβασιλέας Maurer.¹³⁶

Σημειώνεται λοιπόν, η σύσταση μιας ειδικής επιτροπής για την εκπόνηση ενός σχεδίου σχετικά με το πως θα οργανωθεί η εκπαίδευση, πάντα βάσει των υποδείξεων της Αντιβασιλείας. Όπως είχε κάνει και ο Καποδίστριας, οι βαθμίδες της εκπαίδευσης θα εξακολουθούσαν να είναι τρεις. Οπότε, υπήρχαν οι βαθμίδες της ανώτερης, της μέσης και της κατώτερης εκπαίδευσης.¹³⁷

Στον κατάλογο των μελών της προαναφερθείσας επιτροπής, βρίσκονταν τα ονόματα του Ιωάννη Κοκκώνη, του Ιωάννη Βένθουλου, του Αλέξανδρου Σούτσου, του Αναστάσιου Πολυζωΐδη και του

¹³⁴Γέραγας Κώστας, *Σελίδες από την διοικητική ιστορία της Ελλάδος*, Αθήνα 1947 σ. 97-146

¹³⁵Βακαλόπουλος Απόστολος, *Νέα ελληνική ιστορία 1204-1985*, Θεσσαλονίκη 2001 σ. 167-294

¹³⁶Μπουζάκης Σήφης, *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1985)*, Αθήνα 1987 σ. 42-61

¹³⁷Φίλος Στέφανος, *Το χρονικό ενός θεσμού. Εποπτεία και Διοίκηση της Εκπαίδευσης κατά την τελευταία 150/ετία (1832-1982)*, Αθήνα 1984. σ.57-78

Κωνσταντίνου Σχινά. Το πρώτο σχέδιο της επιτροπής, πρότεινε να θεσμοθετηθεί 4ετής φοίτηση στο δημοτικό σχολείο, 3ετής στο γυμνάσιο, 3ετής στο Λύκειο και 4ετής στο πανεπιστήμιο, το οποίο θα αποτελούνταν από έξι τμήματα (φιλοσοφικής, θεολογικής, ιστορικής, νομικής, φυσικής και ιατρικής επιστήμης). Ωστόσο, το σχέδιο δεν εφαρμόστηκε, γεγονός που οδήγησε σε ένα είδος στασιμότητας.¹³⁸

Στην μέριμνα της αντιβασιλείας, βρίσκονταν και τα παιδιά των Ελλήνων του εξωτερικού. Στο Μόναχο, υπήρχε από τα προηγούμενα χρόνια ένα είδος διδασκαλείου για το οποίο είχε μεριμνήσει ο βασιλιάς Λουδοβίκος. Τα μέλη της αντιβασιλείας, φρόντισαν για την απρόσκοπτη λειτουργία της, με τον διορισμό ενός μισθοδοτούμενου διευθυντή στην Ελληνική Παιδαγωγική Ακαδημία του Μονάχου, μισθό, τον οποίο μάλιστα διπλασίασαν τα επόμενα χρόνια.¹³⁹ Ως επιθεωρητή στο διδασκαλείο του Μονάχου διόρισαν τον βαυαρό καθηγητή Τίρς, ο οποίος αποτελούσε έναν από τους στενούς συνεργάτες του Λουδοβίκου, που συνέχιζε να χορηγεί το διδασκαλείο αυτό. Επιπλέον, στον ρόλο του επόπτη διόρισαν τον υποστράτηγο φον Τάους.¹⁴⁰

Η αντιβασιλεία, προχώρησε στην επιλογή 24 παιδιών από αγωνιστές της Επανάστασης του 1821 που είτε σκοτώθηκαν, είτε διακρίθηκαν στη μάχη, για να εκπαιδευτούν στο διδασκαλείο του Μονάχου. Ανάμεσα στα παιδιά αυτά ήταν τα αγόρια στου Καραϊσκάκη, του Μπότσαρη, του Μαυρομιχάλη, του Μεταξά και άλλων. Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, από τα παλαιότερα χρόνια φοιτούσαν στο διδασκαλείο αυτό παιδιά με ελληνική καταγωγή.¹⁴¹ Αξίζει να αναφερθεί, ότι η διοίκηση της Ελληνικής εκκλησίας στο Μόναχο μερίμνησε να διοριστεί ένας Έλληνας κληρικός στο διδασκαλείο, για την τέλεση της ορθόδοξης λειτουργίας και την ανάληψη της θρησκευτικής εκπαίδευσης των παιδιών ελληνικών οικογενειών. Ο μισθός που θα λάμβανε ο κληρικός, θα πληρωνόταν από τον βασιλιά Λουδοβίκο, ενώ εξίσου σημαντικό είναι ότι όλα τα παιδιά θα λάμβαναν ένα είδος οικονομικής ενίσχυσης, με τη μέριμνα του ελληνικού δημοσίου ταμείου και στη συνέχεια του σχολικού και ιερατικού ταμείου.¹⁴²

¹³⁸Πετρίδης Β. Παύλος, *Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική Ιστορία, Από τα δημοκρατικά πολιτεύματα στην κατάλυση της Οθωμικής Μοναρχίας (1821-1862)*, Αθήνα, 1990, τ.1. σ. 217-293

¹³⁹Μπουζάκης Σήφης, *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1985)*, Αθήνα 1987 σ. 42-61

¹⁴⁰Σκάλκου, Σ. (2020). *Η βαυαρική αντιβασιλεία του Γεωργίου Λουδοβίκου φον Μάουερ (1833-1834)*. σ. 35-71

¹⁴¹Αλιβιζάτος Νίκος, *Το σύνταγμα και οι εχθροί του στη νεοελληνική ιστορία, 1800-2010*, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, 2011 σ. 342-582

¹⁴²Δεσποτόπουλος Αλέξανδρος, *Πολιτική ιστορία της νεωτέρας Ελλάδος, τόμος Α' 1821-1832*, τεύχος Α', Αθήνα 1979 σ. 53-111

Πέρα από τα τέκνα των Αγωνιστών της ελληνικής επανάστασης, η διοίκηση της Ελληνικής Ακαδημίας στο Μόναχο φρόντισε να βοηθήσει και ορισμένους ενήλικες Έλληνες πολίτες, προκειμένου να προχωρήσουν την εκπαίδευσή τους, βοηθώντας τους να εγγραφούν σε μαθήματα των γερμανικών πανεπιστημίων. Τα άτομα αυτά, προορίζονταν να στελεχώσουν τα επόμενα χρόνια τα σχολικά ιδρύματα της Ελλάδας και ήταν απαραίτητο να έχουν λάβει όλα τα εφόδια της γερμανικής μόρφωσης, η οποία στηρίζει τις βάσεις της στα πρότυπα της αρχαιοελληνικής εκπαίδευσης.¹⁴³

Από τότε που άρχισαν τα σχέδια για την οργάνωση της εκπαίδευσης, τα μέλη της αντιβασιλείας τόνισαν στα μέλη της επιτροπής που συστάθηκε, να μεριμνήσουν και για την οργάνωση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, εκτός της βασικής.¹⁴⁴ Παρόλα αυτά, το γεγονός ότι ανακλήθηκε ξαφνικά ο αντιβασιλέας Mauger, ανέστειλε το σύνολο των εργασιών. Σχετικά με τον τελευταίο, είχε δηλώσει ότι είχε μεγαλεπήβολα σχέδια για την εκπαίδευση, τα οποία όμως συναντούσαν έναν σημαντικό αριθμό εμποδίων και για αυτό παρέμεναν ως σχέδια. Στην σκέψη του, ήταν να ιδρύσει το ελληνικό σχολείο και γυμνάσιο και αυτό να υπάρχει σε όλους τους νομούς και τις επαρχίες, ενώ επιθυμούσε και να ιδρυθεί πανεπιστήμιο ή ακαδημία επιστημών στην πρωτεύουσα. Τα δύο τελευταία θα αποτελούσαν την ανώτατη βαθμίδα εκπαίδευσης.¹⁴⁵

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί, ότι οι εκπαιδευτικές βαθμίδες του γυμνασίου και του πανεπιστημίου θα ήταν αλληλένδετες, διότι όσοι φοιτούσαν στο γυμνάσιο θα προετοιμάζονταν σε μεγάλο βαθμό για να μπορέσουν αργότερα να φοιτήσουν στο πανεπιστήμιο. Το γεγονός ότι υπήρχε αυτή η αλληλένδετη σχέση, οφείλεται στο ότι δεν υπήρχε μία παράλληλη εκπαίδευση με επαγγελματικό χαρακτήρα.¹⁴⁶

Στο παραπάνω σχέδιο, μεγάλο ρόλο έπαιξε ο γραμματέας εκκλησιαστικών και εκπαίδευσης Κωνσταντίνος Σχοινάς, ο οποίος μαζί με έναν αριθμό συνεργατών του διερευνούσε διαρκώς, τόσο εντός όσο και εκτός Ελλάδας, για την εύρεση αξιόλογων καθηγητών, που θα επιθυμούσαν να ασκήσουν το επάγγελμά τους στο ελληνικό κράτος.¹⁴⁷ Ο Mauger, ονειρευόταν να εγκαινιάσει το πανεπιστήμιο στις 2 Νοεμβρίου του 1834, την ημέρα των γενεθλίων του, πραγματοποιώντας έτσι

¹⁴³ Φίλος Στέφανος, *Το χρονικό ενός θεσμού. Εποπτεία και Διοίκηση της Εκπαίδευσης κατά την τελευταία 150/ετία (1832-1982)*, Αθήνα 1984. σ.57-78

¹⁴⁴ Μπουζάκης Σήφης, *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1985)*, Αθήνα 1987 σ. 42-61

¹⁴⁵ Αμπού Έντμοντ, *Η Ελλάδα του Όθωνα*, Αθήνα 2018 σ. 301-352

¹⁴⁶ Φίλος Στέφανος, *Το χρονικό ενός θεσμού. Εποπτεία και Διοίκηση της Εκπαίδευσης κατά την τελευταία 150/ετία (1832-1982)*, Αθήνα 1984. σ.57-78

¹⁴⁷ Μπουζάκης Σήφης, *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1985)*, Αθήνα 1987 σ. 42-61

μία σύνδεση ανάμεσα στην ανώτατη ελληνική παιδεία και στο άτομο του. Ωστόσο, όταν ανακλήθηκε, δεν άφησε κανένα σχέδιο από αυτά που είχε, διότι θεωρούσε ότι όποιος τον αντικαθιστούσε θα το παρουσίαζε ως δικό του, ή θα το χρησιμοποιούσε σε βάρος του.

Από το πάγωμα των διαδικασιών λόγω της ανάκλησης του Maurer το 1836, με ενέργειες του καγκελάριου Άρμανσπεργκ, παρουσιάστηκε στον Βασιλιά ένα σχέδιο για να συσταθεί πανεπιστήμιο, το οποίο είχε τις βάσεις του στα σχέδιά του Maurer. Ωστόσο, ο βασιλιάς δεν έδωσε την έγκριση του.¹⁴⁸

Η οριστική απόφαση για τη δημιουργία Πανεπιστημίου, έγινε μέσω διατάγματος του Απριλίου του 1837, όταν ήταν πρωθυπουργός ο Rudhardt. Η στέγαση του πανεπιστημίου έγινε στην αρχή στο οίκημα του Σταμάτη Κλεάνθη, που βρισκόταν κοντά στην Ακρόπολη. Ο ιδιοκτήτης, υποχρεώθηκε να διαμορφώσει το χώρο με κατάλληλο τρόπο ώστε να μπορούν να δημιουργηθούν τρεις διδακτικές αίθουσες. Από τη στιγμή που οριστικοποιήθηκε το που θα στεγαστεί το ίδρυμα, η διοίκηση του πανεπιστημίου ανακοίνωσε τα μαθήματα που θα διδάσκονταν.¹⁴⁹

Το πανεπιστήμιο εγκαινιάστηκε στις 3 Μαΐου του 1837, παρουσία του Όθωνα. Στο χώρο, παρευρίσκονταν το σύνολο των υπασπιστών του, των μαθητών, των δημόσιων και εκκλησιαστικών αρχών, του διδακτικού προσωπικού και των πρώτων φοιτητών.¹⁵⁰ Η έναρξη της τελετής έγινε με την τέλεση αγιασμού, ενώ αμέσως μετά ορκίστηκαν οι καθηγητές. Στη συνέχεια, ένας καθηγητής από καθεμία από τις τέσσερις Σχολές παρέθεσε ένα λόγο για το πόσο σημαντικό είναι το πανεπιστήμιο και το πόσο θα συντελέσει στην εξέλιξη του κράτους από πνευματικής απόψεως. Αν μη τι άλλο, τότε ξαναξεκίνησε η πνευματική εξέλιξη του ελληνικού κράτους.¹⁵¹

Το πανεπιστήμιο αποτελούνταν από τέσσερις Σχολές: η Φιλοσοφική με Σχολάρχη τον Νεόφυτο Βάμβα, η Θεολογική με τον Μισαήλ Αποστολίδη, η Νομική με τον Γεώργιο Ράλλη και η Ιατρική με τον Αναστάσιο Γεωργιάδη. Ως πρώτος Πρύτανης του πανεπιστημίου ορίστηκε ο Κωνσταντίνος Σχίνας. Ο τελευταίος μάλιστα, δίδαξε για πρώτη φορά ιστορία στο φιλοσοφικό τμήμα.¹⁵²

¹⁴⁸Γέραγας Κώστας, *Σελίδες από την διοικητική ιστορίαν της Ελλάδος*, Αθήνα 1947 σ. 97-146

¹⁴⁹Βακαλόπουλος Απόστολος, *Νέα ελληνική ιστορία 1204-1985*, Θεσσαλονίκη 2001 σ. 167-294

¹⁵⁰Μπουζάκης Σήφης, *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1985)*, Αθήνα 1987 σ. 42-61

¹⁵¹Πετρίδης Β. Παύλος, *Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική Ιστορία, Από τα δημοκρατικά πολιτεύματα στην κατάλυση της Οθωνικής Μοναρχίας (1821-1862)*, Αθήνα, 1990, τ.1. σ. 217-293

¹⁵²Φίλος Στέφανος, *Το χρονικό ενός θεσμού. Εποπτεία και Διοίκηση της Εκπαίδευσης κατά την τελευταία 150/ετία (1832-1982)*, Αθήνα 1984. σ.57-78

Λόγω του γεγονότος ότι το πανεπιστήμιο ιδρύθηκε την περίοδο της Βασιλείας του Όθωνα, πήρε την ονομασία «Οθώνιο Πανεπιστήμιο». Το να ονομάζονται τα πανεπιστήμια με αυτό τον τρόπο, προέρχεται από τις γερμανικές πρακτικές, οπότε και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα ονομάζονταν και βάσει του ποιος ήταν ο ηγεμόνας κατά την ίδρυση τους.¹⁵³

Το γεγονός ότι ιδρύθηκε πανεπιστήμιο στην Αθήνα, αποτέλεσε πολύ σημαντική εξέλιξη στην εκπαιδευτική ιστορία της Ελλάδας, διότι αποτελούσε τον τρόπο με τον οποίο οι Έλληνες θα μπορούσαν να προωθήσουν τις επιδιώξεις τους στην Ανατολή. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί, ότι το πανεπιστήμιο στην Αθήνα, εκτός του ότι αποτελούσε την πρώτη ανώτατη εκπαιδευτική βαθμίδα στη χώρα, αποτελούσε κάτι το μοναδικό σε όλα τα τουρκοκρατούμενα Βαλκάνια.¹⁵⁴

Μέσα από την ίδρυση αλλά και τη λειτουργία του Πανεπιστημίου Αθηνών, προωθούνταν υψηλά εθνικά ιδανικά και συνιστούσε το αποτέλεσμα της προσπάθειας του ελληνικού λαού να ανακτήσει την προσωπικότητά του και να τη συνδέσει με εκείνη των αρχαίων Ελλήνων. Ιδιαίτερα κατά την περίοδο της Βασιλείας του Όθωνα, έγιναν έντονες προσπάθειες για να επανασυνδεθεί η ελληνική παραδοσιακή ιστορία, καταρρίπτοντας έτσι την πεποίθηση ότι η αρχαία Ελλάδα αποτελούσε το κέντρο του Ελληνισμού.¹⁵⁵

Όπως προαναφέρθηκε, η οργάνωση και λειτουργία του πανεπιστημίου, έγινε σύμφωνα με τα στοιχεία του Γερμανικού εκπαιδευτικού συστήματος. Πρόθεση ήταν να μπορούν να βγουν από αυτό το πανεπιστήμιο υπάλληλοι υψηλής επιστημονικής κατάρτισης. Δεν πρέπει να παραληφθεί, ότι μέσω της λειτουργίας του πανεπιστημίου διαμορφώθηκε μία κοινωνική και πνευματική ανώτερη τάξη, η οποία αποτελούσε σημαντικό παράγοντα για τη δημόσια ζωή. Εξάλλου, από το πανεπιστήμιο αυτό τόσο, τόσο ως φοιτητές όσο και ως καθηγητές, βγήκαν ορισμένα από τα πλέον γνωστά ονόματα στην Ελληνική πνευματική και πολιτική σκηνή.¹⁵⁶

¹⁵³ Αμπού Έντμοντ, *Η Ελλάδα του Όθωνα*, Αθήνα 2018 σ. 301-352

¹⁵⁴ Μπουζάκης Σήφης, *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1985)*, Αθήνα 1987 σ. 42-61

¹⁵⁵ Φίλος Στέφανος, *Το χρονικό ενός θεσμού. Εποπτεία και Διοίκηση της Εκπαίδευσης κατά την τελευταία 150/ετία (1832-1982)*, Αθήνα 1984. σ.57-78

¹⁵⁶ Μπουζάκης Σήφης, *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1985)*, Αθήνα 1987 σ. 42-61

Β Μέρος: Η απήχηση που είχε ο Όθωνας στον λαό

1. Τα ταξίδια του άνακτος

Μέσα από την περιγραφή των ταξιδιών του βασιλιά Όθωνα και της συζύγου του στην Ελλάδα, έτσι όπως παρουσιάστηκαν από εφημερίδες της εποχής, γίνεται φανερή η αποδοχή που είχαν από τον λαό. Είναι γεγονός ότι επευφημούνται σε μεγάλο βαθμό και τους υποδέχονται ιδιαίτερα ένθερμα. Τα γεγονότα αυτά αποτυπώνονται σε μεγάλες εφημερίδες της εποχής, όπως ήταν η *Αθηνά* και ο *Αιών*.

1.1 Τα ταξίδια στην Ηπειρωτική Ελλάδα

Τετάρτη 26 Οκτωβρίου 1838

«Υποδοχή των Α.Α Μ.Μ στην πόλη των Πατρών την 20 Οκτωβρίου. Φάνηκε από το πρωί η Κορβέτα Αμαλία, η οποία, μέσω της επικρατούσης νηνεμίας μόλις που μπόρεσε να φθάσει στο λιμάνι των Πατρών γύρω στις 8 ώρα μμ. Αμέσως συνέρρευσε στην παραλία ολόκληρη η πόλη. Οι Α.Α Μ.Μ αποβιβάστηκαν επί του νεοκατασκευασμένου μόλου. Κατά την στιγμή της αποβιβάσεώς τους προσέφεραν εν γένει ευχάριστο και ωραίο θέαμα, καθώς η ατμόσφαιρα ήταν γαλήνια και το φεγγάρι λαμπρό, σε αυτό το εξαισιο θέαμα οι ανευφημίες του λαού έκαναν ακόμα πιο ευχάριστη την ατμόσφαιρα. Μέσα από το πλήθος οποιοσδήποτε μπορούσε να δει τους

Βασιλείς, οι οποίοι φαίνονταν να ευχαριστιούνται ευχαριστώντας τον λαό δύο φορές, ο οποίος λαός τους ανευφημούσε. Αφού αγαλιάσθηκε από αυτό το γεγονός κατευθύνθηκε στα σπίτια του. Η πόλη ήταν φωταγωγημένη κατά το εν λόγω γεγονός».¹⁵⁷

*«Την 21 συγκεντρώθηκε ο λαός και διάφορες Αρχές, οι οποίοι ήταν έτοιμοι να προσφέρουν τον σεβασμό τους προς το Βασιλικό ζεύγος. Με απεριόριστη όμως λύπη είδαν ότι ο πολυσέβαστος Βασιλιάς δεν ήταν σε κατάσταση να τους υποδεχθεί καθώς έπασχε από λίγο πόνο στο πόδι του. Γύρω στις 11 πμ τα αγόρια και τα κορίτσια των Δημοτικών Σχολείων, ενδεδυμένα στα λευκά, και φέροντα κλάδους από δάφνη και ελιές στα χέρια έψαλαν τον Ύμνο του Βασιλέως. Ένα από τα παιδιά, και συγκεκριμένα ένα κορίτσι, εκφώνησε έναν μικρό λόγο και στην συνέχεια πρόσφερε δύο στεφάνια ένα στον Όθωνα και ένα στην Αμαλία».*¹⁵⁸

*«Καθ' όλην την ημέρα ο Βασιλιάς αναπαύοταν στην κλίνη του. Γύρω στις 5 η ώρα μμ η πολυάρεστος Βασίλισσα δέχθηκε μία επιστολή εξ ονόματος των κυρίων των Πατρών οι οποίες εκπροσωπούσαν το γυναικείο φύλο της πόλης».*¹⁵⁹

*«Η 22 Οκτωβρίου ήταν βροχερή. Ο Βασιλιάς φαίνεται καλύτερα ως προς την υγεία του καθώς το πόδι του αρχίζει να καλυτερεύει και να μην πονά τόσο, αλλά επειδή δεν μπορούσε να σταθεί όρθιος, διέταξε ότι δεν μπορεί να υποδεχθεί κανέναν. Λέγεται ότι το Βασιλικό ζεύγος θα παραμείνει δύο επιπλέον ημέρες ακόμη. Η πόλη είναι διατεθειμένη να διοργανώσει χορό προς τιμήν τους εάν η Α.Μ μπορεί να προσδιορίσει την ημέρα».*¹⁶⁰

Στο συγκεκριμένο φύλλο της εφ. Αιών ο συντάκτης περιγράφει ένα από τα ταξίδια που έκανε το βασιλικό ζεύγος στην Πάτρα. Στο ταξίδι τους αυτό έγιναν δεκτοί με μεγάλο σεβασμό και έγιναν αποδέκτες της τεράστιας αγάπης που έτρεφε ο λαός προς το πρόσωπό τους. Οι πολίτες δεν σταμάτησαν να τους επευφημούν όσο αποβιβάζονταν στην Πάτρα, ενώ τελέστηκε μία μεγάλη εορτή προς τιμήν τους, ο χαρακτήρας της οποίας ήταν πανηγυρικός. Ο Στρατός, οι αρχές της πόλης και τα παιδιά εκδήλωναν την αγάπη και τον θαυμασμό που ένιωθαν για το βασιλικό ζεύγος μέσω τραγουδιών και χορών, τα οποία διακρίνονταν για τη λαμπρότητά τους. Ο Όθωνας και η σύζυγός του δεν σταμάτησαν να χαιρετούν το πλήθος, το οποίο τους χειροκροτούσε συνεχώς.

¹⁵⁷Εφ. Αιών, φ. 10, 26 Οκτωβρίου, 1838

¹⁵⁸Οπ.π.

¹⁵⁹Οπ.π.

¹⁶⁰Οπ.π.

Χαρακτηριστικό είναι ότι οι ίδιοι ζήτησαν να μείνουν δύο ακόμα ημέρες στην Πάτρα, οι αρχές της οποίας αποφάσισαν να ετοιμάσουν έναν χορό για να τιμήσουν αυτή τους την απόφαση.

Φαίνεται, λοιπόν, ότι ο Όθωνας και η Αμαλία ήταν πολύ αγαπητοί στον λαό των πόλεων, τις οποίες αποφάσιζαν να επισκεφτούν και στη συγκεκριμένη περίπτωση της Πάτρας. Με βάση το συγκεκριμένο φύλλο της εφημερίδας, ο λαός έτρεφε μεγάλη αγάπη για τον Όθωνα, ο οποίος είχε αποστασιοποιηθεί από τις ραδιουργίες των κομμάτων και από τα πάθη που εξέφραζαν. Εξυμνούσαν πολύ συχνά τον βασιλιά και τη βασίλισσα για την ηρεμία και τη γαλήνη που είχαν φέρει στην Ελλάδα. Μέσα από όλα αυτά φαίνεται ότι είχε δημιουργηθεί μία λαμπρή εικόνα για τον Όθωνα.

Κυριακή 30 Οκτωβρίου 1838

«Μας γράφουν από την Πάτρα την 24 Οκτωβρίου. Κατά την 22 το Βασιλικό ζεύγος αξίωσαν να υποδεχθούν όλες οι Αρχές κατά τάξη και οι πρόκριτοι της πόλεως. Πρώτοι παρουσιάστηκαν οι Πρόξενοι των Δυνάμεων, και μετά από αυτούς ο Επίσκοπος της Αχαΐας, το Ιερατείο, ο Διοικητής με τους Υπαλλήλους του, η Δημοτική Αρχή, οι Δικαστικοί και διάφοροι άλλοι. Την 23 η Α. Μ ο πολυσέβαστος Βασιλεύς επισκέφθηκε την νέα οικοδομή του ναού του Αγίου Ανδρέου και περιηγήθηκε στην πόλη, συνοδευόμενος πάντοτε από τις ανευφημίες των πολιτών, των οποίων άκουσε και τα παράπονα τους, την ίδια ημέρα. Το εμπορικό επιμελητήριο παρουσίασε αναφορά, μέσω της οποίας ζητείτο η αρμοδιότητα του λοιμοκαθαρητηρίου της Πάτρας και της Διαμετακομίσεως για να επεκταθεί μέχρι των συνόρων. Μέσω αυτής της ενέργειας δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το εμπόριο της Πάτρας θα αυξηθεί πάρα πολύ.

Στις 25 Οκτωβρίου γύρω στις 9 η ώρα πμ ανέβηκε το Βασιλικό ζεύγος στην άμαξα. Ενθουσιασμένος όλος ο λαός έλυσε αμέσως τους ίππους, και διάφοροι πολίτες έσυραν την άμαξα μέχρι τον μόλο. Παρ' όλο ότι ακολούθησε βροχή, ο Λαός ακατάπαυστα τους επευφημούσε, και δεν απομακρυνόταν από την θάλασσα, έως ότου δεν μπορούσαν πλέον να δουν την Κορβέτα, η οποία μετέφερε τους ΑΑ.

*ΜΜ. Τα εθνικά πλοία βρίσκονταν στο λιμάνι και κανονιοβόλησαν κατά τάξη».*¹⁶¹

Στην εφ. Αθηνά αποτυπώνεται επίσης η γιορτή που έγινε στην Πάτρα προς τιμήν του βασιλιά και της βασίλισσας. Χαρακτηριστικό είναι ότι ο λαός αποφάσισε να απελευθερώσει τους ίππους της άμαξας των βασιλέων προκειμένου να την μεταφέρουν οι ίδιοι, επειδή θεωρούσαν ότι αυτό ήταν μία τεράστια τιμή. Πέρα από τις διαρκείς επιθυμίες των πολιτών, ο Όθων αποδέχτηκε και κάποια παράπονα, τα οποία αφορούσαν το λοιμοκαθακτήριο. Φαίνεται ότι οι Έλληνες δεν αναφέρουν καθόλου τα προβλήματά τους, τα οποία προκύπτουν από την Κυβέρνηση και από τους Βαυαρούς, στους ίδιους, αλλά επιθυμούν να τα παρουσιάσουν απευθείας στον Όθωνα και με αυτόν τον τρόπο τους παρακάμπτουν. Φαίνεται να τον αντιλαμβάνονται ως έναν Έλληνα βασιλιά και όχι ως ξένο. Άλλωστε, οι Βαυαροί ήταν για τους ίδιους ξένοι ή σε μερικές περιπτώσεις ακόμα και εχθροί, που επιδίωκαν την καταπάτηση των εδαφών που είχαν απελευθερώσει με τόσο κόπο. Τελικά το ταξίδι των βασιλέων ολοκληρώθηκε μόλις επέστρεψαν στην πόλη της Αθήνας, όπου οι αρχές του τόπου προετοίμασαν την υποδοχή τους.

«Η πόλη των Αθηνών αξιώθηκε επιτέλους να υποδεχτεί στους κόλπους της τον Βασιλέα και την Βασίλισσα κατά την 26 Οκτωβρίου. Στην 1: 30μμ έφθασε έκτακτος ταχυδρόμος από την Κόρινθο ο οποίος πάντοτε εκπληρεί τα χρέη του με τον καλύτερο τρόπο, όταν ανέφερε ότι κατά την 10:30 η Ελληνική Κορβέτα, επί της οποίας ήταν επιβιβασμένοι οι Βασιλείς ελλιμενίσθη στο Λουτράκι κατά το Μεσονύκτιο.

Παρά της Γενικής Διευθύνσεως η ήδηση αυτή κοινοποιήθηκε αμέσως στους Υπουργούς, τον Διοικητή και τον Φρούραρχο. Ταυτόχρονα ανηγγέλθησαν υπό τον Σαρωνικό κόλπο διεύθυνση του ατιμόπλοιου ο Μαξιμιλιανός, φέροντας το Βασιλικό ζεύγος. Ολόκληρη η πόλη και η φρουρά κινήθηκαν, και θέαμα ευχάριστο δημιουργήθηκε σε αυτή την περίπτωση από την γενόμενη συρροή ανθρώπων, καθώς οι λεωφόροι και η αγαστή οδός του Πειραιά ήταν γεμάτη από ανθρώπους. Στις καρδιές των ανθρώπων οι οποίοι ήταν παρόντες διαχύθηκε μεγάλη χαρά, και ανυπόμονοι περίμεναν την Βασιλική διέλευση. Οι Βασιλείς έφθασαν στα ανάκτορα εν μέσω της λαμπρότερης πομπής και των ζωηρών ανευφημιών του Λαού, κατά την 6μμ. Και η Α.Μ ο πολυσέβαστος Βασιλέας, και η Α.Μ

¹⁶¹Εφ. Αθηνά, φ. 11, 30 Οκτωβρίου, 1838

πολυάρεστος και χαριεστάτη Βασίλισσα έχαιραν άκρας υγείας».¹⁶²

Τετάρτη 24 Απριλίου 1840

«Ο Βασιλιάς μαζί με την Βασίλισσα θα περιοδεύσουν εντός ολίγου στην Πελοπόννησο. Ο επί των Στρατιωτικών Γραμματεύς κ. Σμάλτζ και ο Υπουργικός Σύμβουλος κ. Πρεβελέγκιος απαρτίζουν μέρος της συνοδείας τους.»¹⁶³

«Αλλά πρέπει να πούμε ότι στην περίπτωση αυτή που καθένας θέλει να απολαμβάνει την περιοδεία του στην επαρχία, οι Λαοί τούτων δεν θέλουν βεβαίως περιορισθεί σε μόνο τις ανευφημίες οι οποίες είναι αδιάφοροι στον φρόνιμο Αρχηγό ενός Κράτους, αλλά θέλουν εκθέσει θαρραλέως την αληθή κατάσταση τους και ως προς το οικονομικό και ως προς το πολιτικό μέρος».¹⁶⁴

«Συμπολίτες ο σκοπός της περιοδείας του δικού μας Βασιλέως δεν μπορεί να είναι άλλος, εκτός από εκ του πλησίον περί της καταστάσεως τους. Ω άνθρωποι της πρωτεύουσας γνωρίζουμε κατά κάποιον τρόπο, πάντα ποιες πληροφορίες αντιφατικές έρχονται στα διαφορετικά Ταχυδρομεία του Κράτους, και ποιες ψευδείς αποστολές μορφώνονται και από τις επαρχίες και εντός αυτής της Καθέδρας ως εκ του προσώπου των επαρχιών για την Κυβέρνηση. Είθε σε θέση ήδη να εξηγηθείται, όσα πάσχετε δεινά πολλά και να επικαλεσθείτε την γρήγορη θεραπεία. Μην παρεξηγήσετε το αποτέλεσμα ως

¹⁶²Οπ.π.

¹⁶³Εφ. Αιών, φ. 156, 24 Απριλίου, 1840

¹⁶⁴Οπ.π.

δοθεισών άλλοτε και πολλές φορές υποσχέσεων περί της συστάσεως μίας Δανειστικής Τράπεζας, της οποίας έχετε αληθώς πρώτιστα ανάγκη.

Αν αυτή δεν πραγματοποιηθεί μέχρι τότε, αιτία είναι οι κακές εισηγήσεις ξένων ανθρώπων, ή μη οίτινες καθεστώςι ύποπτο, ως μη όφειλε! Είναι δική μας ευχή η καλή οικονομική κατάστασή σας. Άξιοι μυρίων αναθεμάτων, άνθρωποι τέτοιοι εισέρχονται κατά δυστυχία παντού και πάντοτε, προορισμένοι να κατεργάζονται τη δυστυχία των ομοίων τους, χωρίς να συλλογίζονται, ότι της δυστυχίας αυτής, η οποία κορυφώνεται, οι ίδιοι αποκαθίστανται πρώτων και ελεεινό θύμα. Ο Βασιλιάς μπορεί εκτός να έχει όλη την καλή διάθεση περί της καλής αποκαταστάσεως σαν στοιχείο πρώτιστων του οποίου υπάρχει ήδη Δανειστική Τράπεζα και Αντιπροσωπευτικό σύστημα. Ο Θεός σας γλύτωσε ήδη από τις περί αυξήσεως του δεκατισμού σχέδια του οικονομολόγου Ρέγνυ, όπως την γλύτωσε άλλοτε και από άλλων και από εκείνου του μεγαλοφουούς Φράϋ. Ευχαριστήσατε περί τούτου τον Βασιλέα, αλλά βεβαιώσατε τον, ότι άνευ Δανειστικής Τράπεζας όχι μόνο εις τους φανταστικούς προϋπολογισμούς του Ρέγνυ 18 μιλίονα του έτους 1840 αλλά ούτε το ευρύτερο αυτών θέλουν εισπραχθεί ως δείχνουν τα πράγματα».¹⁶⁵

«Μη λυπηθείτε, αν ακόμη δεν δόθηκαν στους δικούς μας αναγνώστες τα υποσχεθέντα εθνόσημα και οι βαθμοί. Για την αδικία αυτή αποτανθήτε προς τον Σμάλτζ κάθε Γραμματεία των Στρατιωτικών ο οποίος ως αμέτοχος του Αγώνος και των δεινών σας, περιορίσθηκε να θεωρεί ως χρησμούς Πυθίας, τις εισηγήσεις ενός νεήλυδος και ενός συντοπίτη του. Μην παρεξηγήσετε την μέχρι τώρα λησμονηθείσα επανόρθωση του περί προικοδοτήσεως Νόμου, και την κατάργηση του Κωλύοντος τις εμφυτεύσεις διατάγματος. Ο κ Πρεβιλέγιος, ως σύμβουλος και της Γραμματείας των οικονομικών, θέλει πεισθεί συμπεριφερόντων, ποια υπάρχει διαφορά μεταξύ πείρας και θεωρίας, μεταξύ επαρχιών και Γραφείων μεταξύ εφαρμογής και βιβλίων.

Συμπολίτες φειδωλοί στις αναφορές, από τις οποίες παραγέμισαν πλέον τα ανώγεια και κατώγεια και όλες οι θυρίδες του Ανακτοβουλίου και των Γραμματειών, ειλικρινείς στις εξηγήσεις σας, τις οποίες έχει ανάγκη ο Βασιλιάς, ως πατέρας όλων, ελπίσατε ότι δεν θέλετε πλέον στενάξει υπό την μάστιγα των καταδιώξεων, των καταχρήσεων, της αχρηματίας και τις ελλείψεις του Αντιπροσωπευτικού συστήματος».¹⁶⁶

¹⁶⁵Οπ.π.

¹⁶⁶Οπ.π.

Μέσα από την εφ. *Αιών* αποτυπώνεται το ταξίδι που πραγματοποίησε ο βασιλιάς Όθωνας στην Πελοπόννησο. Συγχρόνως αποτυπώνονται και οι ανάγκες που είχαν οι κάτοικοι του συγκεκριμένου τόπου. Τον αποκαλούν «πατέρα» τους και του ζητούν να προχωρήσει στη δημιουργία μιας Δανειστικής Τράπεζας. Σύμφωνα με τον συντάκτη, οι περιοδείες που έκανε το βασιλικό ζεύγος δεν ήταν δυνατόν να περιορίζονται απλά και μόνο στις επευφημίες εκ μέρους του λαού προς το πρόσωπό τους, αλλά να είναι αφορμές για να εκδηλώνονται αιτήματα που έχει ο λαός και τα προβλήματά του. Η αδιαφορία που έδειξαν οι Βαυαροί και η Κυβέρνηση για τους Έλληνες, σίγουρα δεν ήταν άγνωστη στον Όθωνα, ο οποίος μόνο στην περίπτωση δημιουργίας αντιπροσωπευτικού συστήματος θα μπορούσε να επιτύχει την έκθεση των προβλημάτων των Ελλήνων προς την Κυβέρνηση. Βέβαια τονίζεται ότι μέχρι και την παραχώρηση Συντάγματος τα ταξίδια και οι περιοδείες που έκανε ο βασιλιάς θα έπρεπε να λειτουργούν ως έναυσμα για να εκδηλώνονται τέτοιου είδους ζητήματα, που ταλαιπωρούσαν όλους τους Έλληνες, οι οποίοι υπέφεραν κάτω από την αυταρχική διακυβέρνηση των Βαυαρών. Περίμεναν, λοιπόν, από τον Όθωνα να λύσει τα προβλήματά τους και να τους προστατεύσει. Δηλώνοντας την πίστη τους προς τον βασιλιά, ανέμεναν να τους προφυλάξει από κάθε αυθαιρεσία των Βαυαρών, όπως θα έκανε ο πατέρας τους.

Σάββατο 29 Απριλίου 1839

Ο αρθρογράφος της εφ. *Αθηνά*, στην ενότητα υπό τον τίτλο «Διάφορα», αναφέρεται σε ένα ταξίδι που είχαν σχεδιάσει ο Όθωνας και η Αμαλία σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας. Περιγράφονται πιο συγκεκριμένα η αναχώρηση, η διαμονή και η επιστροφή τους.

«Την προηγούμενη Πέμπτη στις 10πμ αναχώρησε από την πόλη μας ο Βασιλιάς μαζί με την Βασίλισσα αλλά και τις υπόλοιπες υπηρεσίες του παλατιού όπου κατευθύνθηκαν στην Θήβα, και από εκεί στην Λειβαδιά με τελικό προορισμό την Λαμία όπου θέλησαν να διαμείνουν για λίγες ημέρες. Στην συνέχεια θα μεταβούν στα σύνορα της Βόνιτζας και από εκεί στο Μεσολόγγι, όπου θα περιμένουν το ατμόπλοιο για να επιβιβαστούν σε αυτό, και εάν τα πράγματα δεν απαιτήσουν την

*παρουσία τους στην Αθήνα, ίσως ο Βασιλιάς καταφέρει να περιηγηθεί με το ατμόπλοιο και ένα μέρος των νησιών του Αιγαίου Πελάγους».*¹⁶⁷

Η περιοδεία που έκανε ο Όθωνας στη Στερεά Ελλάδα ολοκληρώθηκε με την επίσκεψή του στη Χαλκίδα, στη Θήβα και στην Οιχαλία. Στις πόλεις αυτές έγινε δεκτός με μεγάλο ενθουσιασμό και επευφημίες από τον λαό. Χαρακτηριστικό είναι ότι επιστρατεύτηκαν οι μαθητές σχολείων για να υποδεχθούν το βασιλικό ζεύγος στην κάθε πόλη. Η τελετουργία που ακολουθήθηκε είχε καθοριστεί εκ των προτέρων, ενώ περιελάμβανε διάφορα σύμβολα, όπως ήταν η παράδοση στον βασιλιά των κλειδιών του φρουρίου, γεγονός που συμβόλιζε πως ο ίδιος είχε στα χέρια του την εξουσία της Χαλκίδας. Επιπλέον, ένα κορίτσι, το οποίο φοιτούσε στο δημοτικό σχολείο, προσέφερε ένα στεφάνι ελιάς στον Όθωνα, κάτι που συμβολίζει την Ειρήνη, που επιθυμούσαν οι Έλληνες, της οποίας θεωρούσαν πως εγγυητής ήταν ο Όθωνας. Ο χαιρετισμός τέλος με τους 21 κανονιοβολισμούς, που προήλθαν από τα κανόνια των φρουρίων, λειτούργησε ως σύμβολο για το έτος κατά το οποίο ξεκίνησε η Επανάσταση του 1821. Η υποδοχή αυτή του βασιλικού ζεύγους Στερεά Ελλάδα αποτύπωνε τα αισθήματα που είχαν οι κάτοικοι των συγκεκριμένων περιοχών για τον βασιλιά. Θα πρέπει βέβαια να τονιστεί ότι σε καμία περίπτωση δεν μπορεί κάποιος να είναι σίγουρος ότι οι επευφημίες των πολιτών και η υποδοχή του βασιλιά εκ μέρους των μαθητών με τις σημαίες υψωμένες ήταν εξολοκλήρου αυθόρμητες. Σε κάθε περίπτωση μπορεί οι τελετές αυτές να οργανώνονταν εκ μέρους των Βαυαρών για να δημιουργηθεί μία εικόνα αισιοδοξίας και χαράς των πολιτών, κάθε φορά που συναντιόντουσαν με τον βασιλιά. Εξαιτίας αυτού θα πρέπει οι αναγνώστες να είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικοί όταν διαβάζουν ή μελετούν άρθρα φιλοβασιλικών εφημερίδων, λόγω του ότι σε κάθε περίπτωση υπήρχε το ενδεχόμενο λογοκρισίας του τύπου. Ακόμα, λοιπόν, και στις πόλεις, όπου δεν γινόταν αποδεκτός με τις συγκεκριμένες επευφημίες ή τιμές, το πιθανότερο είναι ότι δεν το ανέφεραν οι εφημερίδες στα άρθρα τους.

Στη συνέχεια παρατίθενται διάφορα αποσπάσματα από φύλλα της εφ. *Αιών*, στα οποία περιγράφονται τα ταξίδια των βασιλέων και όλες οι αντιδράσεις του λαού, μαζί με όλους τους συμβολισμούς, που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Τετάρτη 07 Ιουνίου 1839

¹⁶⁷Εφ. Αθηνά, φ. 611, 29 Απριλίου, 1839

Διάφορα

«Την 27 Μαΐου έκανε δεκτούς η Άμφισσα με ενθουσιασμό και αγαλλίαση τον βασιλιά Όθωνα και την βασίλισσα Αμαλία. Εξήλθε ο λαός και οι μαθητές της Ελληνικής και Αλληλοδιδασκτικής Σχολής με αναπεπταμένες σημαίες, έχοντας επί κεφαλής τους, τους διδασκάλους τους. Εκφωνήθηκε στην αρχή πρώτα ένας μικρός λόγος από τον Δήμαρχο και ένας δεύτερος λόγος στην συνέχεια από κάποιο νέο της Ελληνικής Σχολής. Έτερον προς την μωριοπόθητο Βασίλισσα, το οποίο στο Βασιλικό ζεύγος προξένησε την μεγαλύτερη ευαρέσκεια. Την νύκτα καταφωτίσθηκε η πόλη, ενώ την επομένη ευχαριστήθηκαν να επισκεφθούν τα εκεί Σχολεία. Κατά την είσοδό τους στην Ελληνική Σχολή εκφωνήθηκαν στίχοι κάποιων από τους μαθητές, οι οποίοι πολύ ευχαριστήθηκαν. Έπειτα εκφωνήθηκε ένας μικρός λόγος από έναν άλλο μαθητή, εκθέτοντας την ευγνωμοσύνη και αγαλλίαση των μαθητών. Μετά από αυτά έγιναν οι εξετάσεις.

Το Βασιλικό ζεύγος με πατρική φιλοσοφία άκουσαν τας ευστόχους αποκρίσεις των μαθητών, ηυδόκησαν να εκφράσουν προς τον Διδάσκαλο και μαθητές την μεγάλη τους ευαρέσκεια. Οι ευδαιμονέστερες στιγμές του Διδασκάλου και των μαθητών υπήρξαν εκείνες των επισκέψεων των ΑΑ. ΜΜ. στην Ελληνική».¹⁶⁸

Τετάρτη 23 Νοεμβρίου 1838

«Είσοδος της Α.Μ. στην Χαλκίδα

Όταν (κατά την 27 Σεπτεμβρίου) διαδόθηκε στην Χαλκίδα η ήδηση της ελεύσεως της Α. Μ εξήλθε με σκοπό να προϋπαντήσει ο Διοικητής της Εύβοιας μαζί με τον Μοίραρχο και ο τετράρχης μαζί με τους ανωτέρους Αξιωματικούς της Φάλαγγας επάνω στα άλογα τους μέχρι της Αυλίδος. Οι υπόλοιποι, πολιτικές, Δικαστικές και Στρατιωτικές Αρχές και ολόκληρος ο λαός, εξήλθαν εκτός του φρουρίου περιμένοντας την έλευσή του. Ολόκληρη η πόλη μας εκκενώθηκε. Στην παράταξη στάθηκε πρώτος ο δήμαρχος μετά από το Δημοτικό Συμβούλιο και στην συνέχεια τα παιδιά του Αλληλοδιδασκτικού Σχολείου, οι περισσότεροι αυτών ήταν λευκοφορεμένοι με ταινίες κυανές.

Μετά από αυτούς ήταν με σημαίες απλωμένες όλες οι συντεχνίες μαζί με των Εβραίων, και η σημαία των Δημοτών της Χαλκίδας επί της οποίας ήταν επιγεγραμμένο στα Εβραϊκά και στα Ελληνικά

¹⁶⁸Εφ. Αιών, φ. 70, 7 Ιουνίου, 1839

«Ισραηλίται». Ακολουθούσαν οι μαθητές του Ελληνικού σχολείου, έπειτα ο Δικαστικός κλάδος, οι χωροφύλακες, και το ιερατείο του Αγίου Σάμου, ντυμένο με την στολή του. Ήταν αναμμένα όλα τα φώτα στον ναό της Αγίας Παρασκευής. Λαμπροτάτη υποδοχή δεν ήταν δυνατόν να υπάρξει, αν, κατά δυστυχία το ψύχος και το σκοτάδι δεν ανάγκασαν μερικούς και μάλιστα τις κυρίες να αναχωρήσουν λυπημένοι, καθ' ότι η Α. Μ εισήλθε γύρω στις 8 η ώρα το απόγευμα. Ο Δήμαρχος πρώτος πρόσφερε αρμόδιο λόγο. Έπειτα αντήχησαν όλοι οι λόφοι μέσω της ανευφημίας «Ζήτω ο Βασιλεύς της Ελλάδος» στην συνέχεια πρόσφεραν τα παιδιά του Αλληλοδιδασκτικού σχολείου ένα στεφάνι από ευώδη άνθη. Ο Φρούραρχος πρόσφερε τα κλειδιά του Φρουρίου, τα οποία πήρε η Α. Μ. και τα άφησε πάλι στο δίσκο. Η κανονιοφόρος η οποία βρισκόταν στο λιμάνι χαιρέτησε με 21 κανονιοβολισμούς. Στην συνέχεια εισήλθε στο φρούριο η Α. Μ., έπειτα πήγε στον Ναό στον οποίο περίμενε ολόκληρο το ιερατείο. Σε όλες τις οδούς ακούγονταν φωνές αδιάκοπων ανευφημιών, και έπειτα φωτίστηκε ολόκληρη η πόλη. Την επομένη έγινε δοξολογία εντός του φρουρίου στον Ναό της Αγίας Παρασκευής, στον οποίο παρευρέθηκε η Α. Μ. ακολουθούμενος από όλες τις Αρχές και του λαού με την προσήκουσα τάξη. Εκείνη την ώρα που βγήκε από το σπίτι του για να κατευθυνθεί στον ναό, τότε ένα από τα κορίτσια του πρόσφερε στεφάνι από άνθη και ελιά, προσφώνησαν ένα γρήγορο χαιρετισμό. Μετά την δοξολογία δέχθηκε η Α. Μ. τις επισκέψεις όλων των Αρχών αλλά και διαφόρων ιδιωτών, μεταξύ των οποίων ήταν και ο ΧεσάνΠεής, πλουσιότατος Οθωμανός και αδελφός του Χ. Ισμαήλ Πεή και οι Εβραίοι. Ο μεν ΧασάνΠεής παρακάλεσε την Α. Μ. να συστήσει τα συμφέροντα των Οθωμανών στην Μικτή Επιτροπή, διατάζοντας το γρήγορο τέλος των υποθέσεων τους κτλ.

Οι δε Εβραίοι τον ικέτευσαν του να είναι απαλλαγμένοι από την στρατολογία. Απάντησε η Α. Μ μ' όλη την αξιοπρέπεια και ευφυΐα στον πρώτο, ότι δόθηκε προθεσμία βραχεία έξι μηνών στην νέα Επιτροπή, για να δώσει, σε όλες τις διαφορές τους, και ότι ενήργησε καθ' όλη την δραστηριότητα ειλικρίνεια και δικαιοσύνη και την απαιτούμενη στις φιλικές σχέσεις με τον Σουλτάνο. Προς τους δευτέρους απάντησε, ότι καθώς επωφελούνται όλα τα προνόμια του πολίτη, πρέπει να έχουν και αυτό το μικρό βάρος, για το οποίο ο νόμος τους διευκολύνει μέσω της αντικαταστάσεως άλλων, όταν αυτοί θεωρούν τον εαυτό τους ανίκανο της στρατιωτικής υπηρεσίας. Έπειτα περιήλθε η Α.Μ. την πόλη και το φρούριο του Καραμπαμπά, επιθεώρησε όλο το στρατό, επισκέφθηκε το Αλληλοδιδασκτικό Σχολείο όπως και το Ελληνικό, όπου έμεινε ευχαριστημένος από όλα. Το απόγευμα τίμησε τον διοικητή της Τραπεζής Κ. Π Αναγνωστόπουλον, τον Επίσκοπο της Σάμου, τον Συνταγματάρχη Κ Κριεζιώτην, τον Λυκούργον, και Μιληατην. Την επομένη (στις 29) δώρισε 100 δραχμές στους

κατάδικους, καθώς ζήτησε και τον κατάλογο αυτών. Γύρω στις 10η ώρα αναχώρησε εν μέσω ανευφημιών από όλο τον Λαό».¹⁶⁹

«Προσθήκη. Η Α.Μ. παρατήρησε, αρκετά την παλίρροια, και δεν είναι αμφιβολία, ότι πείσθηκε περί της ανάγκης του να καθαρισθεί το λιμάνι για να μπορούν να εισπλέουν μεγάλα πλοία, αυτό θα συντελέσει στην αύξηση του εμπορίου της πόλεως».¹⁷⁰

Τετάρτη 10 Μαΐου 1839

«Ησυχία άκρα καθ' όλον το Κράτος.

Η περιοδεία του Βασιλικού ζεύγους κατά την άφιξη τους στην Στερεά Ελλάδα προξενεί στους κατοίκους της περιοχής πολύ μεγάλη χαρά. Υγιείς έφθασαν μέσω της Βοιωτίας και της Φωκίδας στην Οιχαλία, απ' όπου μέσω της Ακαρνανίας θέλουν να φθάσουν στο Μεσολόγγι. Ελπίζεται γρήγορη και αίσια επιστροφή στην πρωτεύουσα».¹⁷¹

Τετάρτη 14 Μαΐου 1839

ΔΙΑΦΟΡΑ

«Η αιφνίδιος έλευση του Βασιλέα Όθωνα και της Βασίλισσας Αμαλίας στην πόλη των Θηβών έφερε στους κατοίκους αυτής αγαλλίαση και αφ' ετέρου τους έφερε και λύπη διότι δεν μπόρεσαν όπως έπρεπε και όπως ήθελαν να εκδηλώσουν τις άκρατες ευχαριστίες τους. Οι αξιότιμοι Διοικητής Βοιωτίας Στ. Ν Βρυζάκης, Δήμαρχος Θηβών και οι υπόλοιποι υπάλληλοι, εκείνη την στιγμή προετοίμασαν μέσω της επιμελείας του κ. Δημάρχου, τρία τόξα το ένα στην άκρη της πόλης, το δε δεύτερο στο μέσω της αγοράς, και το τρίτο εις το άκρο του στρατόνα της Χωροφυλακής, από όπου διήλθαν ο Βασιλιάς μαζί με την Βασίλισσά του. Μακράν λοιπόν ο Διοικητής, ο Δήμαρχος και οι υπόλοιποι κάτοικοι έφερανν επτά σημαίες διαφόρων συντεχνιών, έφθασαν να προϋπαντήσουν τον Όθωνα και την Αμαλία.

¹⁶⁹Εφ. Αιών, φ. 18, 23 Φεβρουαρίου, 1838

¹⁷⁰Οπ.π.

¹⁷¹Εφ. Αιών, φ. 62, 10 Μαΐου, 1839

Παρόλο που έχει επέλθει η νύκτα ο Όθωνας και η Αμαλία διήνυσαν εντός μίας ημέρας την οδό από την Αθήνα προς την Θήβα, όπου διέκριναν την αγαλλίαση των κατοίκων. Και οι δύο όμως εξέφρασαν την ευχαρίστηση τους για την υποδοχή των κατοίκων μέσω του κυρίου Διοικητή και του Δημάρχου. Το πρωί δέχτηκαν την επίσκεψη των Αρχών και προκρίτων των Θηβών, προς τους οποίους υποσχέθηκαν, ότι όταν επιστρέψουν, θέλουν διαμείνει πλέον των δύο ημερών, για να ευχαριστήσουν πολύ περισσότερο τον Λαό. Αμέσως δε αναχώρησαν προς την Λιβαδειά, συνοδευόμενοι πάλι από τον Διοικητή και την χωροφυλακή και παρακολουθούμενοι από πλήθος κατοίκων, οι οποίοι χωρίς σταματημό ανευφημούσαν τον Βασιλέα της Ελλάδας Όθωνα και την σύζυγο αυτού Βασίλισσα Αμαλία».¹⁷²

Τετάρτη 17 Μαΐου 1839

«Μας γράφουν από την Οιχαλία από της 8 Μαΐου ότι στην ευχάριστη αγγελία της αφίξεως του Όθωνα και της Αμαλίας όλοι οι κάτοικοι της Οιχαλίας και πλήθος των περιοίκων εξήλθαν 1 ώρα νωρίτερα προς προϋπάντηση του Βασιλικού ζεύγους. Ο Διοικητής και οι υπόλοιπες Αρχές περίμεναν από πάνω του χωρίου Λάσπης. Σε ευθεία γραμμή οι μαθητές των σχολείων έφεραν ανυψωμένες τις σημαίες, παρόντων των διδασκάλων τους. Ήλθαν οι ΑΑ. ΜΜ και οι ζητωκραυγές υψώνονταν προς τον ουρανό. Οι γυναίκες βρίσκονταν στις οδούς εκφράζοντας τις επιθυμίες τους απλοϊκά. Ο λαός αγάλλετο καθώς είχε την αξίωση να βρεθεί εν τω μέσω των ΑΑ. ΜΜ, και από την ημέρα της αφίξεως των μέχρι σήμερα εξακολουθεί να είναι χαρούμενος. Οι ημέρες αυτές είναι της ζωής του οι πιο ευτυχισμένες. Ο Βασιλιάς επισκέφθηκε το Αλληλοδιδασκτικό και το Ελληνικό Σχολείο, εξέτασε τους μαθητές σε πολλά μαθήματα τους, οι οποίοι μέσω των απαντήσεων τους δικαίωσαν τις προσδοκίες του. Εκφωνήθηκε από ένα μαθητή αρμόδιος λόγος. Οι Βασιλείς ευχαριστήθηκαν να διαμείνουν εδώ επί πέντε ημέρες».¹⁷³

Όλα όσα περιγράφηκαν μέχρι τώρα ήταν τα πιο σημαντικά ταξίδια που έκανε ο Βασιλιάς στο ελληνικό Βασίλειο, έτσι όπως αυτά καταγράφηκαν μέσω των εφημερίδων της εποχής. Έγινε φανερό η μεγαλοπρεπής υποδοχή που του επιφύλασαν οι κάτοικοι και οι επευφημίες υπέρ αυτών.

¹⁷²Εφ. Αιών, φ. 63, 14 Μαΐου, 1839

¹⁷³Εφ. Αιών, φ. 64, 17 Μαΐου, 1839

Τέλος, σημαντική είναι η ύπαρξη των αισθημάτων χαράς, ασφαλείας και αγαλλίασης, που τους δημιουργούνταν, αλλά και η θέληση να εορτάσουν ακόμα περισσότερο για να τους τιμήσουν.

1.2 Τα ταξίδια στα νησιά

Κάποια από τα πιο σημαντικά ταξίδια, που πραγματοποίησε το βασιλικό ζεύγος, ήταν προς τα νησιά του Αιγαίου. Το αγαπημένο τους νησί φάνηκε ότι ήταν η Σύρος, όπου οι κάτοικοι τους επιφύλαξαν μία μεγαλοπρεπή υποδοχή. Όλο το νησί γιόρτασε την έλευσή τους, ενώ, σύμφωνα με τους συντάκτες των εφημερίδων που μελετώνται, η χαρά τους ήταν πολύ μεγάλη. Η δημοτική αρχή διοργάνωσε μία με γιορτή προς τιμήν του Όθωνα, κατά τη διάρκεια της οποίας φωταγωγήθηκε η πόλη, γεγονός που συμβόλιζε τη νέα εποχή που γεννιόταν με τη συμβολή του βασιλιά. Επιπλέον διοργανώθηκαν και πολλοί χοροί για να εορταστεί ακόμα καλύτερα η έλευση του βασιλικού ζεύγους.

Η συνήθεια που είχε ο Όθωνας να πραγματοποιεί περιοδείες σε ολόκληρο το βασίλειό του, του έδινε τη δυνατότητα της παρατήρησης αφενός των συναισθημάτων που είχαν οι Έλληνες γι' αυτόν και αφετέρου των προβλημάτων που αντιμετώπιζαν. Σημαντικό είναι ότι περίπου δύο χρόνια μετά την επίσκεψη του Όθωνα στη Σύρο, οι έμποροί της απέστειλαν μία αντιπροσωπεία στην Αθήνα για να συναντηθεί με τον ίδιο και να του αναφέρει τα προβλήματα που υπήρχαν, εξαιτίας του νόμου των τελωνείων. Παρακάμπτοντας τους Βαυαρούς, οι κάτοικοι από τη Σύρο, συναντήθηκαν αμέσως αυτοπροσώπως με τον βασιλιά, στον οποίο είχαν πολύ πιο μεγάλη εμπιστοσύνη. Την εμπιστοσύνη αυτή την κέρδισε με τα ταξίδια που έκανε στο νησί τους. Φαίνεται λοιπόν ότι μόλις πραγματοποίησε την επίσκεψή του στη Σύρο το 1840, γνώρισε τους κατοίκους του νησιού, διάφορες επαγγελματικές ομάδες και εμπόρους. Εξαιτίας αυτού λίγο αργότερα οι κάτοικοι ζήτησαν ακρόαση από τον ίδιο τον βασιλιά και από κανέναν άλλον. Αναλυτικότερα με βάση τα φύλλα των εφημερίδων αναφέρονται τα ακόλουθα.

Τετάρτη 18 Σεπτεμβρίου 1840

Διάφορα

«Ο Βασιλιάς μαζί με την Βασίλισσα αναχώρησαν εχθές με το ατμόπλοιο Όθωνος, με το οποίο θέλουν να κάνουν ένα ολιγοήμερο ταξίδι στο Αιγαίο Πέλαγος, και μετά το πολύ από δέκα ημέρες θα επιστρέψουν στην Αθήνα. Μαθαίνουμε ακόμη ότι οι κάτοικοι της Σύρου προετοιμάστηκαν να υποδεχθούν τον Βασιλέα με την πιο μεγάλη μεγαλοπρέπεια. Στην Σύρο επιθυμούν να μείνουν σήμερα, και θέλουν να μείνουν για λίγες ημέρες, και αφού δουν το νησί στην συνέχεια θα πάνε στην Τήνο. Επίσης σήμερα εορτάσθηκε με την συνηθισμένη πομπή, η εορτή του ονόματος του Όθωνα. Όλοι οι ενεργοί πολιτικοί και στρατιωτικοί πήγαν στο ναό της Αγίας Ειρήνης, όπου εψάλει ο Ύμνος προς τον Θεό και παράκληση υπέρ της υγείας του Βασιλιά και της Βασίλισσας. Μετά την παράκληση, όπως και στην αρχή η εορτή χαιρετίστηκε με κανονιοβολισμούς και τώρα στην λήξη της έγινε το ίδιο.»¹⁷⁴

Ο συντάκτης του συγκεκριμένου φύλλου αναφέρει ότι ο Όθων και η Αμαλία πάρα πολύ συχνά πραγματοποιούσαν ταξίδια στην Ελλάδα, για να έρθουν σε άμεση επαφή με τον λαό. Στις 18 Σεπτεμβρίου επισκέφτηκαν κάποια από τα νησιά του Αιγαίου. Στη Σύρο έγιναν δεκτοί με μεγαλοπρέπεια, κάτι που φανερώνει την αγάπη που έτρεφαν οι κάτοικοι του νησιού προς το ζεύγος των βασιλέων. Αυτή η πολιτική κίνηση του Όθωνα, να επισκέπτεται δηλαδή ανά τακτά διαστήματα διάφορα μέρη της Ελλάδας, τον βοήθησε, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, να γνωρίζει τα προβλήματα που υπήρχαν και τα οποία μπορεί να του απέκρυπταν οι υπουργοί ή η Κυβέρνησή του. Συγχρόνως γινόταν αποδέκτης της αντιπάθειας ή της συμπάθειας προς το

¹⁷⁴Εφ. Αθηνά, φ. 751, 18 Σεπτεμβρίου, 1840

πρόσωπό του. Έτσι κατανοούσε πολύ καλύτερα τον λαό του και αντιλαμβανόταν την κατάσταση στην οποία βρισκόταν το βασίλειό του.

Ακολούθως ο αρθρογράφος της εφ. *Αθηνά* τονίζει ότι «*σήμερα δηλ την ίδια ημέρα που ο Βασιλιάς Όθων και η Βασίλισσα Αμαλία βρίσκονται στην Σύρο, στην Αθήνα εορτάσθηκε η ονομαστική εορτή του Όθωνα*»¹⁷⁵. Εδώ περιγράφεται πως «*όλοι οι σημαίνοντες πολιτικοί και στρατιωτικοί υπάλληλοι κατευθύνθηκαν στον ναό της Αγίας Ειρήνης προκειμένου να παρακολουθήσουν την δοξολογία και να τιμήσουν με αυτόν τον τρόπο την εορτή του Όθωνα και κατ' επέκταση τον ίδιο τον Όθωνα*»¹⁷⁶. Αξιοσημείωτο είναι πως τόσο στην αρχή όσο και στο τέλος των εορτών, η μεγαλοπρέπειά τους συμπληρωνόταν πάντα από κανονιοβολισμούς.

Τετάρτη 25 Σεπτεμβρίου 1840

Και στο συγκεκριμένο φύλλο της εφημερίδας περιγράφονται διάφορες ειδήσεις από τα ταξίδια που έκανε ο Όθωνας στα νησιά του Αιγαίου, οι οποίες για μία ακόμα φορά αποδεικνύουν τα όσα ελέχθησαν παραπάνω.

«Στο προηγούμενο φύλλο μας δημοσιεύσαμε την άφιξη του Βασιλέως και της Βασίλισσας στο νησί της Σύρου. Ακόμη αναφέρθηκαν οι προετοιμασίες οι οποίες έγιναν από τους Ερμουπολίτες προκειμένου να τιμήσουν το Βασιλικό ζεύγος για την άφιξή τους στο νησί τους. Ακόμη οι κάτοικοι τους νησιού φώτισαν ολόκληρη την πόλη, και έκαναν χορούς και έκαναν ότι ήταν δυνατό για να τους ευχαριστήσουν. Όμως δεν γνώριζαν ότι ο Όθων έφυγε από την Αθήνα για να αποφύγει την ενόχληση η οποία δημιουργείται από τις προλήψεις των Ελλήνων για αυτές τις ημέρες, καθώς τις συγκεκριμένες ημέρες εορτάζονται οι άγιοι των ονομάτων τους.

Παρόλο που οι Έλληνες δεν είχαν λίγες εορτές, οι Βαυαροί δημιούργησαν και άλλες, οι οποίες ήταν βέβαια ασυνήθιστες στον πολιτισμένο κόσμο. Αυτές ήταν οι εορτές των ονομάτων του Όθωνα και της Αμαλίας, οι οποίες επικρατούσαν σύμφωνα με τις παλαιές συνήθειες, αλλά όλοι οι φρόνιμοι πλέον προσπαθούσαν να τις καταργήσουν. Στην συνέχεια ο Βασιλιάς και η Βασίλισσα είχαν σκοπό

¹⁷⁵Οπ.π.

¹⁷⁶Οπ.π.

να αναχωρήσουν από την Σύρο το απόγευμα της 24 Σεπτεμβρίου για να μεταβούν στην Τήνο και στα τέλη του Σεπτεμβρίου να γυρίσουν στην Αθήνα».¹⁷⁷

Τετάρτη 19 Αυγούστου 1842

Στο συγκεκριμένο φύλλο της εφημερίδας τονίζεται ότι «Μαθαίνουμε ότι σύντομα καταφθάνει στην πόλη μας αποστολή εκ μέρους των εμπόρων της Σύρου με αναφορές του ίδιου προκειμένου να παραστήσει στον Βασιλιά τα κακά τα οποία επέφερε και θέλει επιφέρει στο εμπόριο ο τελευταίος περί των τελωνείων νόμος, και συγχρόνως να επικαλεσθεί την διόρθωση αυτών, διότι το εμπόριο είναι η ζωή του τόπου μας και δεν πρέπει να αφανισθεί ολοκληρωτικά».¹⁷⁸ Φαίνεται, λοιπόν, ότι σε περίπτωση που υπάρξει κάποιο κάποιο πρόβλημα, όπως αυτά που δημιουργήθηκαν εξαιτίας του νόμου των τελωνείων, που έβλαπτε τα συμφέροντα, που είχαν οι έμποροι της Σύρου, παιρνόταν η απόφαση να αποσταλούν εκπρόσωποι για να έχουν συνάντηση με τον ίδιο τον βασιλιά, έτσι ώστε να λυθεί το πρόβλημά τους. Αυτό για ακόμα μία φορά αποδεικνύει την μεγάλη εμπιστοσύνη που έδειχνε ο λαός προς το πρόσωπό του.

1.3 Η εικόνα του βασιλιά μέσα από τα ταξίδια του

Η εικόνα που είχε σχηματίσει ο λαός για τον βασιλιά Όθωνα μπορεί πολύ εύκολα να γίνει φανερή μέσω της ανάγνωσης των συγκεκριμένων εφημερίδων της εποχής. Εξάλλου ο Αιών και η Αθηνά είναι δύο εκ των μεγαλύτερων εφημερίδων, οι οποίες απέδιδαν την εικόνα του βασιλιά, έτσι όπως δημιουργούνταν μέσω των ενεργειών του. Ακολούθως παρουσιάζονται ορισμένα από αυτά τα

¹⁷⁷Εφ. Αιών, φ. 200, 25 Σεπτεμβρίου, 1840

¹⁷⁸Εφ. Αθηνά, φ. 942, 19 Αυγούστου, 1842

ταξίδια, καθώς και οι αντιδράσεις και η υποδοχή που επιφύλασσαν οι Έλληνες στο βασιλικό ζεύγος.

Σάββατο 22 Νοεμβρίου 1836

«Η χολέρα έφθασε και στην Βαυαρία, όπου άρχιζε να μαστίζει ανηλεώς το ανθρώπινο γένος. Μεταξύ των θυμάτων αυτής απαριθμούν και τον γενναίο Ηλία Κατσάκο Μαυρομιχάλη του οποίου η στρατιωτική αρετή είχε ελκύσει σε αυτούς όλη σχεδόν την αφοσίωση των συμπολιτών του κατοίκων της Δυτικής Μάνης. Ο Σεβαστός Βασιλεύς μας ότι μας γράφουν ότι κατά την 16η Νοεμβρίου αναχώρησε και πήγε στο Ολδεμβούργο για να νυμφευθεί»¹⁷⁹

Μέσα στο συγκεκριμένο φύλο είναι άξιο να σταθεί κανείς σε δύο πολύ σημαντικά στοιχεία εκείνης της εποχής. Αρχικά καταγράφηκε μία πολύ μεγάλη εκδήλωση επιδημίας χολέρας στο Μόναχο και στη συνέχεια ο βασιλιάς Όθωνας πήγε στο Ολδεμβούργο για να μπορέσει να παντρευτεί εκεί τη Δούκισσα Αμαλία. Μετά την τέλεση των γάμων και οι δύο πήγαν στην Ελλάδα για να αναλάβουν τη διακυβέρνηση του κράτους. Τονίζεται ότι το μέλλον προβλεπόταν λαμπρό για τους Βασιλείς, οι οποίοι ήλπιζαν, όπως άλλωστε και κάθε Έλληνας, σε κάποιον απόγονο, που θα μπορούσε να εξασφαλίσει τη δυναστεία αυτή στην Ελλάδα. Ο ίδιος θα παρουσιαζόταν ως ένα πρόσωπο, το οποίο θα αποτύπωνε την ευημερία και την ενότητα των Ελλήνων. Εξάλλου ένας απόγονος θα θεωρούνταν πλέον ένας ξεκάθαρα Έλληνας βασιλιάς. Φυσικά η χρήση του επιθέτου «Σεβαστός» αποτυπώνει την εικόνα που είχαν πλάσει οι Έλληνες για τον ίδιο.

Σάββατο 19 Δεκεμβρίου 1836

«Από γράμματα τα οποία έλαβε η Κυβέρνηση από την Αγγλία και την Αγκώνα πληροφορηθήκαμε ότι ο Σεβαστός μας Βασιλιάς, παντρεύτηκε την 10η Νοεμβρίου στις 7 το απόγευμα, και ότι επιθυμούσε να διαμείνει στο Ολδεμβούργο κανένα μήνα, στην συνέχεια θα ταξιδέψει στην Βενετία όπου τον περιμένει το ατμοκίνητο πλοίο προκειμένου να τον μεταφέρει από εκεί στην Ελλάδα. Γύρω στις αρχές του Ιανουαρίου λοιπόν θα έχουμε τον Σεβαστό μας Βασιλέα και την Βασίλισσα στην πόλη μας».¹⁸⁰

¹⁷⁹Εφ. Αθηνά, φ. 389, 22 Νοεμβρίου 1836

¹⁸⁰Εφ. Αθηνά, φ. 396, 19 Δεκεμβρίου 1836

Από το σημείο στο φαίνονται διάφορα γεγονότα, τα οποία διαδραματίζονται στην πρωτεύουσα της Βαυαρίας. Πιο συγκεκριμένα ο βασιλιάς Όθωνας τέλεσε τον γάμο του με τη Δούκισσα Αμαλία και μετά από σύντομη παραμονή τους στο Ολδεμβούργο επέστρεψαν στην Ελλάδα. Οι Έλληνες επιθυμούσαν σε πολύ μεγάλο βαθμό την επιστροφή του σεβαστού βασιλιά, ειδικά αφού θα ερχόταν μαζί με τη βασίλισσα της χώρας.

Τετάρτη 5 Οκτωβρίου 1838

*«ΤΗΝ 1 (13) Οκτωβρίου την 5 μμ η Α.Μ πήγε από την Αταλάντη στην Λιβανάτη την 2 (14) του ίδιου μήνα. Από εκεί κατευθύνθηκε στο Καινουριοχώρι την 3 (15) από εκεί στο Γαρδίκι μέσω θαλάσσης. Μέρος της Βασιλικής ακολουθίας του θέλουν απέλθει στην Λαμία μέσω των Θερμοπυλών. Την 4 (16) Οκτωβρίου η Α. Μ. σκοπεύει να φθάσει στην Λαμία, όπου θα αποφασίσει την περεταίρω πορεία του».*¹⁸¹

Κυριακή 16 Οκτωβρίου 1838

*«Η Α. Μ, ο πολυσέβαστος δικός μας Βασιλιάς, έφθασε την 11 (23) Οκτωβρίου στο Μεσολόγγι. Όλοι τον υποδέχθηκαν με τον μεγαλύτερο ενθουσιασμό ειδικά ο πιστός λαός του».*¹⁸²

*«Στην Κέρκυρα γίνεται σημαντική προπαρασκευή για την υποδοχή της Α. Μ της πολυαρέστου βασίλισσας Μας».*¹⁸³

«Οι τελευταίες ειδήσεις οι οποίες έρχονται από την Πάτρα την 12 Οκτωβρίου μας πληροφορούν, ότι οι κάτοικοι της πόλης βρίσκονται στην μεγαλύτερη κίνηση προετοιμαζόμενοι για την υποδοχή των Α. Α Μ. Μ του πολυσέβαστου Βασιλέως και της πολυαρέστου Βασίλισσάς μας. Αν και δεν έχουνε καμία βεβαιότητα περί της αφίξεως τους στην πόλη των ΑΑ. Μ.Μ, παρόλαυτά επιθυμούν να λάβουν αυτή την τιμή. Γι' αυτό τον λόγο δεν φείδονται καμίας δαπάνης προς ευχαρίστησή τους.

¹⁸¹Εφ. Αιών, φ. 4, 5 Οκτωβρίου 1838

¹⁸²Εφ. Αιών, φ. 7, 16 Οκτωβρίου 1838

¹⁸³Εφ. Αιών, φ. 7, 16 Οκτωβρίου 1838

Η αφοσίωση των κατοίκων της Πάτρας γίνεται πολύ περισσότερο ισχυρή από την ελπίδα, ότι η Α. Μ θα φροντίσει με πατρική αγάπη την κατάστασή τους, έχει την καλή θέληση να ευεργετήσει την πόλη τους μέσω των μέτρων εκείνων τα οποία θα τείνουν να αυξήσουν το εμπόριό τους και την υγεία των κατοίκων μέσω της μεταφοράς του νερού. Η Πάτρα πρέπει να είναι αναμφίβολα η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Ελλάδας μετά την πρωτεύουσα των Αθηνών, αλλά έρχεται πρώτη ως προς το εμπόριο της Αδριατικής και της Ιταλίας. Αν η Α. Μ ευδοκήσει να καταστήσει, ελεύθερο το λιμάνι θα ευεργετήσει όχι μόνο την πόλη αλλά και την Ελλάδα μέσω της αύξησης του εμπορίου το οποίο θα επιφέρει.

*Είναι αποδεδειγμένο ήδη από την ιστορία των Εθνών, ότι για να προοδεύσει και να οδηγηθεί σε ευτυχία ένα έθνος είναι αναγκαίες μικρές ή και μεγάλες ακόμα θυσίες εκ μέρους των Αρχόντων».*¹⁸⁴

Σάββατο 27 Μαΐου 1839

*«Ο Βασιλιάς και η Βασίλισσα πρόκειται να φθάσουν στην Αθήνα σύμφωνα με τις πληροφορίες που έχουμε την ερχόμενη Τρίτη ή Τετάρτη».*¹⁸⁵

*«Οι Βασιλείς έφθασαν στην Μύτικα στις 4μμ όπου διέμειναν μέχρι και σήμερα. Στην συνέχεια κατευθύνθηκαν προς την Ναύπακτο όπου θέλουν να διαμείνουν το απόγευμα αλλά και την επόμενη ημέρα. Την μεθεπόμενη ημέρα θα αναχωρήσουν για την Άμφισσα, και από εκεί στην Θήβα, από την Θήβα κατευθείαν πίσω στην Αθήνα. Όλοι οι κάτοικοι, ο κλήρος, οι πολιτικοί και στρατιωτικοί υπάλληλοι βγήκαν έξω από την πόλη προκειμένου να προϋπαντήσουν και να ζητωκραυγάσουν όταν άκουσαν αυτά τα πράγματα. Στην εκεί διαμονή του ο Όθωνας έδωσε τον Χρυσό Σταυρό των Ταξιαρχών στον Καπετάν Δημήτριο ο οποίος ήταν φαλαγγίτης Συνταγματάρχης και τον Αργυρό Σταυρό του Σωτήρος τον έδωσε στον Καπετάν Γεώργιο Γούτα. Έπειτα υποσχέθηκε να ανοίξει ένα είδος «αυλακιού» στην λίμνη προκειμένου να μπορούν τα πλοία να προσαράξουν (προσορμίζονται)».*¹⁸⁶

¹⁸⁴Εφ. Αιών, φ. 7, 16 Οκτωβρίου 1838

¹⁸⁵Εφ. Αθηνά, φ. 619, 27 Μαΐου 1839

¹⁸⁶Εφ. Αθηνά, φ. 619, 27 Μαΐου 1839

Σάββατο 20 4 Μαΐου 1841

Ο αρθρογράφος της εφημερίδας Αθηνά τονίζει ότι «προχτές επέστρεψε ο Βασιλεύς Όθωνας μαζί με τον Μαξιμιλιανό πίσω στην Αθήνα, αφού πρώτα συνόδευσαν έως την Κόρινθο την Βασίλισσα, η οποία επιβιβάστηκε στο ατιμόπλοιο με την ονομασία Όθωνος, το οποίο περίμενε αγκυροβολημένο στον Κορινθιακό κόλπο. Από εκεί η Βασίλισσα αναχώρησε με προορισμό την Αγκώνα, και από εκεί πρόκειται να κατευθυνθεί στα λουτρά του Εμς».¹⁸⁷

Ακολούθως αναφέρει πως «οι Κορίνθιοι καθώς και οι κάτοικοι της πέρα χώρας, είχαν πολλές κατηγορίες εναντίον του διοικητή της Κορίνθου Κ.Α Γρηγοριάδου. Έκαναν λοιπόν παράπονα προς τον Βασιλέα, ο Όθωνας δυσαρεστήθηκε πολύ για την διαγωγή του διοικητή, επειδή οι τόσες κατηγορίες των πολιτών εναντίον του διοικητή τους είναι φαινόμενο το οποίο συμβαίνει μόνο στην Ελλάδα. Δεν γνωρίζουμε σε ποιο σημείο έχουν δίκιο οι Κορίνθιοι, διότι η περίπτωση αυτή των εκλογών είχε εξημμένα τα πάθη. Όπως και εάν είναι όμως η κατάσταση, η γενική καταφορά των πολιτών κατά του διοικητή τους δεν δικαιώνει τις κατηγορίες».¹⁸⁸

Μέσα από όλα τα παραπάνω φαίνεται ότι ο βασιλιάς Όθωνας πολλές φορές επισκεπτόταν διάφορα μέρη της χώρας και κυρίως την Κόρινθο. Επιπλέον γινόταν αποδέκτης των παραπόνων εκ μέρους του λαού, τα οποία τις περισσότερες φορές αφορούσαν έναν από τους διοικητές του. Προσπαθούσε σε κάθε περίπτωση να δίνει λύσεις, είτε μέσω της απομάκρυνσης είτε μέσω της τιμωρίας των υπευθύνων, λόγω των αυθαιρεσιών τους απέναντι στον λαό. Όλα αυτά φανερώνουν την ύπαρξη μίας άμεσης σχέσης μεταξύ του λαού και του βασιλιά. Εξαιτίας αυτού αναιρούνταν η συνήθης ιεραρχία και ο ίδιος ήταν πολύ κοντά στους Έλληνες. Οι μόνοι που κατηγορούσαν τον βασιλιά ήταν οι πρώην οπλαρχηγοί ή πρόκριτοι, καθώς και κάποιοι λόγιοι, που ήθελαν να εξασφαλίσουν τη θέση τους στην εξουσία και θεωρούσαν ότι δεν καλύπτονταν τα προσωπικά τους συμφέροντα.

Μέσα από όλα τα ταξίδια που αναφέρθηκαν παραπάνω φαίνεται ότι τα επίθετα, με τα οποία προσαγορευόταν ο βασιλιάς ήταν πολλά. Σημαντικά ήταν τα: βασιλεύς, πολυπόθητος και πολυσέβαστος βασιλεύς. Ιδιαίτερα ενδιαφέρον είναι το άρθρο, που σχετίζεται με την επίσκεψη

¹⁸⁷Εφ. Αθηνά, φ. 818, 24 Μαΐου 1841

¹⁸⁸Εφ. Αθηνά, φ. 818, 24 Μαΐου 1841

στην Πάτρα, όπου αποτυπώνεται ξεκάθαρα η εικόνα των κατοίκων για τον ίδιο. Τον θεωρούσαν ως πατέρα και προστάτη τους, ο οποίος μπορούσε να εξασφαλίσει τη βελτίωση της ζωής τους. Η εικόνα, λοιπόν, που είχαν σχηματίσει οι Έλληνες για τον βασιλιά ήταν πολύ καλή, εφόσον στο πρόσωπό του έβλεπαν έναν εγγυητή της ειρήνης, της ευημερίας και της προόδου. Πάντα σύμφωνα με τα συγκεκριμένα φύλλα των εφημερίδων, οι οποίες, όπως τονίστηκε αποτυπώνουν ένα μέρος μόνο της αντικειμενικής πραγματικότητας και της καθημερινότητας των Ελλήνων εκείνης της εποχής, τονίζεται ότι η ευδαιμονία του έθνους μπορεί να επέλθει μόνο εάν τον θρόνο του βασιλιά τον κατέχει ο Όθωνας.

2. Η γενικότερη εικόνα του βασιλιά Όθωνα

Στα άρθρα που θα ακολουθήσουν θα αποτυπωθούν διάφορα επίθετα, με τα οποία η εφημερίδα Αιών εγκωμιάζε τον βασιλιά Όθωνα. Μερικά από αυτά ήταν αγαθός, νέος, σώφρων, ευεργετικός και υπομονετικός. Σε κάποιο σημείο μάλιστα παρομοιάζεται με τον Νουμά και τον Ρωμόλο. Επιπλέον προσφωνείται ως πατέρας του λαού, δίκαιος και αγαθός. Για τον λαό των Ελλήνων τονίζεται πως αγαπάει πολύ τον βασιλιά του και εξαίρει συνεχώς προσωπικές αρετές που έχει.

Τετάρτη 20 Οκτωβρίου 1838

«Ο Βασιλιάς Όθωνας είναι νέος, αγαθός, σώφρων, ενάρετος αγάπα σε υπερβολικό βαθμό τον λαό του, και επιθυμεί εγκαρδίως την ευτυχία της νέας Πατρίδας του. Αυτός κοπιάζει εργάζεται και ακούει με επιείκεια τους πάντες. Η απαλή του ψυχή τον απομακρύνει από το στρατιωτικόν. Εκτός, αν δεν έχει τον χαρακτήρα του Ρωμόλου, ο χρόνος και η πείρα θέλουν να τον αναδείξουν Νουμά και αγαθό Πατέρα του λαού του. Η υψηλή έννοια του δικαίου κυριεύει την ευγενή ψυχή του. Και μπορεί κανείς χωρίς κολακείες να τον ονομάσει, Όθωνα τον Δίκαιο.

Η Βασίλισσα Αμαλία είναι χαριτωμένη, ήμερου και γλυκύτατου χαρακτήρα, με ωραίο πρόσωπο και ευπρόσιτη. Η ίδια επιθυμεί την ευδαιμονία των Ελλήνων και δεν αντιλαμβάνεται ποτέ των κοινών πραγμάτων αλλότριων προάγουσα. Ο λαός της Ελλάδας είναι ευφυής, ζωηρός, ευπαθής φιλόμουσος,

και αγαπά τον Βασιλέα, έχει κλίση προς την ευταξία, και σέβεται τις προσωπικές αρετές του Ανακτός του. Έχει όμως τον χαρακτήρα βεβιασμένης πονηρίας της παλαιάς του δουλείας. Μεταλλάχτηκε όχι σταδιακά αλλά αιφνίδια, το πολιτικό σύστημα, συνέλαβε υψηλή περί του εαυτού του και τις ικανότητας του ιδέα, και ρίπτεται εκ τούτου σε πολλά άτοπα ένεκα της αληθινής άγνοιας των κοινών πραγμάτων. Και ο λαός και οι Προύχοντες, λίγο γνωρίζουν γι' αυτό απόλυτα ή σχετικά ως προς τις θέσεις των άλλων Δυνάμεων, ή σχέσεις της πατρίδας τους. Η ξενική από εδώ ραδιουργία, η οποία οφείλετε στην φτώχεια αυτών θεραπεύει δολίως την πρώτη, κολακεύει ύπουλα την δεύτερη και προσπαθεί να εμπιστευτεί σε χέρια ατόμων από πνεύματός της το πηδάλιο της Κυβερνήσεως κατ' ιδία αρέσκεια και συμφέρον».¹⁸⁹

Τετάρτη 9 Νοεμβρίου 1838

«Ιδού εν συνόψει το ιστορικό της τελευταίας πολιτικής σκηνής των Αθηνών, η οποία ταλανίζει τόσο τα πνεύματα διά το αόριστο του τέλους της. Δεν απόκειται σε εμάς να προλάβουμε μέσω επιθετικών παρατηρήσεων την απόφαση του Θρόνου και ως προς αυτή την περίπτωση. Η σύνεση, η πείρα και του κράτους, οι αληθινές ανάγκες είναι ικανές να καθοδηγήσουν τις πράξεις του, από τις οποίες ελπίζει το κοινό όφελος αντί βλάβης, ειρήνη αντί νέων διενέξεων, και ασφάλεια αντί νέων κινδύνων. Έχει υπ' όψιν

Του ο συλλογισμένος και αγαπητός Βασιλεύς ότι σε ολόκληρο το παρελθόν του δεν έκανε κάποιο σφάλμα στην παραμικρή λεπτομέρεια, αλλά ούτε και τώρα. Και αυτός είναι και ο λόγος ο οποίος εκτιμάται η δόξα του Θρόνου και την ευδαιμονία του λαού. Η Α. Μ. θέλει δίχως αμφιβολία να δείξει μέσω των νέων αποφάσεων της, ότι αισθάνεται τις δυνάμεις της, στηριγμένες προπαντός στην αγάπη του Λαού, ότι θέλει και πράττει, ότι πράττει και δεν διστάζει. Ποιος άλλος χαρακτήρας δόξασε ποτέ τους διέποντας της τύχης των Εθνών; Ποια ένδοξη και ελαχίστη δεν έδωσε απόχρωση αφορμή άλλων μεγαλύτερων βαθμίδων, και δεν έφερε επί τέλους το αποτέλεσμα, το παρά παν άλλο λυπηρό αποτέλεσμα, του να χωνευθούν τα συμφέροντα του ενός κράτους σε εκείνα του άλλου; Υποστήριξε και υποστηρίζει την Ελλάδα και την τύχη της δύναμις ηθική. Αυτή ακολουθεί κατά γράμμα η Εξουσία, και ολοκληρωτικά αρνούμενη τα οφέλη μέσω της ευγνωμοσύνης προς όλους τους Ευεργέτες των Ελλήνων, όχι μόνον καθίσταται για πάντα ελεύθερη από την προκύπτουσα εκ της

¹⁸⁹Εφ. Αιών, φ. 8, 20 Οκτωβρίου 1838

ραδιουργίας ανησυχία του εσωτερικού, αλλά μπορεί να καταλάβει θέση όχι ευκαταφρόνητη στην πολιτική της Ανατολής, και να προδιαθέσει υπέρ αυτής συμφέροντα με μεγάλη αξία».¹⁹⁰

Κυριακή 12 Φεβρουαρίου 1839

«Με την επάνοδο του Βασιλέως (1837) εκπληρώθηκε αμέσως η κοινή ευχή του Έθνους. Η Αρχιγραμματεία, ή η πραγματική Μεσοβασιλεία της Ελλάδας, παρέδωσε την ζωή της σε αυτούς όπου ήταν ακόμη στο λιμάνι του Πειραιά. Νέα πραγμάτων τάξη ήταν ελαφριά να διαδεχθεί την προτέραν υπό την προεδρία του Ρουντχάρδου. Αλλά, ξένος και αυτός επί κεφαλής του Υπουργείου, δεν μπορούσε αναμφίβολα να εκφύγει την μομφή των προκατόχων τους. Έγγραφε πρόταση του περί Η ενεργητικότερα Υπουργείου, η παύση των διωγμών και των αστυνομικών επιτηρήσεων, το καθάρισμα των κάποιων μiasμάτων πρότερου συστήματος της Ξενοκρατίας και άλλη ηθική του ιδίου προσόντα, αποκατέστησαν πλέον εκ συγκρίσεως υποφερτή την γενική διοίκηση αυτού».¹⁹¹

Κυριακή 09 Απριλίου 1839

«Ο Βασιλεύς των Ελλήνων δεν θέλει να ανεχθεί βέβαια την περαιτέρω καταδίκη αυτών των ομογενών και πιστών υπηκόων του. Τρέφουν τις γλυκύτερες ελπίδες εν της Αγκώνη Έλληνες, ότι η δική μας Κυβέρνηση θέλει να τους συνδράμει, όχι μόνο διά της δυνατής χρηματικής βοήθειας, αλλά και θα μεσολαβήσει για να τους αποδοθεί ως κτήμα Ελληνικό, ο ναός της Αγίας Άννας και ταυτόχρονα το προνόμιο του να εκτελούν ακωλύτως τα υπόλοιπα των Θρησκειών των εξισώμενοι τουλάχιστον με τους Ιουδαίους.

Αυτό θεωρείτε καθ' ολοκληρία και χρέος αμοιβαιότητας. Ενώ κατά την Ελλάδα οι των Δυτικού Δόγματος ουδέποτε εμποδίστηκαν του να τελέσουν τις ιεροπραξίες τους φανερά και να αναγείρουν νεωστί Εκκλησίες είναι λυπηρό το να υποφέρουν οι δικοί μας ομογενείς του Ανατολικού Δόγματος

¹⁹⁰Εφ. Αιών, φ. 14, 9 Νοεμβρίου 1838

¹⁹¹Εφημερίδα Αιών, φ. 59, 12 Φεβρουαρίου 1839

τέτοια καταφρόνηση, όχι στην βάρβαρο αποκαλούμενη Ασία και Αφρική αλλά σε ένα μέρος του εν γένει εξευγενισμένου και ανεξιθρήσκου Ευρώπης.

Είναι επίσης χρέος της δικής μας Κυβερνήσεως, όπως και της Ιερής συνόδου, άφευκτον το να απαιτήσει την αυτού αμοιβαιότητα. Η εν τη Αγκώνα Εκκλησία των Ορθοδόξων εξαρτάται απ' αυτής, αφ'ής στιγμής, οι εκεί Έλληνες κατεγράφησαν εις τους υπηκόους της Α. Μ. , άμα συνεστήθη το Ελληνικό προξενείο επί του Μακαρίτη Γ. Δουρούτη, συνεργήσαντος τα μέγιστα, αν και ματαίως, διά την ανάκτηση του Ναού της Αγίας Άννας. Ο Ελληνικός περιοδικός Τύπος δράττεται ήδη της ευκαιρίας δια να παραστήσει εις το κοινό τα δίκαια του εκεί ομογενών μας, και να δώσει κάποια νύξη, υπέρ αυτών στην Κυβέρνηση μας, η οποία θέλει και μπορεί βέβαια να πετύχει την απαλλαγή της από την Θρησκευτική περιφρόνηση.

Είμαστε βέβαιοι, ότι αν η Α. Μ. απερχόμενη στο Μόναχο μέσω της Αγκώνας (το 1836), πρόλαβε να επισκεφθεί το Ελληνικό παρεκκλήσι ήθελε παρηγορήσει πολύ τους εκεί ομογενείς μας, πληροφορούμενοι με τα ίδια τους τα μάτια την κατάσταση τους, αλλά και κατά τούτο ήταν ατυχείς ούτοι, ελπίζομεν όμως, ότι ολίγες αυτές παρατηρήσεις ,ας θέλουν επιφέρει την επιθυμητή ανακούφιση ων εις την αλλοδαπή συναδέλφων μας από την αυστηρότητα της Παπικής Αυλής, η οποία κατά την έκφρασή της, ανέχεται, αλλά δεν συγχωρεί».¹⁹²

Από όλα αυτά φαίνεται πως γινόταν φανερή μια γενικότερη προσπάθεια εκ μέρους των Βαυαρών να προβάλλεται συνεχώς ο βασιλιάς με έναν ορισμένο τρόπο. Για να γίνει αυτό η παρουσία του επιβαλλόταν σε διάφορες τελετές και εορτές, στις οποίες ακολουθούνταν ορισμένο τελετουργικό. Πιο συγκεκριμένα οι εορτές ξεκινούσαν με κανονιοβολισμούς και στη συνέχεια ακολουθούσαν οι μπάντες, που έπαιζαν μουσική. Το επόμενο πρωινό ο βασιλιάς πολύ νωρίς πήγαινε στην εκκλησία με τη συνοδεία στρατιωτικής πομπής και αγημάτων. Ο λαός συνήθιζε να επευφημεί τον ίδιο και να ζητωκραυγάζει «Ζητώ ο βασιλιάς». Ακολούθως, μόλις ολοκληρωνόταν η εκκλησιαστική λειτουργία, γινόταν πάντα δοξολογία υπέρ της υγείας του βασιλιά και της μακροβιότητάς του. Ο ίδιος μαζί με τη βασίλισσα, με τη συνοδεία και πάλι της πομπής, επέστρεφαν πίσω στο παλάτι. Για ακόμα μία φορά οι πολίτες τους επευφημούσαν και χαιρόντουσαν ιδιαίτερα που αντίκριζαν

¹⁹²Εφ. Αιών, φ. 53, 9 Απριλίου 1839

το βασιλικό ζεύγος. Στα ανάκτορα τέλος γινόταν εορτασμός, ενώ έξω από αυτά οι πόλεις φωταγωγούνταν και ξεκινούσαν οι κανονιοβολισμοί.

Η εικόνα του βασιλιά κατασκευαζόταν και μέσω της διαρκούς παρουσίας του δίπλα στους πολίτες. Αναλυτικότερα πραγματοποιούσε πάρα πολλές περιοδείες σε ολόκληρη την Ελλάδα και στα νησιά, ακόμα και σε περιοχές, που ανήκαν στην Οθωμανική αυτοκρατορία και στις οποίες κατοικούσαν Έλληνες. Έτσι ερχόταν σε επαφή με τους ίδιους και έχτιζε μαζί τους μία σχέση σεβασμού και εμπιστοσύνης. Αυξανόταν, λοιπόν, η δημοτικότητα του και έδειχνε ότι ενδιαφερόταν πραγματικά για τα προβλήματα του λαού. Τέλος ο βασιλιάς προσπαθούσε να αναδείξει την εικόνα του και μέσα από τον τύπο της εποχής. Αφού κατήργησε διάφορους νομούς, οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως «Τυποκτόνοι», προσπάθησε να θέσει όρια στην ελευθεροτυπία, εφόσον είχε απαγορεύσει τη συγγραφή άρθρων αρνητικά διακειμένων προς το πρόσωπό του, κάτι το οποίο βέβαια δεν κατάφερε στον βαθμό που θα ήθελε.

Συμπεράσματα

Μέσα από την ανάλυση άρθρων των συγκεκριμένων εφημερίδων, έγιναν φανερή η εικόνα που είχαν πλάσει οι Έλληνες στο μυαλό τους για τον πρώτο τους βασιλιά. Ο ίδιος ο Όθων είναι αυτός, ο οποίος διέπλεσε τη συγκεκριμένη εικόνα μέσα από την παρουσία του σε διάφορες εορτές, με στόχο να διαμορφώσει ο ίδιος το πρόσωπο που ήθελε να παρουσιάσει στο λαό όσον αφορά αυτόν και την απόλυτη μοναρχία. Οι εφημερίδες που αναφέρθηκαν είναι φιλοβασιλικές και γι' αυτόν τον λόγο παρουσιάζουν μία συγκεκριμένη και εξιδανικευμένη εικόνα του βασιλιά και γενικότερα των αισθημάτων του λαού απέναντί του. Σύμφωνα με τα όσα υποστηρίζουν, ο θρόνος για τους Έλληνες αντικατόπτριζε την επιτυχημένη επανάσταση του 1821 και την ελευθερία τους. Ο βασιλιάς θεωρούνταν πολύ σημαντικός για την πρόοδο του έθνους, κάτι που τονίζεται σε πολλά από τα άρθρα των εφημερίδων αυτών. Κάθε φορά οι Έλληνες υποδέχονταν τον βασιλιά με μεγάλη χαρά και ενθουσιασμό, γεγονός που αποδεικνύει ότι σε αυτόν στήριζαν όλους τους πόθους και τις ελπίδες τους, για τις οποίες πολέμησαν κατά τη διάρκεια της επανάστασης 1821.

Η εικόνα του βασιλιά Όθωνα όμως δεν κατασκευαζόταν μόνο από τον ίδιο, αλλά και από την Κυβέρνηση των Βαυαρών, οι οποίοι σχεδίαζαν τις περισσότερες φορές τη συμμετοχή του στα ταξίδια και τις εορτές. Η έντονη δυσαρέσκεια που ένιωθαν οι Έλληνες απέναντι στην Κυβέρνηση των Βαυαρών, έκανε στην ουσία τον Όθωνα να φαντάζει, το μόνο πρόσωπο, στο οποίο είχαν εναποθέσει τις ελπίδες τους για τη βελτίωση της καθημερινότητάς τους και γενικότερα του κράτους. Μέσα από τις εφημερίδες του έχουν αποδοθεί διάφορα επίθετα, γεγονός που δείχνει τον σεβασμό που υπήρχε προς το πρόσωπό του. Κάποια χαρακτηριστικά είναι τα ακόλουθα: Άναξ, αγαπητός, πολυσέβαστος και φιλόμουσος. Η θετική αυτή εικόνα που είχε δημιουργηθεί για τον

βασιλιά Όθωνα σε μεγάλο βαθμό οφειλόταν και στην ανάγκη ύπαρξης ασφαλείας, τάξης και ειρήνη στην Ελλάδα, στοιχεία, τα οποία ο λαός είχε στερηθεί κατά τη διάρκεια των προηγούμενων ετών. Έβλεπαν στο πρόσωπο του βασιλιά έναν πολύ δυναμικό προστάτη, ο οποίος θα έκανε τα πάντα για να εξασφαλίσει την ευημερία και την πρόοδο τους, δίνοντας λύσεις στα μακροχρόνια προβλήματα που τους ταλαιπωρούσαν.

Οι εφημερίδες που επιλέχθηκαν για τη συγκεκριμένη έρευνα, ανήκουν σε όσες υπερασπίζονταν φανερά το ζεύγος των βασιλέων καθόλη τη διάρκεια της βασιλείας. Έτσι αναφέρονταν άμεσα στον ίδιο τον μονάρχη και χρησιμοποιούσαν εγκωμιαστικό λόγο και φιλοφρονήσεις. Συγχρόνως προσέφεραν όλες τις πληροφορίες γύρω από τις περιοδείες του Όθωνα, τονίζοντας ιδιαίτερα την αγάπη και τη στήριξη που δεχόταν από τον κόσμο. Βέβαια πολλές φορές ο βασιλιάς προσπάθησε μέσω βασιλικών διαταγμάτων να θέσει όρια στην ελευθερία λόγου των εφημερίδων, οι οποίες στρέφονταν εναντίον της απόλυτης μοναρχίας και αναφέρονταν στον ίδιο με αρνητικούς χαρακτηρισμούς.¹⁹³ Μάλιστα χαρακτηριστική είναι η προβλεπόμενη εγγύηση 5000 δρχ εκ μέρους των συντακτών των εφημερίδων ή η επιβολή ακόμα σοβαρότερων προστίμων εξαιτίας της συκοφάντησης του βασιλέως.¹⁹⁴ Το γεγονός αυτό φανερώνει πως η ιδανική εικόνα που παρουσιάζεται μέσα από τις εφημερίδες Αθηνά και Αιών σίγουρα δεν αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό την πραγματικότητα, λόγω του ότι ένα ποσοστό των πολιτών ήταν δυσαρεστημένοι από τα μέτρα που λαμβάνονταν ανά τακτά διαστήματα από τον βασιλιά.

Σε κάθε περίπτωση ο Τύπος εκείνη την εποχή ήταν πολύ σημαντικός, εφόσον μόνο μέσω αυτού μπορούσε να κατοχυρωθεί το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης.¹⁹⁵ Μέσα από τις εφημερίδες πολλές φορές σχολιάζονταν η εκτελεστική εξουσία και γενικότερα οι αρμοδιότητες της Βαυαρικής κυβέρνησης. Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα κατακρινόταν η απόλυτη μοναρχία και τονιζόταν η ανάγκη ψήφισης ενός Συντάγματος, το οποίο θα μπορούσε να ανταποκριθεί καλύτερα στις δύσκολες συνθήκες της εποχής.¹⁹⁶ Οι εφημερίδες, λοιπόν, ήταν ένα μέσο, μέσα από το οποίο

¹⁹³Γεώργιος Μελενίκος, *Η αποτύπωση της βασιλείας στον Τύπο: Η περίοδος της απόλυτης μοναρχίας του Όθωνα (1835-1843)*, 2019, σ. 14-46

¹⁹⁴194Ιωάννης Τσουρουκτσόγλου, *Ο Γαλλικός τύπος απέναντι στα γεγονότα του κινήματος της 3ης Σεπτεμβρίου 1843*, Αθήνα 1986, σ.59-72

¹⁹⁵Κωστής Κώστας, *Τα κακομαθημένα παιδιά της Ιστορίας*, Αθήνα 2013, σ. 37-749

¹⁹⁶Γεώργιος Μελενίκος, *Η αποτύπωση της βασιλείας στον Τύπο: Η περίοδος της απόλυτης μοναρχίας του Όθωνα (1835-1843)*, 2019, σ. 14-46.

μπορούσαν να προβάλλονται τα προβλήματα των Ελλήνων και να ενημερώνεται ο βασιλιάς σχετικά με αυτά. Οι αρθρογράφοι άλλες φορές προσπαθούσαν να εκφράσουν απλά τις επιθυμίες των Ελλήνων και άλλες φορές να τις διαμορφώσουν, όπως συνέβη και με τις εφημερίδες που αναλύονται στη συγκεκριμένη εργασία.¹⁹⁷ Από όλα αυτά φαίνεται ότι η σημασία του τύπου ήταν πολύ μεγάλη, παρά το ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση αποτυπώνει μόνο ως ένα βαθμό την εικόνα που είχαν σχηματίσει οι Έλληνες για τον βασιλιά τους.

¹⁹⁷Ιωάννης Τσουρουκτσόγλου, *Ο Γαλλικός τύπος απέναντι στα γεγονότα του κινήματος της 3ης Σεπτεμβρίου 1843*, Αθήνα 1986, σ.59-72

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- AboutEdmond, «*Η Ελλάδα του Όθωνα*» μτφρ. Αριστέα Κομνηνέλλη Μεταίχμιο Αθήνα 2018
- CloggRichard «*Συνοπτική ιστορία της Ελλάδας 1770-2000*», Εκδόσεις Κάτοπτρο, Αθήνα 2003.
- Gellner Ernest, «*Nations and Nationalism*» Cornell University Press 1985.
- HartogFrancois, «*Ο 19ος ΑΙΩΝΑΣ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΦΥΣΤΕΛ ΝΤΕ ΚΟΥΛΑΝΖ*» Εκδόσεις Κάτοπτρο Αθήνα 1999.J. Petropoulos, «*Πολιτική και συγκρότηση κράτους στο ελληνικό βασίλειο 1833-1843*» τόμος Α' Εκδόσεις Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης. Αθήνα 1985-1986
- Α. Γεωργαντά, «*Ιστορικά απομνημονεύματα της βασιλείας του Όθωνος*», Παρνασσός 1881
- Αλιβιζάτος Νίκος, «*Το σύνταγμα και οι εχθροί του στη νεοελληνική ιστορία, 1800-2010*», Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, 2011.
- Αμπού Έντμοντ, «*Η Ελλάδα του Όθωνα*», Αθήνα 2018
- Ανδρέας Σπ. Σκανδαμης, «*Ο Ελληνικό τύπος κατά την περίοδο της Βασιλείας του Όθωνος 1832-1862*», Αθήνα 1969
- Γεώργιος Ασπρέας, «*Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος, 1821-1921*», Αθήνα 1924
- Βακαλόπουλος Απόστολος, «*Νέα ελληνική ιστορία 1204-1985*», Θεσσαλονίκη 2001
- Γέραγας Κώστας, «*Σελίδες από την διοικητική ιστορίαν της Ελλάδος*», Αθήνα 1947

Γεώργιος Μελενίκος, (2019) «*Η αποτύπωση της βασιλείας στον Τύπο: Η περίοδος της απόλυτης μοναρχίας του Όθωνα*» (1835-1843), Διπλωματική διατριβή

Δερτιλής Γεώργιος, «*Ιστορία του Ελληνικού κράτους 1830-1920*», ΠΕΚ, Κρήτη 2014.

Δεσποτόπουλος Αλέξανδρος, «*Πολιτική ιστορία της νεωτέρας Ελλάδος, τόμος Α΄ 1821-1832*», τεύχος Α΄, Αθήνα 1979

Δημάκης Ιωάννης, «*Η πολιτειακή μεταβολή του 1843 και το ζήτημα των αυτοχθόνων και ετεροχθόνων*» Θεμέλιο Αθήνα.

Δημήτρης Φωτιάδης, «*3η Σεπτεμβρίου 1843*», εκδόσεις Φυτράκη Αθήνα 1975

Ε΄ Ιστορικά «*Η επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου*» Εφημερίδα Ελευθεροτυπία Αθήνα 2000

Ευαγγελίδης Τρύφων, «*Ιστορία του Όθωνος, Βασιλέως της Ελλάδος (1832-1862)*», Εκδόσεις Γαλανός Αθήνα 1894

ΖάιντλΒόλφ, «*Βαυαροί στην Ελλάδα. Η γένεση του νεοελληνικού Κράτους και το καθεστώς του Όθωνα*», εκδόσεις Ελληνική Ευρωεκδοτική Αθήνα 1981

Ζούσης Αλέξανδρος, «*Αμαλία και Όθων*», Εκδόσεις Ατλαντίδα, Αθήνα 2002.

Η Επανάσταση του εικοσιένα, Επιστημονικό Συμπόσιο, Κέντρο Μαρξιστικών Ερευνών, Σύγχρονη Εποχή 1985.

Ι. Α. Πετρόπουλος - Αικατερίνη Κουμαριανού, «*Η θεμελίωση του ελληνικού κράτους (1833-1843)*», εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα 1982

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους Τόμος ΙΑ, Εκδοτική Αθηνών 1975.

Ιωάννης Πετρόπουλος– Αικ. Κουμαριανού, «Περίοδος βασιλείας του Όθωνος, (1833-1862)» στο: Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Εκδοτική Αθηνών Αθήνα 1977

Ιωάννης Τσουρουκτσόγλου, «Ο Γαλλικός τύπος απέναντι στα γεγονότα του κινήματος της 3ης Σεπτεμβρίου 1843» Ελληνική Ιστορική Εταιρεία, Ζ' Πανελλήνιο Ιστορικό Συνέδριο-Πρακτικά Αθήνα 1986

Καϊδατζής Ακρίτας, «Το Σύνταγμα του 1844. Στο Ιστορία των Ελλήνων» Τ. 10, 1974.

Καμπούρογλου Γρηγόριος, «Ιστορικών Αρχείων Διονυσίου Ρώμα» Τομ. Α 1819 - 1825. Αθήνα 1901.

Κλάνης Αντώνιος, «Αφοσιωμένος σε μια ιδέα. Ο βασιλιάς Όθωνας και η Ελλάδα», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2003.

Κοροβίνης Ευάγγελος, «Η Νεοελληνική Φαυλοκρατία», Εκδόσεις Αρμός Αθήνα 2008.

Κυριακίδου Επαμεινώνδα, «Ιστορία σύγχρονου Ελληνισμού» Γρηγοριάδης Αθήνα 1972 τόμος Α.

Κώστας Κωστής, «Τα κακομαθημένα παιδιά της Ιστορίας: Η διαμόρφωση του νεοελληνικού κράτους», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2013.

Μπακουνάκης Νίκος, «Μια στιγμή της Ευρώπης στην Ελλάδα του 19ου αιώνα» Εκδόσεις Πόλις Αθήνα 2008.

Μπουζάκης Σήφης, «Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1985)», Αθήνα 1987

Π. Κώστας Κωστής, «Τα κακομαθημένα παιδιά της ιστορίας η διαμόρφωση του Νεοελληνικού Κράτους 18ος -21ος», εκδόσεις Πατάκης α΄ έκδοση Αθήνα 2015

Παπαδόπουλος Α. Χρυσόστομος, «Η Εκκλησία της Ελλάδος απ' αρχής μέχρι του 1934», Αθήνα 1920.

Παύλος Β. Πετρίδης, «Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική Ιστορία», Εκδόσεις Γκοβόστη Αθήνα 2000

Πετρίδης Β. Παύλος, «*Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική Ιστορία, Από τα δημοκρατικά πολιτεύματα στην κατάλυση της Οθωνικής Μοναρχίας (1821-1862)*», Αθήνα, 1990, τ.1.

Σ. Παπαγεωργίου, «*Από το Γένος στο Έθνος. Η θεμελίωση του ελληνικού κράτους 1821- 1864*», Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα 2004

Σκάλκου, Σ. (2020). «*Η βαυαρική αντιβασιλεία του Γεωργίου Λουδοβίκου φον Μάουερ (1833-1834)*».

Σκανδάμης Ανδρέα Σπ., «*Η τριακονταετία της Βασιλείας του Όθωνος*» τόμος πρώτος, Αθήνα 1961

Σπύρος Μαρκεζίνης, *Πολιτική Ιστορία*, τομ. Α', εκδ., Αθήνα 1973

Σταματόπουλος Μ. Κωνσταντίνος, «*Περί της Βασιλείας στη Νεότερη Ελλάδα*» Εκδόσεις Καπον, Αθήνα 2015.

Σφυρόερας Βασίλειος, «*Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος- Η Περίοδος της Βασιλείας του Όθωνος (1831-1862)*», Αθήνα 1970

Τάσος Βουρνάς, «*Ιστορία της Νεότερης και Σύγχρονης Ελλάδας*», Εκδόσεις Πατάκη Αθήνα 1997

Φίλος Στέφανος, «*Το χρονικό ενός θεσμού. Εποπτεία και Διοίκηση της Εκπαίδευσης κατά την τελευταία 150/ετία (1832-1982)*», Αθήνα 1984.

Χ. Λούκος, «*Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*» τόμος Γ', Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα Αθήνα 2003

Ξένη

Goldstein Robert Justin, «*Political repression in 19th century Europe*» Routledge 2013.

Gellner Ernest, «*Nations and Nationalism*» Cornell University Press 1985.

Salmi Hannu, «*19th Century Europe: a cultural history*» John Wiley & Sons 2013.

